

Hot och Risker i Trossamfund

En nationell kartläggning av lokala församlingars
utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker

Linnea Lundgren och Sara Fransson

Linnea Lundgren och Sara Fransson, *Hot och Risker i Trossamfund: en nationell kartläggning av lokala församlingars utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker*, Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund, 2025

ISBN: 978-91-989052-3-6

Form: Frederic Brusi

Tryck: Stema Specialtryck AB, Borås

Förord

MÅNGA SVENSKAR HAR inte som vana att besöka en kyrka, moské eller ett tempel, samtidigt som lokala församlingar kan ta emot betydligt fler besökare än en biograf eller fotbollsmatch en vanlig vecka i Sverige. De som besöker en församling gör det kanske i samband med stora livshändelser. I kris eller sorg, som när någon närstående dör, eller vid livets höjdpunkter: När vi välkomnar nya barn till livet eller när vi gifter oss. Vid samhällskriser är trossamfunden viktiga för att vi som samhälle ska kunna upprätthålla våra demokratiska värderingar och läka, när de fundament vår civilisation står på skadats. En reell religionsfrihet är viktigt för att detta ska fungera.

Religionsfriheten förutsätter att personer känner sig säkra när de utövar sin religion tillsammans med andra. Studien visar att de religiösa rummen inte är så trygga som de borde vara. Den visar att många, framförallt muslimska och judiska, men även ortodoxa församlingar, anpassar sin verksamhet på grund av hot och därför inte kan ge sina medlemmar och allmänheten det stöd som de efterfrågar. Det är allvarligt därför det begränsar människors religionsfrihet och församlingarnas möjlighet att bidra till att hålla ihop samhället.

Myndigheten för stöd till trossamfund presenterar denna ambitiösa rapport med stolthet. Undersökningen bygger på ett omfattande empiriskt material vilket ger en tillförlitlig bild av hoten mot- och riskerna för svenska församlingar. Forskarna beskriver en situation där risker för svenska församlingar ser olika ut beroende på trosinriktning och att utsatthet för brott påverkar församlingarnas verksamhet i betydande omfattning. Men här framträder också en bild där församlingar –oavsett trossinriktning och trots utsatthet– bedriver ett existentiellt, kulturellt och socialt viktigt arbete.

Rapporten ger viktigt insikter för att framgent möta de säkerhetsutmaningar många svenska församlingar står inför. SST har under många år arbetat för att på olika sätt stärka tryggheten i församlingar och resultaten i denna studie visar att det är mycket angeläget att fortsätta detta arbete. Det handlar om att ge bidrag till effektiva säkerhetshöjande insatser hos trossamfunden och andra delar av civilsamhället, att utbilda trossamfunden i säkerhetsfrågor, att bidra med kunskap till rättsvårdande myndigheter om trossamfundens verksamhet samt att stärka dialogen mellan trossamfund, statliga myndigheter och kommuner. Ansvaret för trossamfundens säkerhet är delat mellan dessa och det är med gemensamma insatser som vi kan öka tryggheten och därigenom stärka religionsfriheten i Sverige.

Isak Reichel

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	6
Trossamfundens säkerhetsituation	12
Syfte och frågeställningar:.....	14
Om undersökningen.....	15
Tidigare studier	15
Trossamfundens utsatthet för brott.....	16
Bakomliggande förklaringar till samfundens utsatthet för brott	20
Hatbrott mot religiösa grupper och individer	21
Trossamfundens sårbarhet för oavsiktliga händelser.....	23
Förebyggande arbete och samverkan	24
Rapportens upplägg	26
Metod och material	27
Enkätundersökningen	28
Svarsfrekvens och representativitet.....	29
Analystekniker	32
Fokusgrupper och intervjuer.....	34
Etiska övervägande och reflektioner.....	35
Församlingars utsatthet för egendomsbrott.....	36
Egendomsbrott	37
Övergripande utblick av församlingarnas utsatthet för egendomsbrott.....	37
Återkommande egendomsbrott och skillnader mellan samfund	39
Variationer inom egendomsbrottskategorin	40
Sammanfattande punkter kapitel 3.....	45
Församlingars utsatthet för våldsbrott.....	46
Våldsbrott	47
Övergripande utblick av församlingarnas utsatthet för våldsbrott.....	47
Återkommande våldsbrott och skillnader mellan samfund	49
Variationer inom våldsbrottskategorin	51
Två typer av sårbarhet i relation till våldsbrott.....	52
Förebyggande rutiner i församlingen	56
Sammanfattande punkter kapitel 4.....	59

En fördjupad analys av trossamfundens utsatthet för brott och dess konsekvenser	60
Skillnader och likheter mellan egendomsbrott och våldsbrott	61
Den geografiska kontexten	62
Religioners synlighet	67
Transnationella händelser och trossamfundens säkerhetsituation	68
Att avstå ifrån uttalanden och aktiviteter på grund av oro för hot och hat	72
Nio av tio församlingar vill samarbeta över religionsgränserna för att motverka antireligiösa hatbrott	76
Sammanfattande punkter kapitel 5	79
Polisanmälningar, rättsväsende och försäkringar	81
Polisanmälningar	82
Fyra av tio brottsutsatta församlingar har polisanmält ett brott	82
Erfarenheter av rättsväsendet i samband med polisanmälan	84
Anledningar att avstå från polisanmälan	86
Sammanfattande punkter kapitel 6	90
Olyckor och oavsiktliga händelser: Risker och förebyggande arbete	91
Församlingars utsatthet för oavsiktliga händelser	92
Den generella sårbarheten för oavsiktliga händelser och risker	92
Förebyggande säkerhetsåtgärder	94
Församlingar som både hyresgäster och hyresvärdar	96
Sammanfattande punkter kapitel 7	98
Avslutande reflektion	99
Bilaga 1	104
Referenser	106

Sammanfattning

I den här sammanfattningen ges en övergripande bild av de huvudsakliga resultaten i studien. Studien genomfördes under 2024 av forskarna Linnea Lundgren och Sara Fransson vid Centrum för civilsamhällesforskning, Marie Cederschiöld Högskola.

Om studien

Friheten att utöva sin religion, antingen ensam eller tillsammans med andra, är en av de grundläggande fri- och rättigheterna i Sverige. Samtidigt finns det indikationer på att hot och hat riktade mot trossamfund är ett växande problem - inte minst som en följd av krig och konflikter i omvärlden. Trossamfund är dessutom ofta sårbara för andra typer av säkerhetsrisker, inklusive oavsiktliga olyckor som bränder. Trots detta är kunskapen kring lokala religiösa församlingarnas utsatthet och sårbarhet för olika risker begränsad i Sverige.

Den här studien ingår som en del i regeringsuppdraget "Uppdrag att genomföra insatser för att stärka trossamfunds säkerhet" (A2023/00983) och har tagits fram på uppdrag av Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). Studien syftar till att ge kunskapsunderlag till regeringen om trossamfundens säkerhet för att därigenom kunna genomföra stärkande insatser. Undersökningen kartlägger lokala församlingars utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker, samt identifierar konsekvenser av församlingarnas utsatthet. Dessutom utreds hur församlingarna arbetar förebyggande och vilka åtgärder som behöver genomföras för att öka säkerheten och tryggheten bland samfundet och deras medlemmar.

Studien baseras på en enkätundersökning med kompletterande fokusgruppsintervjuer. Enkätundersökningen genomfördes mellan april och juni 2024, omfattar församlingar kopplade till statsbidragsberättigade trossamfund i Sverige samt Svenska kyrkan. Dessutom inkluderar enkätundersökningen tretton muslimska församlingar som inte mottar statsbidrag. Sammanlagt har 1184 församlingar deltagit i enkätundersökningen, vilket motsvarar en sammanlagd svarsfrekvens på 45,3 procent, men med variationer mellan samfundens svarsbenägenhet.

Drygt 7 av 10 församlingar utsatta för något brott under det senaste året

Resultaten visar att drygt sju av tio församlingar i Sverige har utsatts för någon form av brott under det senaste året. Egendomsbrott är generellt sett vanligare än våldsbrott inom de flesta samfund och judiska, muslimska och ortodoxa församlingar drabbas i nästan lika stor utsträckning av våldsbrott. Dessutom spelar geografiska faktorer en betydande roll. Församlingar i stadsmiljöer är mer utsatta för både egendoms- och våldsbrott jämfört med församlingar på landsbygden oavsett samfundstillhörighet.

Egendomsbrott och skillnader mellan samfund

Två tredjedelar av församlingarna i Sverige har rapporterat att de utsatts för egendomsbrott det senaste året. Egendomsbrott riktas i huvudsak mot församlingarnas byggnader eller lokaler, men inte enskilda individer. Ekonomisk brottslighet, elektroniska angrepp och inbrott är de vanligaste typerna av brott i denna kategori, men typen av brott varierar mellan olika samfund. Inbrott är mer förekommande i Svenska kyrkan och Katolska kyrkan, vilket delvis kan förklaras av deras öppna karaktär gentemot allmänheten, och förekomsten av värdefulla föremål i kyrkobyggnaderna. Klotter i sin tur riktas mer vanligen mot de judiska församlingarna, men även de muslimska och ortodoxa församlingarna utsätts mer återkommande för detta. Gravskändningar riktas mer vanligen mot judiska och muslimska gravplatser, samt mot Svenska kyrkan, som har ett huvudansvar för begravningsplatser. De buddhistiska sammanslutningarna och frikyrkliga församlingarna i undersökningen uppvisar en lägre utsatthet för egendomsbrott än andra samfund. De judiska och muslimska församlingarna upplever generellt sett att motiven bakom brotten tydligare är kopplade till underliggande hatmotiv. Företrädare för andra samfund menar att skadegörelse mot deras byggnader inte lika ofta upplevs vara kopplad till deras religiösa tillhörighet utan kan härledas till andra faktorer.

Våldsbrott och församlingarnas olika sårbarhet

Våldsbrott är brott som är riktade mot företrädare eller medlemmar i församlingen snarare än mot lokalerna. Sådana brott har drabbat drygt fyra av tio församlingar under det senaste året. Den mest förekommande formen av våldsbrott är hot och hat i digitala miljöer, såsom på sociala medier. Hot om våld är vanligast bland framför allt de judiska och muslimska församlingarna i undersökningen, men också inom Svenska kyrkan och

de ortodoxa församlingarna. Församlingars sårbarhet kan delas in i två huvudtyper. Den första typen gäller församlingar med stor öppenhet och omfattande verksamhet, särskilt inom Svenska kyrkan och frikyrkorna. Dessa församlingar är ofta mer utsatta på grund av sina öppna lokaler med många människor i rörelse och sitt arbete med socialt utsatta grupper, vilket ökar deras utsatthet. Den andra typen av sårbarhet är kopplad till religiös och etnisk tillhörighet. Judiska, muslimska och delvis ortodoxa församlingar är särskilt utsatta för systematiska och återkommande våldsbrott. Dessa våldsbrott upplevs av församlingarna vara grundat i hat och fördomar mot dem utifrån deras ställning som religiös och etnisk minoritet.

Internationella händelser och offentlig debatt påverkar säkerhetssituationen

Större händelser och konflikter i Sverige och omvärlden har haft negativ inverkan på upplevelsen av säkerhet i församlingarna i Sverige. Ungefär en tredjedel uppger att säkerhetsläget försämrats efter koranbränningarna i Sverige 2023. Vidare anger lite mer än var sjunde församling att säkerhetsläget försämrats till följd av kriget i Ukraina. En liknande andel rapporterar också en försämring av säkerhetsläget efter den 7 oktober 2023. Det är mer vanligt att de judiska och muslimska församlingarna i undersökningen uppger att koranbränningarna och utvecklingen efter den 7 oktober 2023 har förstärkt känslan av utsatthet och ökat oron för hot och attacker i församlingarna. Svenska kyrkan och de ortodoxa församlingarna betonar i sin tur att kriget i Ukraina mer påtagligt påverkat deras säkerhetssituation. Dessutom upplever muslimska församlingar att negativa uttalanden från politiker om islam och muslimer bidrar till en ökad frekvens av hot och angrepp mot deras samfund. Både judiska och muslimska företrädare pekar på hur offentliga debatter riktade mot dem påverkar församlingarnas säkerhetssituation och bidrar till en ökande otrygghet bland medlemmarna.

Oro för hot och hat begränsar församlingarnas aktiviteter och deras deltagande i det offentliga samtalet

Säkerhetsrelaterad oro påverkar hur församlingar uttrycker sig och agerar, särskilt i digitala sammanhang. Var fjärde församling med sociala mediekonton har avstått från att publicera inlägg av säkerhetsskäl. Dessutom väljer drygt två av tio församlingar att avstå från uttalanden och aktiviteter av rädsla för att utsättas för hat och hot. Bland judiska, muslimska och ortodoxa församlingar är det något mer vanligt förekommande än bland andra samfund att undvika deltagande i det offentliga samtalet och avstå från

församlingsaktiviteter utifrån denna oro. Detta understryker hur säkerhetsläget påverkar deras möjlighet att delta i samhällsdebatten och bedriva sin verksamhet.

Stort mörkertal i polisanmälningar

Det finns ett betydande mörkertal när det gäller polisanmälningar. Fyra av tio brottsutsatta församlingar har anmält minst ett brott under det senaste året, vilket konsekvensmässigt innebär att sex av tio församlingar inte polisanmält ett enda av de brott de utsatts för. Orsakerna till att avstå från att anmäla är primärt utifrån att det upplevs som meningslöst eller att det varit en bagatell, men även att församlingarna själva hanterat situationen. Det finns också inom vissa församlingar en rädsla för att polisanmälningarna leder till medial uppmärksamhet med potentiellt negativa konsekvenser. Detta medför då också att det blir svårare att kunna försäkra församlingslokaler som drabbats av många brott.

Andra typer av risker och oförutsedda olyckor

När det gäller oförutsedda olyckor och risker uppges trängsel vara ett betydande problem, som återkommer i nästan en femtedel av församlingarna. Särskilt hög förekomst av detta problem uppges av de buddhistiska och muslimska församlingarna som deltagit i undersökningen. Förutom trängsel uppges även icke-anlagda bränder utgöra ett problem, där var tjugonde församling uppger att de drabbats under det senaste året. Även fuktskador är ett problem för många församlingar.

Varierande säkerhetsarbete och behov av interreligiöst samarbete

Det förebyggande säkerhetsarbetet skiljer sig avsevärt mellan olika samfund, och det saknas ofta nationella eller gemensamma riktlinjer för samfunden. Det gör att ansvaret ligger på varje enskild församling. Judiska församlingar och församlingar inom Svenska kyrkan har mest etablerade rutiner. Judiska och muslimska församlingar i undersökningen använder i högre grad övervakningskameror och vakter för att öka säkerheten. En av tio församlingar saknar grundläggande säkerhetsrutiner, som brandlarm. Församlingar som hyr sina lokaler, vilket är mest vanligt bland muslimska och buddhistiska församlingar, har ofta begränsade möjligheter att genomföra

säkerhetsförbättringar utifrån sin roll som hyresgäst. Nio av tio församlingar anser att ett ökat interreligiöst samarbete är nödvändigt för att motverka antireligiösa brott.

Trossamfundens säkerhetssituation

NÄR MAN FÖRESTÄLLER sig en kyrka, moské, synagoga eller ett tempel tänker nog de flesta på en trygg och fridfull plats där människor samlas för att fira gudstjänst, be, meditera, delta i riter, uppmärksamma livets stora händelser och uppleva gemenskap. Trots detta är religiösa församlingar sårbara mål för avsiktliga incidenter, attacker och olika former av hot. Terrordådet mot två moskéer i Christchurch, Nya Zeeland 2019, attacken mot en synagoga i Pittsburgh 2018 och bombningarna av kyrkor i Sri Lanka under påsken 2019 är alla exempel på attacker mot religiösa samfund som kostat många människoliv. I Sverige har mer indirekta hot, som koranbränningar och demonstrationer utanför moskéer och synagogor, drabbat muslimska och judiska församlingar under de senaste åren. Församlingar i Sverige drabbas också, utöver de mer omskrivna händelserna, av en rad incidenter som sällan får medial uppmärksamhet, som krossade fönster, hatfullt klotter, skändade gravstenar och hot riktade mot företrädare.

Hot och hat riktade mot religiösa församlingar och dess utövare kan inte förstås i ett vakuum utan måste förstås i större sammanhang där det kopplas till det hat och diskriminering som ofta riktas mot individer som tillhör religiösa och etniska minoritetsgrupper. (Se t.ex. Brå, 2019; Brå 2021a-b)

Sverige har en lång historia av diskriminering, och negativa föreställningar om religiösa och etniska minoriteter (se till exempel; Berggren, 2014; Lundgren, 2023; Sorgenfrei, 2018; Werner, 2015). Även om mycket har gjorts för att stärka minoriteters rättigheter i Sverige sedan 1950-talet, finns det fortfarande tydliga indikationer på att vissa individer och grupper är mer utsatta utifrån sin religiösa tillhörighet. (Brå, 2021b)

I Sverige, liksom i andra länder, är särskilt judiska och muslimska individer ofta föremål för hatbrott och diskriminering. Både brott med antisemitiska och islamofobiska motiv har setts öka i takt med internationella händelser och konflikter (Brå, 2021a; Brå 2019). Mångfaldsbarometern, som undersöker svenskarnas syn på mångfald, visar också att negativa attityder gentemot religiös mångfald har ökat sedan 2005 och framför allt har negativa attityder gentemot muslimer ökat. (Ahmadi & Cetrez, 2024). I en rapport om religionsfrihet i Sverige som presenterats för FN:s råd för mänskliga rättigheter framkommer det att både muslimska och judiska samfund i Sverige upplever en växande intolerans och ökad oro för att utsättas för hat, hot och trakasserier. (Ghanea, 2024). Detta är i sin tur inte enbart ett allvarligt hot mot religionsfriheten, utan även mot ett demokratiskt och öppet samhälle.

Samtidigt är det viktigt att understryka att brott kan drabba vilken organisation eller individ som helst i samhället. När det gäller

brott riktade mot lokala församlingar, vare sig det handlar om byggnader eller enskilda individer, behöver sådana handlingar inte nödvändigtvis vara motiverade av avsikter som är riktade mot den specifika religiösa tillhörigheten. I många fall kan situationsbundna faktorer spela en avgörande roll för att brottet begås. Detta är särskilt relevant för församlingar som, med sin öppna karaktär, låga säkerhetsnivå och många värdefulla föremål, kan framstå som relativt "mjuka" mål (Ulmer & Scheitle, 2020).

Trossamfunden drabbas även av oavsiktliga olyckor. Flera av de största trängselolyckorna i modern tid har skett på religiösa högtider, vid heliga platser eller i församlingslokaler. Likaså exemplifierar bränderna som förstört exempelvis Katarina kyrka i Stockholm och Notre Dame i Paris de betydande riskerna med bränder. Även om forskningen tyder på att det ofta saknas underhåll och förebyggande arbete (Gardell, 2018; Ahmed, 2014), är kunskapen på detta område begränsat. Detta trots de betydande risker som finns.

Trots att många undersökningar och studier har genomförts kring trossamfundens utsatthet ur olika perspektiv saknas större kombinerade kvantitativa och kvalitativa studier som undersöker utsattheten och säkerhetssituationen inom och mellan trossamfund. Tidigare studier har tenderat att fokusera på enskilda församlingar inom specifika religiösa traditioner, medan kunskap om skillnader inom och mellan olika religiösa

samfund och församlingars utsatthet och sårbarhet fortfarande är begränsad. Den här rapporten syftar till att bidra till att minska denna kunskapslucka.

Syfte och frågeställningar:

Friheten att utöva sin religion, antingen ensam eller i gemenskap med andra, är en av de grundläggande rättigheterna i Sverige och en självklar del av ett öppet demokratiskt samhälle. För att kunna öka tryggheten behövs kunskap om hur trossamfundens situation ser ut vad gäller utsatthet för olika typer av risker och sårbarheter. Den här studien ingår som en del i ett större regeringsuppdrag att genomföra insatser för att stärka trossamfunds säkerhet (A2023/00983) och utförs på uppdrag av Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). Den föreliggande rapporten syftar till att ge kunskapsunderlag till regeringen om trossamfundens säkerhetssituation och brottsutsatthet för att därigenom kunna genomföra stärkande insatser. I den här rapporten kommer vi besvara följande frågeställningar:

- Hur omfattande var trossamfundens utsatthet för egendomsbrott, våldsbrott och andra typer av hot och risker under perioden våren 2023 till och med våren 2024?

- Vilka specifika hot och risker påverkar olika trossamfund, och hur kan deras utsatthet förstås?
- Hur varierar utsattheten för risker, hot och hat mellan olika trossamfund? Vilka faktorer bidrar till dessa variationer, och vilka konsekvenser har utsattheten för samfundet och deras medlemmar?
- Hur arbetar trossamfundet för att förebygga och hantera brott och risker samt, hur fungerar deras samverkan med andra aktörer i frågor som rör säkerhet, hot och hat?

Om undersökningen

Studien genomfördes under 2024 av forskarna Linnea Lundgren och Sara Fransson vid Centrum för civilsamhällesforskning, Marie Cederschiöld Högskola. De resultat som presenteras i rapporten bygger på en större enkätundersökning som riktats till församlingar som är kopplade till statsbidragsberättigade trossamfund i Sverige samt Svenska kyrkan. I enkätundersökningen ingår även tretton muslimska församlingar som inte uppbär statsbidrag. Denna breda täckning möjliggör för god förståelse av de svenska församlingarnas utsatthet idag. Därtill baseras rapporten på fokusgruppsintervjuer och enskilda intervjuer med företrädare för olika trossamfund. Metod och material presenteras och går igenom mer genomgående i nästa kapitel.

Den här rapporten följer delvis på en tidigare undersökning som genomfördes 2014, där Göran Larsson och Simon Stjernholm, fick i uppdrag av dåvarande Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) att kartlägga främlingsfientlighet mot medlemmar i trossamfund och mot samfundens lokaler (Larsson och Stjernholm 2014). Målet med undersökningen var att förebygga och motverka främlingsfientlighet och liknande former av intolerans och om att värna principen om alla människors lika värde. I undersökningen som hade en kvalitativ ansats fokuserade de främst på olika former av antireligiösa handlingar, diskriminering, våld och hot. I den här rapporten har uppdraget varit bredare i relation till att undersöka trossamfundens brottsutsatthet generellt och inte enbart i relation till antireligiösa brott och handlingar, med kombinerade forskningsmetoder.

Tidigare studier

I den kommande delen ger vi en övergripande redogörelse för aktuell forskning och undersökningar, strukturerade utifrån ett par teman som bedöms vara relevanta för undersökningen. Här lyfter vi fram både forskningsresultat från vetenskapliga tidskrifter och det som brukar kallas "grå litteratur". Grå litteratur avser undersökningar som presenteras i exempelvis rapporter från myndigheter, intresseorganisationer eller forskningsinstitut och som inte har genomgått

den formella granskning som vanligtvis krävs av vetenskapliga tidskrifter och förlag.

Trossamfundens utsatthet för brott

Under de senaste decennierna har ett omfattande antal studier analyserat förekomsten och konsekvenserna av hot, hat och våld riktat mot religiösa grupper och individer globalt (Disha et al., 2011; Cohen, 2018; Litvak et al., 2023). En rapport från Pew Research Center, publicerad 2018, belyste en global ökning av fientligheter från statliga och offentliga aktörer samt från grupper, organisationer och enskilda individer mot religiösa grupper, och särskilt religiösa minoriteter i flera olika länder och kontexter (Pew, 2018). Trots att många studier påvisar trossamfunds betydande utsatthet för olika typer av brott, finns det relativt få undersökningar som systematiskt belyser lokala församlingars sårbarhet för brott och hur utsattheten skiljer sig åt mellan olika trossamfund.

Ett undantag är en omfattande generaliserande studie från USA som undersöker brottsutsattheten mellan olika religiösa samfund. Syftet med studien var att undersöka församlingarnas utsatthet för egendomsbrott och våldsbrott (Scheitle, 2018). Resultaten visade att 40 procent av församlingarna hade utsatts för olika typer av egendomsbrott, där vandalism riktad mot byggnadernas utsida var den vanligaste formen av skadegörelse. Våldsbrott var

mindre vanliga; 6 procent rapporterade om hot och 2 procent rapporterade om misshandel, rån eller liknande brott i församlingens lokaler. Även om undersökningen kunde visa att många församlingar drabbats av brott, oavsett religionstillhörighet, varierade typen av brott som församlingar utsattes för. Kristna protestantiska församlingar drabbades till exempel oftare av stölder medan judiska och muslimska församlingar i större utsträckning drabbades av hot och skadegörelse. I studien kunde de också visa att brotten mot judiska och muslimska församlingar oftare verkade ha underliggande hatbrottsmotiv. Även mer liberala kyrkor som engagerade sig i HBTQ-frågor rapporterade att de brott de utsattes för ofta var hatmotiverade. Muslimska och judiska församlingar upplevde en större oro och rädsla för framtida våldsbrott än andra grupper. Dessa församlingar var också de som oftast investerade i säkerhetsutrustning som kameror och andra skyddsåtgärder (Scheitle, 2018).

I en annan studie från USA undersöktes olika religiösa församlingars utsatthet genom att analysera tidningsrapporter om brott som ägde rum under 2012 (Scheitle, 2016). Studien visade att brott mot religiösa församlingar är vanliga, men även här kunde man visa att utsattheten varierade mellan grupper. Lokaler tillhörande religiösa minoriteter verkade vara i större risk för att utsättas för skadegörelse och anlagda bränder, medan kristna kyrkor oftare drabbades av stölder. En slutsats var att även om religiösa minoriteter inte

nödvändigtvis var mer frekvent utsatta, var brotten mot dem oftare hatmotiverade.

I Sverige har det genomförts flera undersökningar de senaste åren som i olika grad berört religiösa organisationers utsatthet för brott. I tidigare nämnd rapport från 2014 som denna undersökning delvis är en uppföljning av kartlades trossamfund i Sverige (exklusive Svenska kyrkans) och individers utsatthet i Sverige (Larsson & Stjernholm, 2014). Undersökningen hade en kvalitativ ansats och baserades på empiri som inkluderade intervjuer med företrädare och myndighetspersoner samt en genomgång av tidigare forskningslitteratur och rapporter inom ämnet. Studien visade exempel på att moskéer, synagogor, kristna kyrkor, hinduiska tempel och sikhiska tempel alla utsatts för olika typer av skadegörelse och hot.

Samtidigt framgick det i undersökningen att det framför allt var de judiska och muslimska grupper som upplevde en betydande otrygghet och en ökad hotbild, både på individnivå och på samfundsnivå, särskilt som en följd av internationella konflikter och händelser. Även andra religiösa grupper uttryckte oro. Kristna företrädare beskrev bland annat att deras barn undvek att öppet tala om sin religiösa identitet i skolan, av rädsla för att bli retade eller ifrågasatta. Liknande erfarenheter delades av barn från sikhiska, buddhistiska och hinduiska familjer. Kristna konvertiter pekades också ut som en särskilt utsatt grupp i rapporten, särskilt de som tillhörde minoritetsgrupper från

muslimskt dominerade länder, där de tidigare upplevt förtryck. Rapporten underströk ett tydligt behov av ökat samarbete mellan samfunden för att bekämpa antireligiösa handlingar och hatbrott. Samtidigt identifierades fördomar mellan olika trosuppfattningar som ett betydande hinder för att effektivt höja säkerheten och förbättra samarbetet, både lokalt och nationellt.

En annan relevant studie för denna rapport är en undersökning som utfördes på uppdrag av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) med syftet att kartlägga hot och hat riktade mot civilsamhällets organisationer i allmänhet (MUCF, 2022). Undersökningen bygger på en enkät riktad till ideella föreningar och registrerade trossamfund. Av de 1 705 organisationer som svarade ägnade sig var tionde åt religiös verksamhet. Undersökningen visade att drygt var femte företrädare för civilsamhällesorganisationer någon gång blivit utsatta för våld, skadegörelse, stöld, hot eller trakasserier kopplat till sitt engagemang. Hot och trakasserier var vanligast, medan konkret våld, skadegörelse och stöld var något mindre förekommande. Utsattheten var särskilt hög bland de som drev opinionsbildning inom HBTQI, feminism och antirasism. För de som arbetade med frågor rörande religion eller trosuppfattning rapporterade drygt en fjärdedel att de blivit utsatta någon gång. En mindre andel organisationer uppgav att de avstått från att engagera sig eller uttala sig i specifika frågor på grund av hot eller hat, men

få hade avstått från att bedriva verksamhet. Däremot uppgav var fjärde företrädare som blivit utsatt under det senaste året att händelserna lett till att de undvikit att engagera sig i specifika frågor.

Utöver dessa mer övergripande rapporter om trossamfundens utsatthet har de flesta undersökningar och studier fokuserat på att studera utsattheten för en specifik grupp. Nedan lyfter vi fram ett urval av studier som fokuserat på utsattheten för judiska och muslimska grupper och församlingar. Forskning om antisemitism, islamofobi och hatbrott mot dessa grupper i Europa och Nordamerika är relativt omfattande, och det är inte möjligt att här redogöra för det som gjorts inom detta fält på ett rättvist sätt. Därför lägger vi i följande del särskilt fokus på studier som genomförts i Sverige och som inte enbart fokuserar på individers utsatthet utan även belyser utsattheten för brott mot muslimska, judiska och kristna samfund.

Hot och hat mot judiska församlingar

Under 2019 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag av regeringen att kartlägga antisemitiska hatbrott (Brå, 2019). Även om en stor del av rapporten fokuserar på hatbrott mot individer så fokuserar några delar även på brott mot judiska församlingar och institutioner. Studien visade hur judiska församlingar vittnade om en ökad antisemitism samt en oro för större terrorattacker mot judiska institutioner. Det framkom även att detta i sin tur hade lett till att en växande del av församlingarnas

ekonomiska resurser behövde avsättas för säkerhetsåtgärder och att det fanns utmaningar att balansera en vilja till öppenhet med nödvändiga säkerhetsåtgärder (Brå, 2019).

I en nyligen publicerad antologi från Segerstedtinstitutet undersöks antisemitismens påverkan på judar i Sverige efter Hamas terrorattack den 7 oktober 2023 och det efterföljande kriget i Gaza (Mattson et al., 2024). Flera av studierna i antologin pekar på en ökning av antisemitismen efter den 7 oktober. Detta bekräftas också av en studie från Brå (Brå, 2024a), som i en nyligen utgiven rapport visar att antalet polisanmälda hatbrott med antisemitiska motiv var fem gånger så många under perioden 7 oktober till 31 december 2023 jämfört med samma period 2022. När det gäller judiska församlingars utsatthet lyfter rapporten fram de demonstrationer som ägt rum utanför synagogorna i Stockholm och Malmö och hur det framgår att judar inte bara skuldbeläggs, utan även hålls kollektivt ansvariga för Israels politik och agerande. I rapporten betonas även den oro som många vittnar om, där flera avstår helt från att besöka synagogor eller andra judiska institutioner, alternativt känner en stark oro för att göra det.

Hat och hot mot muslimska församlingar

Den största kvantitativa studien beträffande muslimska församlingars utsatthet och säkerhet i Sverige, genomfördes av religionshistorikern Mattias Gardell 2018. Den fokuserade på muslimska församlingars

erfarenhet av angrepp och hot, samt deras krisberedskap och relationer till det omgivande samhället (Gardell 2018). Av de muslimska församlingar som deltog i undersökningen, hade nästan sex av tio utsatts för olika typer av fysiska angrepp. En fjärdedel av dessa församlingar hade drabbats av sådana angrepp mer än tio gånger. Den vanligaste formen av attack var klotter, exempelvis hakkors som sprayats på byggnader. Trots detta hade bara hälften av församlingarna som utsatts för angrepp valt att polisanmäla händelserna. När det gäller hot rapporterade två av tre församlingar i undersökningen att de någon gång utsatts för hot, och åtta av tio upplevde att det fanns en allmän hotbild mot moskéer i Sverige.

En slutsats i undersökningen var att mycket tyder på att brott mot muslimska församlingar i Sverige har ökat över tid. Gardells slutsats om ökningen över tid grundade sig på att andelen brott mot muslimska församlingar hade ökat jämfört med vad som framkom i studien "Motstånd och stöd: en studie av svenska muslimska församlingar" från 2012 (Borell & Gerdner, 2012). I en annan undersökning från 2014, "Säkerhet och krisberedskap i Sveriges moskéer" (Ahmed, 2014), rapporterade att lika stor andel av församlingarna att deras moskéer utsatts för skadegörelse, medan två tredjedelar uppgav att de drabbats av klotter, sönderslagna fönster eller dörrar.

Parallellt med att Brå presenterade en rapport om antisemitism efter den 7 oktober 2023 kom de också ut med en rapport som

undersökte om det skett en ökning av islamofobiska incidenter efter 7 oktober och den efterföljande våldsutvecklingen i Gaza och på Västbanken (Brå, 2024b). Rapporten indikerar att våldsutvecklingen mellan Israel och Palestina i viss mån har påverkat förekomsten av islamofobi, men att denna påverkan varit mindre framträdande än ökningen av brott med antisemitiska motiv.

Hot och hat mot kristna församlingar

Det finns relativt lite forskning om brott och hot mot kristna församlingar i Sverige. År 2005 publicerade Brå rapporten "Brottsplats kyrkan" där fokus låg på egendomsbrott och stölder som drabbat församlingar inom Svenska kyrkan (Brå, 2005). I den undersökningen framkom att var tjugonde av de kartlagda kyrkorna hade förlorat kulturföremål under det senaste året. Utsattheten för både opportunistiska och planerade stölder kopplades delvis till bristen på säkerhet, vilket i sin tur är förknippat med den öppenhet och tillgänglighet som kännetecknar Svenska kyrkan.

I övrigt saknas det forskning från Sverige om kristna grupper utsatthet, undantaget den hatbrottstatistik som presenteras längre fram i det här kapitlet. Den ideella organisationen "The Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians in Europe" (OIDAC) har nyligen publicerat en rapport om intolerans och diskriminering mot kristna i Europa. I rapporten framgår det att hatbrott med antikristna motiv i första hand sker vid och i kyrkobyggnader, och att vandalism är

den vanligaste brottstypen. I Frankrike, där flest antikristna hatbrott har rapporterats, var nio av tio sådana hatbrott riktade mot kyrkor och kyrkogårdar. Resultaten bör dock tolkas med försiktighet eftersom olika europeiska länder har olika metoder för att definiera och rapportera hatbrott.

Bakomliggande förklaringar till samfundens utsatthet för brott

När det gäller varför en församling drabbas av brott framhävs ofta två olika förklaringsmodeller som kan hjälpa till att förstå varför vissa församlingar blir utsatta för brott, och vilka faktorer som bidrar till sårbarhet. Den ena förklaringsmodellen handlar om faktorer som har att göra med tillgänglighet och möjlighet (opportunity). Församlingar med mindre övervakning kan ses som lätta mål (Ulmer & Scheitle, 2020). Det här handlar om brott som teoretiskt sett skulle kunna drabba vilken miljö eller lokal som helst. Själva brottshandlingen är således inte i huvudsak riktad mot en religiös tradition. Istället är det exempelvis värdefulla föremål i byggnaden som ses som stöldbegärlig eller en vägg som är lättåtkomlig att klottra ner.

En bidragande orsak till denna dimension av utsatthet är att religiösa byggnader ofta har en öppen och tillgänglig karaktär. De är sällan designade för att stå emot attacker eller ofredande. Till exempel kan en församling uppfattas som ett lätt mål för att det finns begränsad säkerhet (Bourns & Wright 2004),

men tillgänglighetsaspekten kan också påverkas av församlingens storlek, hur öppen lokalen är för icke-medlemmar, hur mycket aktiviteter som pågår i församlingen, eller hur isolerat eller brottsutsatt området är. Egendomsbrott tycks i högre grad vara kopplade till "gynnsamma tillfällen" och ekonomiska motiv snarare än till församlingarnas religiösa tillhörighet (Ulmer & Scheitle, 2020). Exempelvis har studier visat att församlingar öppenhet gentemot allmänheten - exempelvis de som organiserade icke-religiösa aktiviteter som soppök och välbärgade församlingar med värdefulla föremål oftare blir offer för stöld eller inbrott (Ulmer & Scheitle, 2020).

Den andra förklaringsmodellen handlar om att brottet baseras på motiv som direkt är kopplat till församlingens religiösa eller etniska tillhörighet. Tidigare forskning har visat att minoritetsgrupper i ett land ofta är mer utsatta än andra grupper för denna typ av hatbrott. Det handlar ofta om att hat eller hot riktas mot minoritetsgrupper som uppfattas som skrämmande, hotande eller annorlunda. Det är inte ovanligt att motiv utifrån etnicitet och religiositet överlappar i denna typ av brott. Det finns också exempel på sammanblandning och förväxling; exempelvis har sikher blivit utsatta för brott eftersom de felaktigt identifierats som muslimer (Ulmer & Scheitle 2020).

Egendomsbrott som inbrott och stöld tenderar ofta att vara opportunistiska och motiverade av ekonomiska vinster, medan skadegörelse

riktad mot religiösa minoriteter i större utsträckning tycks vara hatmotiverad (Scheitle, 2016). Amerikanska studier har särskilt visat att skadegörelse som riktas mot muslimska och judiska församlingar ofta drivs av hat och fördomar (Scheitle, 2016; Ulmer & Scheitle, 2020). Våldsbrott är generellt sett mer kopplade till och motiverade av fördomar och hat riktade mot specifika grupper.

Yttre händelsers påverkan på trossamfundets utsatthet

Ett stort antal studier har visat att större händelser, mediebevakning och politiska evenemang, inklusive terrorattacker, kan leda till en ökning av hatbrott och fientlighet mot religiösa grupper. Till exempel har studier påvisat att hatbrott, trakasserier och diskriminering mot muslimer och personer med arabiskt ursprung har ökat efter attackerna mot World Trade Center den 11 september 2001 och bombdåden i London den 7 juli 2005 (Disha et al, 2011; King & Sutton, 2013; Hanes & Machin, 2014;). Studier har även påvisat hur en intensifierad mediareportering om konflikten mellan Israel och Palestina ökat antisemitiska och islamofobiska hatbrott (Vergani et.al. 2022; Brå, 2024a-b).

Vidare har politiska uttalanden med anti-immigrationsbudskap visat sig bidra till ökade hatbrott mot minoriteter (Hodwitz & Massingale, 2023; Warren-Gordon, & Rhineberger, 2021). I Sverige har religionshistorikern Simon Sorgenfrei belyst hur islamofobi och attacker mot moskéer har

blivit mer framträdande i samband med ett ökat stöd för invandrings- och islamkritisk politik, en förändrad diskurs om muslimer och ett intensifierat flyktingmottagande under 1990-talet och 2010-talet. (Sorgenfrei 2018) Samtidigt som det finns en tydlig koppling mellan mediareportering, större händelser och ökade hatbrott är det också viktigt att notera att anmälningsbenägenheten tenderar att öka när händelser i omvärlden får större utrymme i samhällsdebatten. (Brå, 2019b; Warren-Gordon, & Rhineberger, 2021)

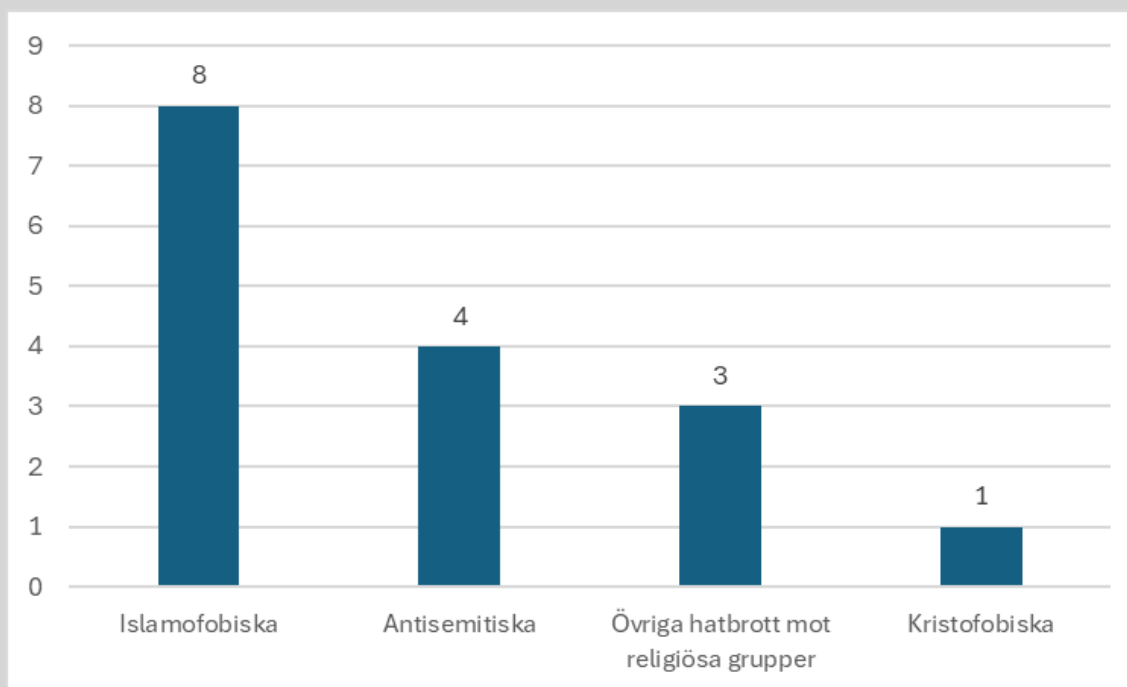
Hatbrott mot religiösa grupper och individer

Som vi skrev i inledningen går det inte att särskilja trossamfundens säkerhet från de brott som drabbar individer på grund av deras religiösa tillhörighet. Brottsförebyggande rådet identifierade under 2022 sammanlagt 2695 brott där gärningspersonens motiv ansågs vara hatbrottsmotiverat (Brå, 2023).

Hatbrott utgör ett samlingsnamn för flera olika typer av brott där det bakomliggande motivet kan kopplas till fördomar gentemot till exempelvis någon beroende på deras etnicitet eller religiösa tillhörighet.

Under 2022 identifierade Brå 448 anmälningar med totalt 451 hatbrottsmotiv som var kopplade till fördomar eller negativa inställningar gentemot religiösa grupper eller religion i allmänhet. Detta utgjorde 16 procent av alla definierade hatbrott (Brå, 2023). Som sammanfattas i figur 1, baserad på Brås officiella statistik, hade åtta procent av dessa

Figur 1. Anmälda religiösa hatbrott under 2022, procent.

Källa: Brottsförebyggande rådet (2023).

islamofobiska motiv, som därigenom utgör drygt hälften av samtliga hatbrott mot religiösa grupper. Fyra procent hade antisemitiska motiv och en procent kristofobiska. De tre procent som omfattade hatbrott mot andra religiösa grupper, inkluderar här även brott riktade mot "inriktningar eller tolkningar av samma grundreligion, exempelvis sunni- och shiamuslimer, ortodoxa och reformistiska judar eller katolker och protestanter (Brå, 2023, s.68).

Den största andelen anmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv skedde i eller nära storstäder och större städer. De flesta skedde på allmän plats och två procent skedde i religiösa lokaler. Framförallt är de kristofobiska hatbrotten riktade mot de

religiösa byggnaderna snarare än religiösa utövare. Det medför att exempelvis klotter, vandalism eller annan typ av skadegörelse är mer vanligt vid kristofobiska hatbrott än vid hatbrott med andra motiv (Brå 2021b).

Under 2019 publicerades en rapport om antisemitiska hatbrott (Brå 2019). Studien analyserade dels hatbrottsanmälningar med identifierade antisemitiska motiv mellan 2012 och 2016, dels rättsfall mellan 2007 och 2018, samt kompletterande intervjuer. Antisemitiska hatbrott definierades i rapporten som "Brott som begås på grund av rädsla för, fientlighet eller hat mot judar och judendom som aktiverar en reaktion mot judendomen, judisk egendom, dess institutioner eller den eller dem som är, eller uppfattas vara, judar eller representanter för judar" (Brå, 2019 s.16).

Resultaten visade att antisemitiska brott sker i en rad olika kontexter - på skolor, arbetsplatser, internet och vid judiska institutioner. Det framkom att synlig judisk identitet medför en större risk för utsatthet, oavsett om det handlar om klädsel eller att individer har offentliga roller och uppdrag i samhället. De största hoten kommer från radikalnationalistiska miljöer och våldsbejakande jihadistiska grupper även om gärningspersoner bakom dessa hatbrott förekommer.

År 2021 kom Brå ut med en liknande rapport ut men denna gång med fokus på islamofobiska hatbrott i Sverige (Brå, 2021a). Undersökningen baserades på kvalitativa analyser av brottärenden samt intervjuer med ett femtiotal personer. I rapporten definieras islamofobiska hatbrott som olika typer av brott ”som begås med motivet att kränka någon på grund av att de är, eller antas vara, muslimer. Begreppet islamofobi används i betydelsen ideologier, uppfattningar eller värderingar som ger uttryck för fientlighet mot muslimer eller mot personer som uppfattas ha muslimsk bakgrund” (Brå, 2021a, s. 16). Islamofobiska brott varierade från skällsord och slöjryckningar till skadegörelse och allvarliga hot som mordbränder och misstänkta bombattrapper. Resultaten visade att islamofobiska hatbrott ofta är kopplade till synlighet. Bland anmälda brott utgjorde 44 procent hot och ofredanden, 23 procent hets mot folkgrupp och en mindre andel våldsbrott, inklusive misshandel. Rapporten visade också att mörkertalet för islamofobiska

brott är stort, ofta på grund av resursbrist, rädsla för ytterligare angrepp och den höga frekvensen av brott. Vidare lyfte rapporten fram att det är svårt att alltid särskilja hatbrottsmotiv från andra faktorer, men att individer med en tydligare etnisk bakgrund, såsom personer med afrikansk härkomst, tenderade att vara mer utsatta än exempelvis personer med bosnisk bakgrund.

Trossamfundens sårbarhet för oavsiktliga händelser

Som tidigare nämnts är trossamfund inte bara utsatta för avsiktliga och antagonistiska händelser, utan även för oavsiktliga sådana. Med oavsiktliga händelser avses olyckor, det vill säga händelser som är oönskade, plötsliga och som orsakar skador på människor, egendom eller miljö. Inom ramen för olyckor som berör trossamfund ryms en mängd olika händelser som varierar i omfattning och relation till sårbarhet. Precis som lyfts fram i den tidigare diskussionen kan olyckor ske till följd av att trossamfundens lokaler används som samlingsplatser, i likhet med exempelvis affärer, bibliotek och tågstationer. Samtidigt kan olyckor också vara kopplade till de specifika förhållandena på platsen. Mindre händelser, såsom plötsliga medicinska tillstånd, kan inträffa på samma sätt som i andra publika miljöer eftersom många människor samlas på en och samma plats.

Vissa olyckstyper kan dock vara mer specifikt kopplade till att det är just en religiös

samlingsplats. Internationellt finns flera exempel där trängsel vid religiösa sammankomster lett till stora katastrofer. Ett av de tydligaste är under hajj 2015, där fler än 1 500 personer omkom under en särskild del av en religiös rit. Forskning från Storbritannien visar dessutom att religiösa byggnader löper hög risk att utsättas för anlagd brand (Maxwell, 2007). Även om ingen större olycka har inträffat i Sverige, visar Gardells studie från 2018 att hälften av de muslimska församlingarna upplever problem med trängsel under högtider och fredagsböner (Gardell, 2018).

Kunskapsnivån om olyckor kopplade till trossamfund är generellt mycket låg, oavsett om det gäller små eller stora händelser, eller om olyckorna är specifikt associerade med trossamfundens lokaler. Detta gäller både omfattningen av problemen och frågan om trossamfundens lokaler är mer utsatta än andra platser i samhället för till exempel bränder eller trängsel. En anledning till bristen på kunskap om till exempel trossamfunds brandsäkerhet kan vara att forskningen främst har fokuserat på kulturarv och kulturhistoriska byggnader. I dessa studier hanteras exempelvis kyrkor på samma sätt som slott, rådhus och parlamentsbyggnader. (Arvidsson et al., 2021)

Förebyggande arbete och samverkan

Det förebyggande arbetet kan ske på många nivåer för att öka ett samfunds säkerhet. Dels

kan det handla om att införa säkerhets- och skyddsåtgärder, men det kan också innebära att etablera ett gott samarbete med polis och andra relevanta aktörer. Att införa skyddsåtgärder och värna säkerheten i en religiös lokal eller byggnad kan vara mer problematisk än i andra byggnader då det anses vara en helig plats där det kan finnas religiösa och sakrala element som måste tas hänsyn till (Scheitle & Halligan, 2018). I en amerikansk studie, där ledare för religiösa församlingarna intervjuades angående spänningar och avvägningar mellan säkerhet och helighet, framkom att församlingarna var väl medvetna om att öppenhet och tillgänglighet också öppnade upp för ökade risker. Trots detta var det inte självklart för många församlingar att utöka säkerheten då detta i sin tur påverkar syftet med verksamheten och lokalen (Scheitle & Halligan, 2018).

En annan studie som undersökte muslimska och judiska församlingars säkerhetsarbete i USA visade att deras åtgärder, som motiveras av upplevd utsatthet, bidrar till en omformning av religiös praxis och ledde till en minskad öppenhet samt begränsningar av individers frihet. Studien belyser också de strukturella ojämlikheter som säkerhetsåtgärder medför mellan olika trossamfund, där trygg tillgång till platser för tillbedjan blir ett privilegium som endast vissa kan åtnjuta. (Samson, 2020) I den tidigare nämnda större enkätstudien från USA om trossamfundens utsatthet för brott studerade forskarna även vilka säkerhetsåtgärder som

fanns i församlingarna (Scheitle, 2018). Det vanligaste skyddet var ett larmsystem, följt av övervakningskamera utanför byggnaden eller i lokalen. Vidare visade studien att de församlingar som var mest utsatta - de judiska och muslimska - hade vidtagit fler säkerhetsåtgärder än övriga samfund.

Undersökningar om förekomsten av skyddsinterventioner i trossamfundslokaler i Sverige är mycket begränsad. Två av de tidigare nämnda studier som berör muslimska församlingars säkerhetssituation har dock inkluderat aspekter av brandsäkerhet (Gardell, 2018; Ahmed, 2014). I undersökningen från 2014 framkom det bland annat att cirka två av tio församlingar hade en utsedd brandskyddsansvarig och att sju av tio församlingar hade tillgång till brandvarnare (Ahmed, 2014). Gardells rapport från 2018 indikerar att brandsäkerheten i moskéer ökat sedan undersökningen från 2014 då fler församlingar har vidtagit åtgärder för att stärka sitt brandskydd. Trots detta konstateras det att brandsäkerheten fortfarande är otillräcklig i många församlingar (Gardell, 2018). En viktig anledning som lyfts upp i studien för att förklara bristande säkerhetsåtgärder är begränsade ekonomiska resurser. Detta är även ett perspektiv som lyfts fram i tidigare forskning (Chaves, 2004). Samtidigt finns studier som pekar på att ekonomiska skäl inte alltid är avgörande för beslut att avstå från säkerhetsinterventioner. Istället görs dessa val ofta utifrån rationella överväganden där olika hot och behov vägs mot varandra (Nilson & Wester, 2024). Mot

denna bakgrund syftar denna rapport till att bidra till en djupare förståelse av det förebyggande brandsäkerhetsarbetet i religiösa byggnader.

När det gäller samverkan med polisen har tidigare studier visat att starka relationer mellan trossamfund och polis kan vara avgörande för att förebygga och hantera brott mot religiösa lokaler (Scheitle, 2018b). Flera av de tidigare nämnda svenska studierna har i viss mån behandlat denna fråga. I den svenska undersökning från 2018 som fokuserade på muslimska församlingars utsatthet framkom det att drygt hälften av de församlingar som drabbats av fysiska angrepp hade polisanmält händelsen, medan drygt en tredjedel av församlingarna som utsatts för hot hade gjort en polisanmälan. En vanlig anledning till att anmälningar uteblev var att man ansåg att det inte skulle göra någon nytta, medan andra inte ville öka på oron (Gardell, 2018). Liknande svar framkommer i Brås rapport om hatbrott med antisemitiska motiv, där intervjupersoner lyfte fram att polisanmälningar om antisemitiska hatbrott sällan leder till fällande domar. I samma rapport framkom också en uppgivenhet och oro bland många judiska församlingar kring huruvida polisen kommer att finnas på plats när de behövs. Det lyfts fram att polisen upplevs ta ett större ansvar för skyddet av judiska institutioner i andra europeiska länder än i Sverige (Brå, 2019).

I Brås rapport om hatbrott med islamofobiska motiv från 2021 framgår det att finns flera exempel på välfungerande samverkan mellan

polisen och muslimska församlingar, särskilt vid särskilda händelser såsom vid koranbränningarna i Malmö och Stockholm hösten 2020. Samverkan mellan muslimska samfund och polisen i samband med koranbränningar framhålls även i en annan undersökning. I denna studie betonade polisen vikten av att samarbeta med imamer och muslimska församlingar för att dämpa spänningarna och upprätthålla lugn under sådana manifestationer (Sorgenfrei et al., 2022).

Rapportens upplägg

Denna rapport består av åtta kapitel. I det första kapitlet introduceras rapportens syfte, frågeställning samt tidigare forskning. Kapitel 2 beskriver den valda metoden för undersökningen och det empiriska underlaget för rapporten. Kapitel 3 analyserar i vilken utsträckning religiösa församlingar har utsatts för egendomsbrott, medan kapitel 4 fokuserar på deras utsatthet för våldsbrott. I båda dessa kapitel diskuteras skillnader mellan olika religiösa samfund gällande utsatthet för olika typer av brott, samt hur sårbarheten varierar mellan olika grupper. I kapitel 5 jämförs resultaten från de två föregående kapitlen. Här belyses skillnader i utsatthet för egendomsbrott och våldsbrott mellan olika samfund. Diskussionen omfattar också hur geografisk kontext, församlingarnas synlighet, större händelser och offentliga debatter påverkar deras upplevda säkerhet. Vidare

analyseras i vilken utsträckning församlingar avstår från uttalanden och aktiviteter, samt betonar behovet av samarbete över religionsgränser för att motverka antireligiösa hatbrott. Kapitel 6 redogör för församlingarnas erfarenheter av att polisanmäla brott och deras förtroende för rättsväsendet. Kapitel 7 analyserar ytterligare säkerhetsrisker som församlingarna står inför, samt granskar deras säkerhetsarbete för att förstärka skyddet mot olika risker. I kapitel 8 presenteras en sammanfattande diskussion som knyter samman rapportens centrala slutsatser.

Metod och material

I DETTA KAPITEL presenteras det material och de metoder som utgör grunden för denna rapport. Huvudmaterialet består av en enkätundersökning och fokusgruppsintervjuer. Kapitlet inleds med en genomgång av enkätundersökningen, inklusive urval, svarsfrekvens och analystekniker. Därefter följer en beskrivning av fokusgrupperna. Avslutningsvis diskuteras de etiska aspekter som genomsyrar studiens resultatredovisning.

Enkätundersökningen

Enkätundersökningen som utgör utgångspunkten för rapporten, syftar till att kartlägga trossamfundens utsatthet för hot, hat eller andra säkerhetsrisker under perioden våren 2023 till våren 2024. Enkäten distribuerades till samtliga statsbidragsberättigade trossamfund i Sverige, Svenska kyrkan samt tretton muslimska församlingar som inte uppbär statliga bidrag.

Enkätsvaren samlades in via ett digitalt verktyg under perioden april-juni 2024. Denna breda täckning möjliggör god förståelse av de svenska församlingarnas utsatthet idag, i linje med det av regeringen formulerade uppdraget. Dock kan inte undersökningen garantera fullständig täckning av alla religiösa församlingar i Sverige. Detta då det kan finnas enstaka sammanslutningar som inte ingår i något samordningsorgan eller inte varit möjliga att nå på annat sätt.

En ledande församlingsföreträdare, vanligtvis församlingsföreståndare eller ordförande, besvarade enkäten på församlingens vägnar. Varje församling representeras således av ett (1) svar, där informanten ombads att svara utifrån hur de uppfattar situationen i den egna församlingen. Svaren representerar därmed församlingens officiella ståndpunkt snarare än personliga uppfattningar. Informanterna gavs även möjlighet att utveckla sina enkätsvar i öppna frågor, vilket i rapporten redovisas tillsammans med de kvalitativa resultaten från fokusgrupperna.

Enkätutskicken har anpassats efter trossamfundens varierande organisationsstrukturer. För statsbidragsberättigade församlingar skedde utskicket huvudsakligen genom respektive samfunds samordnande organ, men utan möjlighet för dem att kunna följa upp vilka församlingar som svarat på enkäten. De initiala kontaktuppgifterna till de samordnande organen gavs till oss forskare av Myndigheten för stöd till trossamfundet.

Utskicket till församlingarna inom Ekumeniska kyrkan, Svenska Alliansmissionen, Evangeliska frikyrkan och Svenska kyrkan gjordes direkt av forskarna genom församlingarnas egna kontaktuppgifter på deras hemsidor. De muslimska församlingarna utan statsbidrag kontaktades också direkt. I de fall enskilda församlingar varit bidragsberättigade har utskick gjorts till dessa från forskarna direkt via de kontaktuppgifter som förmedlats av Myndigheten för stöd till trossamfundet.

Svarsfrekvens och representativitet

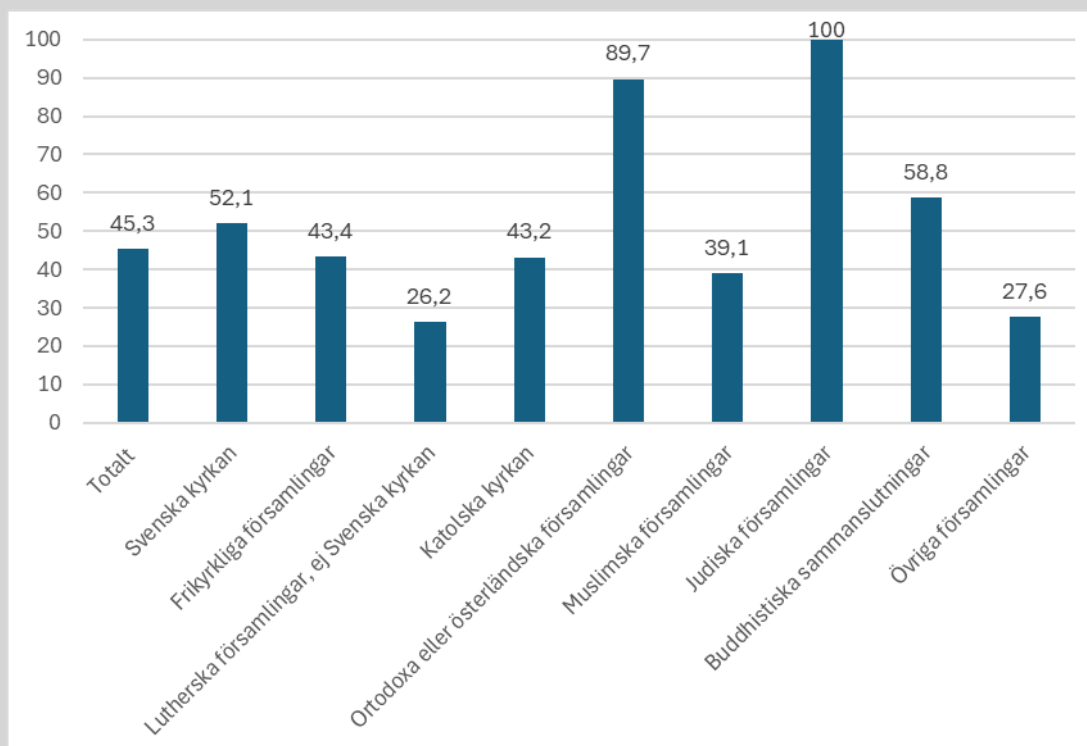
Undersökningen besvarades av 1 184 församlingar av totalt 2 611 tillfrågade, vilket ger en svarsfrekvens på 45,3 procent. Svarsfrekvensen varierar dock betydligt mellan olika samfund, se figur 2. Detta skapar utmaningar i hur svarens generaliserbarhet inom respektive samfund ska förstås i rapportens resultatredovisning. Exempelvis har alla judiska församlingar som finns i Sverige svarat på enkäten, vilket medför att deras svar är ett så kallat totalurval. På motsvarande sätt är också svarsfrekvensen relativt hög inom de buddhistiska

sammanslutningarna och antas utgöra god representativitet för samfundets utsatthet.

Även inom Svenska kyrkan och de ortodoxa församlingarna förefaller svarsfrekvensen vara relativt hög. Framför allt gäller detta inom de ortodoxa samfunden, där nästan nio av tio församlingar har svarat på enkäten.

Bortfallsanalysen inom Svenska kyrkan visar att det finns en liten underrepresentativitet av församlingar som ligger i det som Sveriges kommuner och regioner definierar som mindre städer, tätorter eller landsbygdskommuner (-1,5 procent).

Figur 2: Svarsfrekvens inom trossamfunden i Sverige i rapportens enkätundersökning, procent

Kommentar: Antal svarande församlingar, N=1184. Antalet svarande fördelar sig följande mellan samfunden: Svenska kyrkan = 308, Frikyrkliga församlingar = 627, Lutherska församlingar, ej Svenska kyrkan = 16, Katolska kyrkan = 19, Ortodoxa eller österländska församlingar = 61, Muslimska församlingar = 97, Judiska församlingar = 4, Buddhistiska sammanslutningar = 20, Övriga församlingar = 32. Se närmare beskrivning i bilaga 1.

Dock ska det nämnas att uträkningen av svarsfrekvensen för Svenska kyrkan och de ortodoxa församlingarna skiljer sig något åt i relation till de andra samfundet utifrån hur de är organiserade. Svenska kyrkan hade år 2024 sammanlagt 1 329 församlingar, men som samordnas i 591 ekonomiska enheter. Varje ekonomisk enhet leds av en kyrkoherde som fick enkäten skickad till sig. Det är dessa ekonomiska enheter som utgör beräkningen för Svenska kyrkans svarsfrekvens i undersökningen. Det medför att ett svar i enkäten representerar en eller flera församlingar, som utgör ett så kallade pastorat. I den här rapporten används dock enbart begreppet församling. På liknande sätt är även vissa av de ortodoxa samfundet organiserade. Den ledande personen som fått enkäten skickat till sig, oftast präst, har svarat en gång men där svaret representerar flera församlingar. Sammanlagt fanns det 131 ortodoxa eller österländska församlingar i Sverige 2024, men givet dess organiseringsform har svarsfrekvensen beräknats på totalt 68 församlingar.

För de katolska och muslimska församlingarna var det inte möjligt att genomföra bortfallsanalyser då utskicken huvudsakligen administrerades via samfundens samordningsorganisationer. Den lägre svarsfrekvensen för dessa samfund gör att resultaten inte kan generaliseras på motsvarande sätt som samfundet beskrivna ovan. Likväl kan resultaten, även i relation till det fördjupande kvalitativa materialet, ändå anses utgöra en fingervisning om

församlingarnas utsatthet. För att undvika ett språkligt uttryck i rapporten som leder till generaliserande slutsatser vad gäller enkätundersökningens skillnader och likheter uttrycks därför resultat för dessa samfund genomgående som "... av de som svarat på enkäten".

De lutherska församlingarna som inte tillhör Svenska kyrkan samt övriga församlingar kommenteras inte i textens löptext i rapporten givet dess låga svarsfrekvens. Samfundet finns dock vanligtvis med i rapportens figursammanställningar för att dels visa mångfalden i det svenska religiösa landskapet, dels då deras kvalitativa svar från enkätens öppna frågor samt deltagande i fokusgrupper används i rapporten.

När det kommer till frikyrkosamfundet utgör dessa majoritet av alla församlingar i Sverige. Det avspeglar sig också i fördelningen av antalet svarande församlingar i enkäten. Drygt hälften av alla enkätsvaren är besvarade av frikyrkliga församlingar. Vi som forskare hanterade själva utskicket till tre av de större frikyrkosamfundet - Equmeniakyrkan, Svenska Alliansmissionen (SAM) och Evangeliska frikyrkan (EFK). Det har möjliggjort för en mer detaljerad analys av deras svarsfrekvensen. Detta direkta utskick gjorde det också möjligt att undvika dubbelräkning av de 117 församlingar som är medlemmar i flera frikyrkosamfund, se bilaga 1. Svarsfrekvensen varierar markant mellan frikyrkosamfundet. Pingströrelsen uppvisar lägst svarsfrekvens. Drygt var tredje

församling som tillhör Pingströrelsen har svarat, medan det inom de andra tre samfunden varit drygt varannan, se bilaga 1 för närmare resultat. Denna variation påverkar den totala svarsfrekvensen betydligt eftersom frikyrkorna utgör en stor del av Sveriges religiösa landskap, där framför allt Pingströrelsens låga svarsfrekvens påverkar den totala svarsfrekvensen på 45,3 procent. Bortfallsanalysen av de tre samfund som fick enkäten direkt från oss forskare, visar även en liten geografisk snedfördelning där församlingar i mindre städer, tätorter och landsbygdskommuner är något underrepresenterade med - 3,4 procent. Det indikerar att undersökningen har en liten överrepresentation av frikyrkoförsamlingar som finns i storstäder och större städer i likhet med bortfallsanalysen för Svenska kyrkan.

Församlingar från mindre orter i Sverige är således något underrepresenterade i enkätundersökningen. Anledningen till detta blir tydligt när orsakerna till att församlingar valt att inte besvarat enkäten ställs samman i tabell 1. Av de församlingar som inte besvarade enkäten har lite mer än var tionde församling aktivt meddelat att de antingen är en vilande församling eller på annat sätt är inaktiva utan verksamhet. Detta var särskilt vanligt bland frikyrkliga församlingar på landsbygden, vilket antas vara en bidragande anledning till frikyrkosamfundens underrepresentation i materialet. I sju procent av fallen kunde församlingarna inte nås på grund av inaktuella kontaktuppgifter, medan

resterande inte gett någon återkoppling till varför deras svar uteblivit.

Tabell 1. Anledningar till att församling inte deltog i enkätundersökningen, procent.

Anledning	Procent
Inaktiv församling	12
Felaktig kontaktuppgift	7
Ingen återkoppling	36

Att svarsfrekvensen skiljer sig inom respektive samfund, återspeglar sig också i hur svarsmönstren ser ut mellan samfunden. Skillnaderna i svarsfrekvens mellan samfunden påverkar representativiteten i det totala materialet. De judiska församlingarna tillsammans med de ortodoxa, Svenska kyrkan samt de buddhistiska sammanslutningarna är något överrepresenterade i undersökningen givet deras högre svarsfrekvens. Omvänt är frikyrkliga och muslimska församlingar något underrepresenterade på grund av lägre svarsfrekvens, följt av de lutherska och övriga församlingarna som inte kommenteras i rapportens löptext. Dessa avvikelser från den verkliga fördelningen är dock förhållandevis små när det i beaktas i relation till den totala församlingspopulationen i Sverige, vilket sammanställningen i tabell 2 visar.

Sammanfattningsvis varierar undersökningens generaliserbarhet mellan de olika trossamfunden, vilket kräver en nyanserad tolkning av de kvantitativa resultaten. Av totalt 2 611 tillfrågade församlingar svarade 1 184, motsvarande en svarsfrekvens på 45,3 procent. Detta ger en god övergripande bild av församlingens brottsutsatthet i Sverige, men med viktiga variationer mellan samfunden.

För flera samfund kan resultaten anses vara högst generaliserbara. De judiska församlingarna utgör ett totalurval där samtliga församlingar i Sverige har svarat, men är få i antal. De buddhistiska sammanslutningarna uppvisar också god svarsfrekvens, men är även de begränsade i antal. Möjligheten till generaliserbarhet bland de ortodoxa församlingarna och Svenska kyrkan givet relativt hög svarsfrekvens är också stor.

För andra samfund bör de kvantitativa resultaten tolkas mer försiktigt. De katolska och muslimska församlingarnas relativt låga svarsfrekvens, kombinerat med begränsade möjligheter till bortfallsanalys, gör att dessa resultat inte kan generaliseras till samfunden som helhet. Dessa resultat bör istället betraktas som indikativa.

De frikyrkliga församlingarna, som utgör den största gruppen i det svenska religiösa landskapet uppvisar varierande svarsfrekvens mellan olika samfund. Särskilt Pingströrelsen har en lägre svarsfrekvens jämfört med andra frikyrkosamfund. Givet att frikyrkofamiljen

redovisas som en gemensam kategori bör detta också finnas i åtanke när likheter och skillnader diskuteras.

Sammantaget ger undersökningen en god bild av församlingens utsatthet i Sverige, men resultaten bör tolkas med hänsyn till de varierande svarsnivåerna mellan olika samfund.

Analystekniker

I denna studie har viktning av enkätresultaten medvetet undvikits av två huvudskäl. För det första skulle viktning ge oproportionerligt stor betydelse åt svar från mindre samfund med få församlingar, trots att materialet redan ger en relativt god bild av församlingens utsatthet i Sverige. Dessutom saknas fullständiga data om exempelvis kommuntyper där insamlingen gjorts via samfundens samordnande organ. Det gör det svårt att kompensera för det antagna systematiska bortfallet i undersökningen vad gäller mindre kommuner. För det andra underlättar oviktade resultat, förståelsen av studiens slutsatser, då de direkt återspeglar de faktiska svaren från församlingarna.

Vid tolkning av enkätens resultat är det viktigt att beakta att den statistiska osäkerheten vid jämförelser kan vara relativt stor även om materialet bedömts som möjligt att generalisera inom ett specifikt samfund. Detta eftersom det aldrig går att få exakta skattningar av ett urval, undantaget de judiska församlingarna som utgör ett totalurval och

Tabell 2. Svarsfrekvens i förhållande till det religiösa landskapet i Sverige.

	Andel totalt i Sverige (antal)	Andel i undersökning (antal)	Differens
Svenska kyrkan	22,6 % (591)	26,0 % (308)	+3,4 %
Frikyrkliga församlingar	55,3 % (1445)	52,9 % (627)	-2,4 %
Lutherska församlingar, ej Svenska kyrkan	2,3 % (61)	1,4 % (16)	-0,9 %
Katolska kyrkan	1,7 % (44)	1,6 % (19)	-0,1 %
Ortodoxa eller österländska församlingar	2,6 % (68)	5,2 % (61)	+ 2,6 %
Muslimska församlingar	9,5 % (248)	8,2 % (97)	-1,3 %
Judiska församlingar	0,15 % (4)	0,34 % (4)	+0,19 %
Buddhistiska sammanslutningar	1,3 % (34)	1,7 % (20)	+ 0,4 %
Övriga församlingar	4,4 % (116)	2,7 % (32)	-1,7 %
Sammanlagt	100 % (2611)	100 % (1184)	

Kommentar: För att se hur respektive samfunds svarsfrekvens räknats ut, se löptexten. Om inget omnämns specifikt i relation till hur svarsfrekvensen beräknats, baseras det totala antalet församlingar på de senast tillgängliga officiella siffrorna från Myndigheten för stöd till Trossamfund (SST) alternativt samfundens eller samarbetsorganens egna siffror. Se närmare beskrivning i bilaga 1.

därför inte har något urvalsproblem. Framför allt blir skattningar ett problem när antalet församlingar är få. Den så kallade statistiska felmarginalen blir större än när antalet församlingar är fler. Därför har samtliga resultat som redovisas i rapportens löptext vad gäller likheter och skillnader mellan samfundet, kontrollerats utifrån beräkningar av 95 procent konfidensintervall alternativt Chi²-test vid fall där konfidensintervall inte varit möjligt att använda. Andra postestimerande beräkningar och analystekniska metoder som skiljer sig från dessa förhållningssätt framgår i närhet till det aktuella resultatet.

I den mån det är möjligt, har endast skillnader mellan grupper där skattningarna inte varit överlappande kommenterats i texten. Skillnader som kan verka stora i tabeller och figurer, men som inte kommenteras i texten, är således inte signifikant skilda från varandra. Att skillnader kan verka stora i rapportens figurer, men inte kommenteras i löptexten, beror på att vissa samfundstyper innehåller få respondenter. Ett sådant exempel är de buddhistiska sammanslutningarna. De har god svarsfrekvens inom samfundet, men är i antalet få. Det medför att det kan vara svårt att jämföra buddhisternas utsatthet med andra samfund baserat på den stora statistisk felmarginal. Därför kan det svårt att statistiskt uppvisa skillnader mellan detta samfund och andra även om punkttestimatet, exempelvis procentsatsen, är större eller mindre i figurerna.

Fokusgrupper och intervjuer

I undersökningens andra del organiserades fokusgrupper med nationella representanter från olika trossamfund och samarbetsorganisationer. Fokusgrupper är en väletablerad metod för att undersöka olika gruppers erfarenheter inom ett specifikt ämnesområde. Syftet med dessa fokusgrupper var att fördjupa förståelsen av enkätens resultat genom att ge deltagarna möjlighet att reflektera över resultaten, dela sina erfarenheter och diskutera ämnet utifrån sina egna perspektiv. En central del är att få en förståelse för både eventuella skillnader som kan finnas mellan samfundens erfarenheter men också gemensamma erfarenheter. Under fokusgrupperna presenterades utvalda delar av resultaten, strukturerade kring de teman som behandlas i denna rapport. Samtidigt gavs deltagarna möjlighet att lyfta fram ytterligare aspekter som ansågs relevanta för trossamfundens säkerhetssituation, vilket bidrog till en mer fördjupad och kontextualiserad förståelse av ämnet.

Totalt genomfördes fem fokusgrupper under hösten 2024. Antalet deltagare varierade mellan två och tretton personer. Dessutom genomfördes två enskilda intervjuer med företrädare vars deltagande i fokusgrupperna förhindrades vid de schemalagda tillfällena. Företrädare från Islamiska shiasamfundet, Serbisk-ortodoxa kyrkan, Ahmadiyya samfundet, Judiska centralrådet, Svenska kyrkan, Hindu forum, Equmeniakyrkan,

Pingströrelsen, Katolska kyrkan, Sveriges buddhistiska gemenskap, Förenade Islamiska Föreningar i Sverige och Syrisk-Ortodoxa Ärkestiftet deltog i diskussioner kring enkätens resultat. Deras perspektiv och erfarenheter bidrog till en mer nyanserad och komplex förståelse av de frågor som undersökningen behandlade.

Etiska övervägande och reflektioner

Med tanke på ämnets känsliga karaktär har projektet genomförts i enlighet med gällande forskningsetisk lagstiftning. Projektet har genomgått en formell granskning och godkänts av Etikprövningsmyndigheten. Det innebär också att forskningsetiska överväganden, såsom balansen mellan samhällsnytta och potentiella risker för deltagarna och samfundet, genomsyrat studiens genomförande. Detta innebär också att ett informerat samtycke inhämtats från alla deltagare med information att de när som helst haft möjlighet att avbryta sitt deltagande utan negativa konsekvens för varken samfundet eller informanterna som person. Inte minst har detta varit viktigt att påpeka i materialinsamlingen utifrån att flera informanter också erhåller statliga bidrag från Myndigheten för stöd till trossamfund, vilka har varit studiens uppdragsgivare. Att minimera möjligheten till bakåtspårning för deltagarna i studien gällande deras positioner inom församlingen och trossamfundet har också beaktats genomgående i resultatredovisningen.

Undersökningen har riktat sig till företrädare för församlingar och trossamfund och fokuserat på deras övergripande erfarenheter och ställningstaganden. Denna avgränsning innebär en viss begränsning eftersom församlingsmedlemmars perspektiv inte inkluderats. Med tanke på undersökningens syfte, som handlar om att förstå församlingars och trossamfundens helhetssituation, har dock detta beslut fattats utifrån antagandet om att företrädare har den mest omfattande överblicken över de frågor som studien adresserar.

Församlingars utsatthet för egendomsbrott

I DETTA KAPITEL undersöks lokala religiösa församlingars utsatthet för egendomsbrott under perioden våren 2023 till våren 2024. Analysen syftar till att ge en övergripande bild av hur stor andel av församlingarna som har utsatts för egendomsbrott samt vilka typer av sådana brott som är vanligast förekommande. Vidare undersöks om det finns betydande skillnader mellan olika samfund vad gäller utsatthet, samt hur dessa skillnader kan förstås.

Egendomsbrott

Egendomsbrott definieras i det här kapitlet som brott som i huvudsak riktas mot församlingarnas byggnader eller lokaler, snarare än enskilda personer (Scheitle, 2018). Detta inkluderar olika typer av skadegörelse, exempelvis klotter på fasader, skändning av gravplatser, anlagda bränder eller sönderslagna fönster. Utöver fysisk skadegörelse kan det också röra sig om ekonomisk brottslighet, såsom utskick av bluffakturor eller elektroniska angrepp, till exempel cyberattacker mot församlingens datorsystem eller e-postkonton. Det kan också handla om hot om skadegörelse.

I de teoretiska förklaringsmodeller som presenterades i kapitel 1 framstår "gynnsamma tillfällen" som en central faktor kopplad till egendomsbrott (Ulmer & Scheitle,

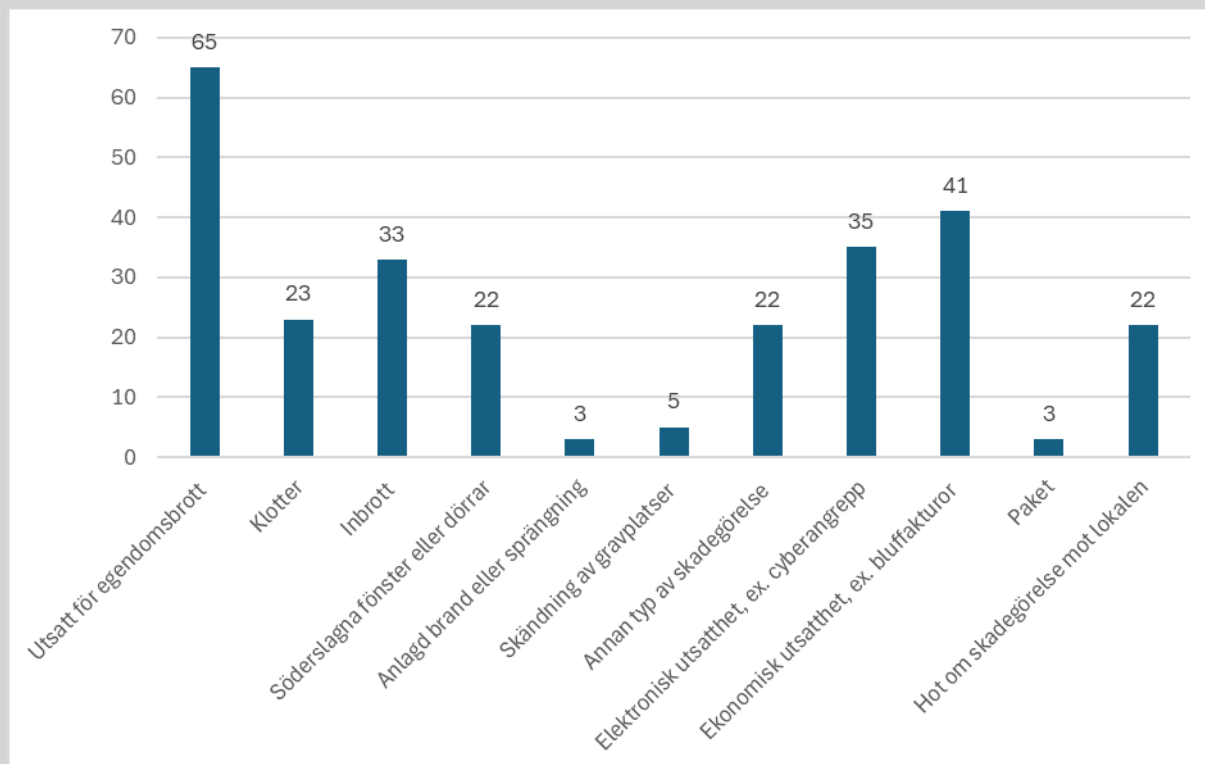
2020). Denna teori bygger på en förståelse av att brottet teoretiskt sett kan drabba vilken miljö, byggnad eller lokal som helst om rätt tillfälle ges och kan därför inte nödvändigtvis förklaras av den religiösa kontexten.

Internationell forskning har visat att många egendomsbrott som inbrott och stöld mot församlingar inte primärt är riktade mot den specifika gruppen på samma sätt som våldsbrott. I stället beror egendomsbrott ofta på andra faktorer, såsom att församlingar uppfattas som relativt lätta mål på grund av begränsad säkerhet, att deras lokaler ofta är öppna för allmänheten, att det finns värdefulla föremål i byggnaderna, eller att brottsutsattheten är hög i den lokala kontexten där församlingen finns (Bourns & Wright, 2004). Samtidigt har studier visat att vissa egendomsbrott oftare drabbar religiösa minoriteter och i större utsträckning tycks vara hatmotiverad (Ulmer & Scheitle, 2020).

Övergripande utblick av församlingarnas utsatthet för egendomsbrott

Egendomsbrott är något som drabbat en majoritet av de religiösa församlingarna i Sverige. Som framgår av figur 3, har nästan två av tre församlingar eller sammanslutningar någon gång under året blivit utsatt för ett egendomsbrott. I huvudsak är egendomsbrott något som riktas mot församlingens byggnad och inkluderar mer "traditionella" brott som inbrott och skadegörelse, men inkluderar även brott som rör ekonomi och cyber-

Figur 3: Utsatt för minst ett egendomsbrott under de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: "Utsatthet för egendomsbrott" är ett additivt index av de specifika brotten som anges i figuren. Indexet är konstruerats på basis av en konfirmatorisk faktoranalys (CFA). Cronbachs alpha > 0.7. Om Svenska kyrkans cyberangrepp i november 2023 exkluderas från siffrorna beträffande elektronisk utsatthet, minskar den totala andelen drabbade församlingar från 35 procent till tolv. Men då nästintill alla Svenska kyrkans församlingar utsatts för även minst en annan typ av egendomsbrott under året, påverkas inte den sammanlagda siffran.

säkerhet. Denna typ av elektroniska brottslighet påverkar även de drygt två procent av församlingarna som saknar en fysisk lokal och enbart finns digitalt.

Den ekonomiska och elektroniska brottsligheten utgör de vanligaste formerna av egendomsbrott som drabbar församlingarna. Fyra av tio församlingar har minst en gång utsatts för ekonomiskt brott, där bluffakturor angetts som ett exempel på vad som räknas som ett sådant brott. Lite mer än var tredje församling anger att de också utsatts för elektronisk utsatthet i form av till exempel cyberangrepp. En betydande andel av dessa

församlingar förklaras av att Svenska kyrkan utsattes för ett omfattande cyberangrepp i november 2023, följt av ett ekonomiskt utpressningsförsök i maj 2024 (Svenska kyrkan, 2024).

De öppna svaren från församlingarna i enkäten ger konkreta exempel på hur förtroendet för församlingsföreträdare kan utnyttjas vid elektroniska angrepp. En företrädare för en frikyrklig församling beskriver problematiken på följande sätt: "Vi har haft flera tillfällen då falska e-mejl skapas för att lura människor att ge pengar. Mitt namn eller min position används då i e-mejladressen i

någon form av omskrivning som liknar min vanliga e-mejladress.” (Företrädare, frikyrklig församling).

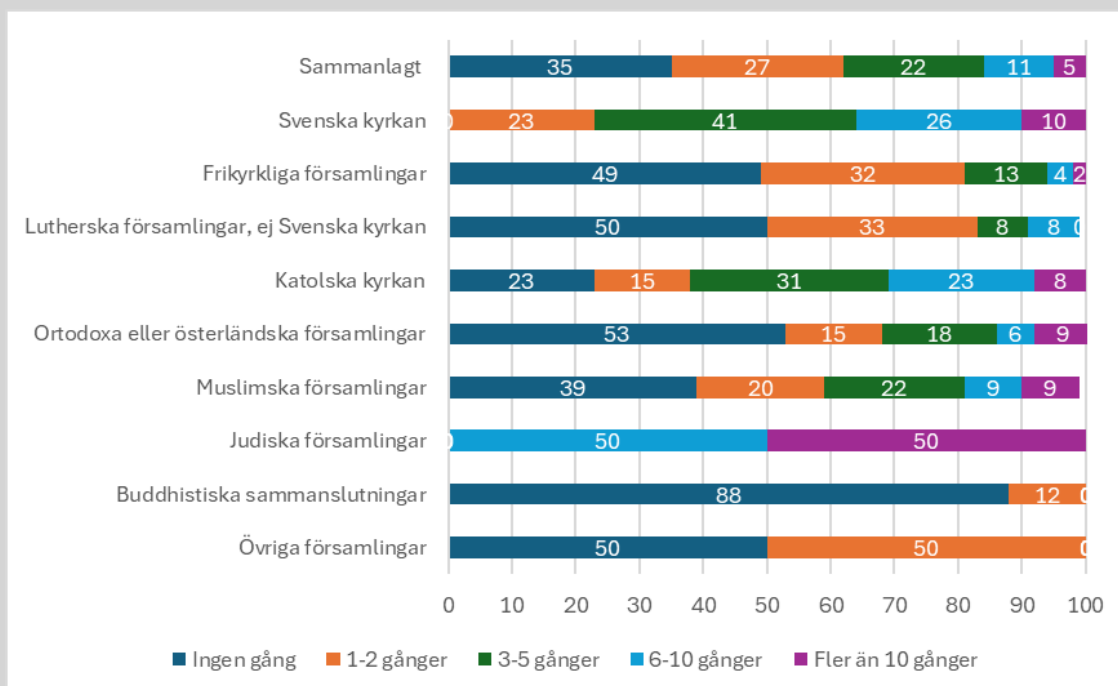
Traditionella egendomsbrott riktade mot religiösa byggnader är också relativt vanligt i Sverige idag. En tredjedel av församlingarna har utsatts för inbrott minst en gång, medan drygt var femte har drabbats av skadegörelse, såsom klotter eller sönderslagna fönster. Det förekommer även hot om att byggnader ska utsättas för någon form av skadegörelse.

Återkommande egendomsbrott och skillnader mellan samfund

Även om två av tre församlingar har utsatts för minst ett egendomsbrott under året, är det vanligt att de som drabbas inte bara gör det vid enstaka händelser, utan många församlingar drabbas återkommande. Av figur 4 framgår exempelvis att nästan en tredjedel av församlingarna utsatts för egendomsbrott mer än tre gånger under det senaste året.

Var tjugonde församling, oberoende av samfundstillhörighet, har utsatts fler än 10 gånger. Det innebär mer att var tjugonde församling i Sverige idag utsätts för minst ett egendomsbrott i månaden.

Figur 4. Återkommande egendomsbrott och jämförelser mellan samfunden de senaste 12 månaderna, procent.

Kommentar: Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsade, se kapitel 2.

I figur 4 framgår det också att det finns skillnader mellan församlingar som deltagit i enkätundersökningen baserat på deras samfundstillhörighet. Enligt tabell 4, är de judiska församlingarna särskilt utsatta. Samtliga fyra av de judiska församlingarna i Sverige rapporterar att de blivit utsatta för minst sex egendomsbrott under året.

Även Svenska kyrkans församlingar utmärker sig genom en särskilt hög utsatthet för egendomsbrott. Samtliga församlingar anger att de har drabbats av minst 1-2 egendomsbrott under året. Även när cyberangrepp exkluderas uppger fortfarande 98 procent av församlingarna att de har utsatts för någon annan form av egendomsbrott. Dessutom anger över en tredjedel av Svenska kyrkans församlingar att de har drabbats minst sex gånger under året – vilket motsvarar i genomsnitt ett egendomsbrott varannan månad.

Även om möjligheten att generalisera resultatet för de katolska och muslimska församlingarna som deltagit i studien är begränsad, har de som besvarat undersökningen från dessa samfund angett att de utsatts relativt frekvent under året. Nästan tre fjärdedelar av de katolska församlingarna har någon gång utsatts. Nästan en tredjedel av dessa svarande har också angett att det skett sex gånger eller fler. För muslimska församlingar i undersökningen har sex av tio drabbats minst en gång, och en dryg femtedel anger att de varit utsatta minst sex gånger.

Församlingar inom frikyrkosamfunden rapporterar en något lägre utsatthet. Drygt hälften uppger att de varit utsatta minst en gång. Minst utsatta givet den här undersökningens resultat, är de buddhistiska sammanslutningarna, där en av tio sammanslutningar rapporterat att de drabbats och då endast vid enstaka tillfällen.

Variationer inom egendomsbrottskategorin

För att förstå skillnaderna mellan församlingarna, är ett första sätt att studera vilken typ av egendomsbrott som de olika samfunden utsatts för och hur dessa skillnader kan förstås i relation till tidigare forskning och de perspektiv som framkommer i fokusgrupperna. Av figur 5 framgår hur utsattheten för ett urval av olika egendomsbrott skiljer sig åt mellan samfunden.

Tidigare undersökningar har visat att klotter är ett vanligt förekommande sätt för gärningspersoner att uttrycka olaga hot eller hets mot folkgrupp (Brå 2023). Av figur 5 framgår hur just klotter förekommit i alla de fyra judiska församlingarna i Sverige, där tre av de fyra församlingarna anger att detta förekommit minst sex gånger under året. Inom de övriga samfunden är utsattheten för klotter minst en gång relativt jämnt fördelat av de som deltagit i enkätundersökningen. Runt en tredjedel av de andra samfunden har utsatts för klotter minst en gång.

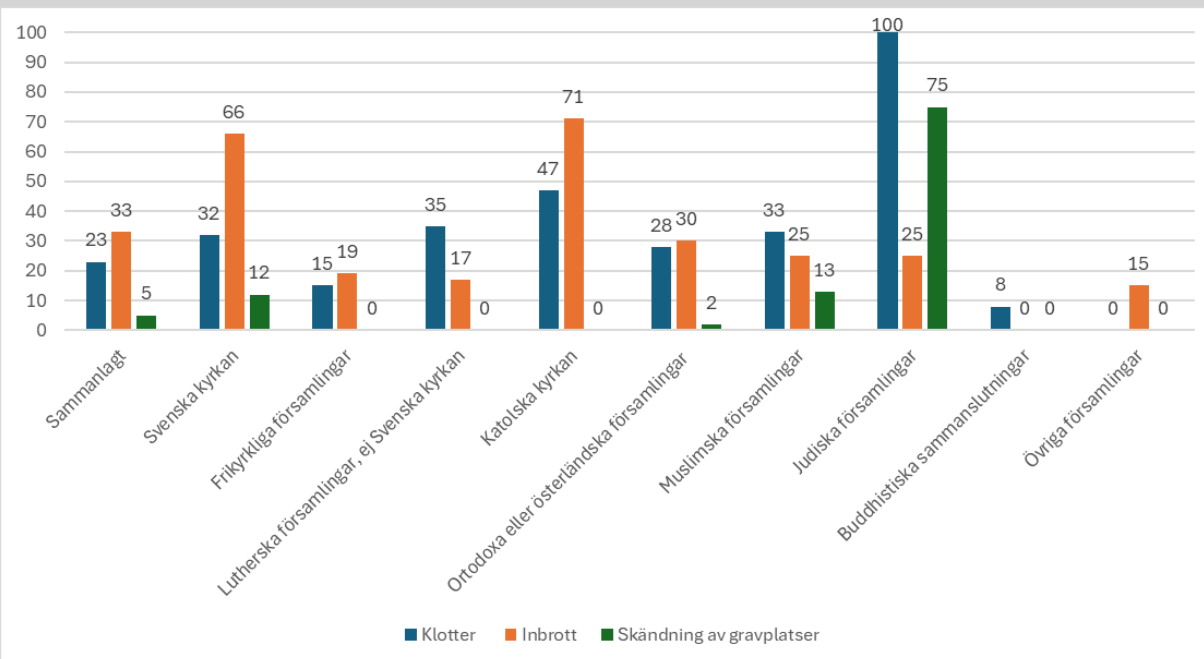
Att utsättas för klotter en gång skiljer sig inte mellan samfunden, undantaget de judiska församlingarna. Däremot finns det skillnader i hur pass återkommande klottret är på byggnaderna. Det är exempelvis dubbelt så vanligt att muslimska och ortodoxa församlingar utsätts för klotter på sina religiösa byggnader sex gånger eller fler, jämfört med församlingarna i Svenska och Katolska kyrkan. Drygt var femte församling som tillhör de muslimska eller ortodoxa samfunden anger att de utsätts för klotter minst sex gånger under året, jämfört med drygt en tiondel som tillhör de andra två samfunden. Enligt en av de muslimska företrädarna i fokusgrupperna utsätts många av de mer synliga och välkända moskéerna regelbundet - ibland så ofta som veckovis - för olika typer av skadegörelse, såsom klotter.

När det gäller frågan om bakomliggande motiv är det tydligt att framför allt muslimska och judiska företrädarna upplever att den skadegörelse de utsätts för ofta har anti-religiösa eller rasistiska motiv. I fokusgrupperna framhåller flera representanter från muslimska samfund att nästintill allt klotter de drabbats av har haft antimuslimskt eller rasistiskt budskap. En av representanterna uttrycker att: "*Allt klotter som vi har haft erfarenhet av - har haft något hatbudskap*" (Företrädare, muslimskt samfund). Detta ligger i linje med tidigare undersökningar som visat att brott mot judiska och muslimska församlingar oftare har underliggande hatbrottsmotiv (Brå 2023).

Samtidigt pekar företrädare från andra samfund att skadegörelse som drabbar dem - exempelvis klotter - inte nödvändigtvis är kopplat till att det är en religiös byggnad utan skulle kunna drabba vem som helst. Till exempel lyfts det fram i fokusgrupperna av en företrädare för buddhisterna att även om det förekommit incidenter där ungdomar kastat sten mot buddhistiska lokaler, så är det svårt att avgöra om detta har någon koppling till religionen eller om det rör sig om allmän skadegörelse. Detta inte minst utifrån att dessa incidenter är så få och drabbar dem i mycket mindre utsträckning än andra religiösa minoritetsgrupper. Dock är det viktigt att belysa att det kan finnas hatmotiv även i klotter riktat mot andra religiösa samfund än de muslimska och judiska. Även om kristofobiska hatbrott utgör en liten andel av motiv bakom anmälda hatbrott i den officiella hatsbrottsstatistiken, är just detta hatbrott mer vanligt förekommande vid religiösa byggnader i form av till exempel klotter än andra religiöst motiverade hatbrott, som istället oftare sker på platser utan koppling till religion (Brå 2021b).

Även om gravskändningar i relation till andra egendomsbrott är mer sällan förekommande, är det tydligt att utsattheten drabbar samfunden olika. Tre av de fyra judiska församlingar uppger att anhörigas gravplatser skändats under året. Även företrädare för drygt var tionde muslimsk församling som deltagit i undersökningen har denna erfarenhet.

Figur 5. Utsatthet för vissa typer av egendomsbrott minst en gång under de senaste 12 månaderna, procent.

Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsade, se kapitel 2.

Inom Svenska kyrkan återfinns också gravskändningar som ett problem i var tionde församling. Detta hänger troligtvis samman med att samfundet, med undantag för Stockholm och Tranås, ansvarar för underhåll och förvaltning av kyrkogårdar och gravplatser i samtliga kommuner i landet. När det sker gravskändningar mot muslimska och judiska gravar, påverkar det således Svenska kyrkans erfarenheter av detta i relation till sitt förvaltande uppdrag.

I de öppna enkätsvaren sammanfattar en representant för en församling i Svenska kyrkan på följande sätt: *“Människor har inte alls samma respekt för kyrkor och kyrkogårdar som för en generation sedan. Då stal man inte*

från en kyrka, vare sig inne i kyrkan eller utanför och man lät (...) kyrkogårdar vara ifred” (Företrädare, församling Svenska kyrkan)

En av representanterna för de ortodoxa församlingarna som haft återkommande problem med gravskändning, lyfter upp i sina öppna svar i enkätundersökningen hur de ser behov av utökad säkerhet vid begravningsplatser.

“Vi kommer att besöka våra gravar med ännu mer regelbundenhet än tidigare och önskar kameror och kamerabevakning på samtliga svenska kyrkogårdar. Det är en fråga vi bland annat vill påverka (...). Då vi inte har egna kyrkogårdar ser vi att säkerheten bör stärkas

upp på samtliga kyrkogårdar” (Företrädare, ortodox församling).

Också i Svenska kyrkans fokusgrupp lyfts viljan fram att få tillstånd kameraövervakning för att stävja utvecklingen med gravskändning som samfundet upplever inom ramen för sitt huvudmannaskap, men att församlingarna ofta fått nej från myndigheterna.¹

När det gäller utsatthet för inbrott framträder särskilt Svenska- och Katolska kyrkan som särskilt drabbade. Två tredjedelar av Svenska kyrkans församlingar har utsatts för inbrott minst en gång under det senaste året. För de katolska församlingarna som deltagit i undersökningen är siffran ännu högre, drygt sju av tio. Detta mönster kan delvis förklaras av tidigare forskning som visar att religiösa byggnader och lokaler som är mer öppna för allmänheten vid till exempel gudstjänster, konserter och öppen verksamhet löper en ökad risk för inbrott. Risken för brott ökar då den öppna tillgängligheten skapar fler tillfällen för att bli brottsutsatt (Ulmer & Scheitle, 2020).

Att det är just Svenska- och Katolska kyrkan som sticker ut när det gäller inbrott kan också delvis kopplas till deras liturgiska prägel. Kulturarvsrelaterade föremål, nattvardssilver och ljusstakar, förvaras ofta i kyrkorummen och blir därmed särskilt attraktiva för stölder (jmf Korsell & Källman 2008). I de öppna

svaren från enkättagarna nämns återkommande kopparstölder, både inuti och utanpå kyrkobyggnader, som en vanlig typ av egendomsbrott i både Svenska- och Katolska kyrkan. En ytterligare förklaring är att Svenska kyrkan förvaltar ett stort antal byggnader, varav många används mycket sällan som skapar ökad risk för stölder. Som en företrädare påpekar i fokusgruppen: *“På landsbygden finns det lokaler som används kanske fyra gånger per år”* (Företrädare, Svenska kyrkan).

Det är viktigt att notera att många av dessa inbrott sällan upplevs vara av antireligiös karaktär. Däremot belyser de en sårbarhet som är kopplad till samfundstillhörigheten och som påverkar hur samfunden tänker kring sin egen säkerhet. En katolsk företrädare som deltagit i enkätundersökningen beskriver i ett öppet svar hur inbrottsriskerna påverkar möjligheten att hålla kyrkorna öppna: *“Vi skulle vilja ha en alltid öppen kyrka, men kan inte det p.g.a. riskerna som finns”* (Företrädare, Katolska kyrkan).

Sammanfattningsvis visar resultaten delvis samma mönster som tidigare forskning, där byggnader tillhörande vissa minoritetssamfund så som de judiska och muslimska, verkar vara mer utsatta för hatmotiverad skadegörelse som klotter och skändning av gravplatser. Kristna samfund

¹ Vad gäller just efterfrågan kameraövervakning är det Integritetsmyndigheten (IMY) som beslutar om detta. På myndighetens hemsida lyfts just kameraövervakning av kyrkogårdar och gravplatser upp som något som visserligen är möjligt att få tillstånd. Dock delar representanterna för samfunden i det kvalitativa materialet erfarenheter som snarare ligger i linje med IMYs bedömning om att just begravningsplatser räknas som en plats där integritetsintresset för den enskild som tar ett farväl eller som har begravningsplatsen som sin arbetsplats, oftast väger tyngre än säkerhetsaspekterna och riskerna för exempelvis skadegörelse som tar sig uttryck i hot eller hat. Denna riskbedömning är det som föranleder ett nej från ansvarig myndighet även om tillstånd mer vanligt beviljas under kvälls- eller nattetid när färre personer uppehåller sig på begravningsplatsen (IMY, 2022)

som är mer öppna och synliga för
allmänheten med mer värdefulla inventarier
drabbas däremot oftare av inbrott.

Sammanfattande punkter kapitel 3

- Drygt två tredjedelar av alla församlingar i Sverige har utsatts för någon form av egendomsbrott under perioden våren 2023 till våren 2024.
- En betydande andel av församlingarna upplever återkommande utsatthet för egendomsbrott. Nästan en tredjedel har utsatts för ett egendomsbrott mer än tre gånger under året, och var tjugonde församling har drabbats över tio gånger.
- De vanligaste formerna av egendomsbrott är ekonomisk och elektronisk brottslighet. Drygt två av fem församlingar har utsatts för ekonomiska brott och drygt en tredjedel för elektroniska angrepp.
- En tredjedel av församlingarna har drabbats av inbrott, medan ungefär en femtedel har utsatts för skadegörelse så som klotter.
- Typen av egendomsbrott skiljer sig åt mellan samfunden. Inbrott är mer vanligt förekommande i Svenska kyrkan och Katolska kyrkan. Klotter i sin tur riktas mer vanligen mot de judiska församlingarna, men också de muslimska och ortodoxa församlingarna utsätts mer återkommande för den typen av

skadegörelse. Gravskändningar drabbar särskilt judiska församlingar och de muslimska församlingarna i undersökningen. Även Svenska kyrkan är mer drabbade, i egenskap av sitt huvudmannaskap för begravnings- och kyrkogårdsförvaltning.

- Det samstämmig upplevelse mellan de påverkade samfunden är att begravningsplatser blir alltmer utsatta och efterfrågan kring utökade möjligheter till kameraövervakning lyfts fram av församlingarna.
- Buddhistiska sammanslutningar rapporterar lägst utsatthet för egendomsbrott, där cirka en av tio församlingar drabbats vid enstaka tillfällen. Även frikyrkosamfunden i undersökningen har jämförelsevis låg utsatthet, där drygt hälften inte upplevt något egendomsbrott under uppföljningsperioden.
- Motiven bakom egendomsbrotten upplevs skilja sig mellan olika samfund. Judiska och muslimska församlingar upplever mer vanligen att skadegörelsen de utsätts för har antireligiösa eller rasistiska motiv, medan företrädare för andra samfund menar att skadegörelse mot deras byggnader inte nödvändigtvis alltid är kopplad till deras religiösa eller etniska tillhörighet.

Församlingars utsatthet för våldsbrott

I DETTA KAPITEL undersöks församlingarnas utsatthet för våldsbrott under perioden våren 2023 till våren 2024 samt omfattningen av dessa händelser. Analysen fokuserar på både frekvensen av våldsbrott och de specifika typerna av brott som församlingarna har varit utsatta för, såsom fysiska angrepp, hot och trakasserier. Vidare diskuteras skillnader mellan olika religiösa samfund när det gäller utsatthet för våldsbrott och hur sårbarheten för brott skiljer sig mellan olika grupper. Kapitlet undersöker också vilka rutiner som finns för att hantera och förebygga våldsbrott.

Våldsbrott

I det här kapitlet riktas fokus på församlingarnas utsatthet för det som definieras som våldsbrott. Till skillnad från egendomsbrott, som i huvudsak riktas mot församlingarnas byggnader eller lokaler, definieras våldsbrott här som brott som innefattar fysiskt våld eller hot som riktas gentemot enskilda företrädare eller medlemmar i församlingarnas lokaler (Scheitle, 2018). Det kan handla om olika typer av hot och fysiska angrepp. Tidigare internationella undersökningar har visat att denna typ av brott på ett tydligare sätt kunnat kopplats till bakomliggande fördomar och hat mot en specifik religiös eller etnisk grupp till skillnad från egendomsbrotten (Ulmer & Scheitle, 2020). I den amerikanska kontexten

kring samfundens utsatthet drabbas framför allt judiska och muslimska församlingar av fler våldsbrott än andra religiösa grupper. Även i Brås statistik om hatbrott mot religiösa grupper är hatbrott med islamofobiska och antisemitiska motiv vanligast (Brå 2023).

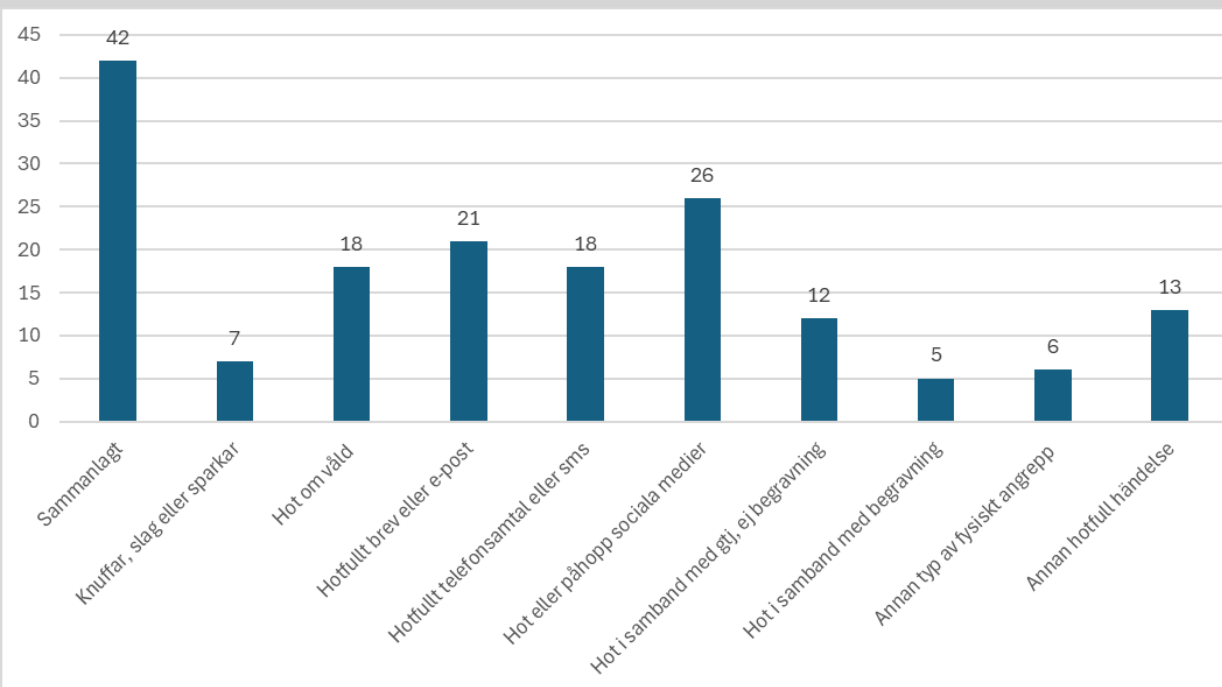
Övergripande utblick av församlingarnas utsatthet för våldsbrott

Drygt fyra av tio församlingar har under våren 2023 till våren 2024 angett att de vid minst ett tillfälle blivit utsatta för det som i den här rapporten definieras som ett våldsbrott. Det vanligaste är att brottet skett i form av hot eller trakasserier på församlingarnas sociala mediekonton. Detta ligger i linje med Brås officiella hatbrottsstatistik gällande religiöst motiverade hatbrott, som visar att digitala miljöer är särskilt utsatta och att andelen anmälda brott i dessa miljöer ökar (Brå 2023).

Drygt en av fyra församlingar anger att de fått någon form av hot eller påhopp på sociala medier. Skulle den dryga femtedelen av församlingarna som angett att de inte har sociala mediekonto alls räknas bort från siffran har upp emot var tredje församling som finns på sociala medier upplevt någon form av hot eller påhopp.

Även andra typer av icke-fysiska hot eller påhopp som sker via exempelvis mejl, brev eller sms är i jämförelse med det fysiska våldet något mer vanligt förekommande. Lite drygt en femtedel av församlingarna anger att de

Figur 6. Utsatt för minst ett våldsbrott under de senaste 12 månaderna, procent.

Kommentar: "Utsatthet för våldsbrott" är ett additivt index av de specifika brotten som anges i figuren. Indexet är konstruerat på basis av en konfirmatorisk faktoranalys (CFA) Cronbachs alpha > 0.7

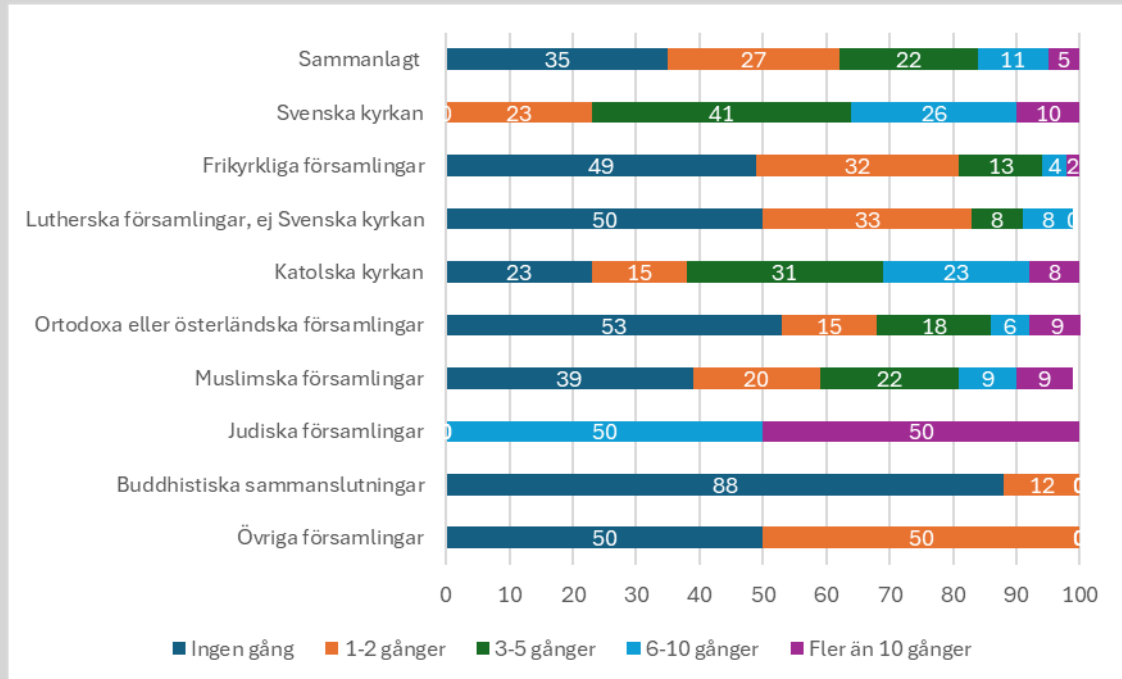
fått hotfulla brev eller e-post alternativt hotfulla telefonsamtal eller sms. Om man sammanställer samtliga icke-fysiska kategorier (hot på sociala medier, hotfulla brev eller e-post samt hotfulla telefonsamtal eller sms), uppger över en tredjedel av församlingarna att de minst en gång under året har utsatts. Detta resultat ligger i linje med den officiella hatbrottsstatistiken, som även den visar att lite drygt en tredjedel av alla polisanmälda antireligiösa hatbrott skedde i just sådana här icke-fysiska miljöer under 2022 (Brå 2023).

Våldsbrott som sker i de fysiska miljöerna är inte lika vanligt förekommande, men hoten om våld sticker ut i resultaten. Var femte församling anger att det förekommit hot om våld, vilket således är lika vanligt

förekommande som att få hotfulla brev eller telefonsamtal. Även drygt en tiondel av församlingarna har i samband med gudstjänster, bön eller meditation, fått ta emot någon form av hot.

Det konkreta våldet som riktas mot församlingsföreträdare eller församlingsmedlem är mer sällsynt, men innebär samtidigt att ytterligare ett steg tagits av gärningspersonen i våldsspiralen när hot omvandlas till faktiskt våld. I figur 6 framgår hur nästan var tionde församling varit med om någon form av fysiskt våld. Antingen har våldet skett i egenskap av knuffar, slag eller sparkar, alternativt annat fysiskt angrepp mot församlingsföreträdare.

Figur 7. Återkommande våldsbrott och jämförelser mellan samfunden under de senaste 12 månaderna, procent.

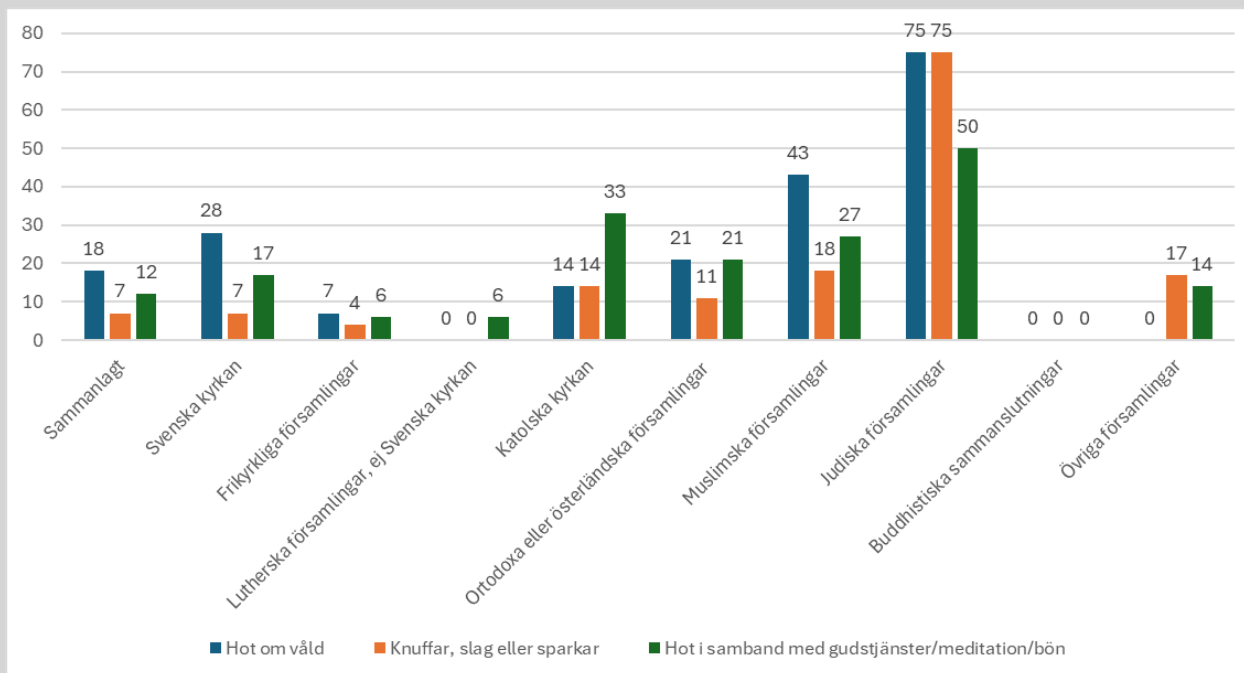
Kommentar: Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

Resultaten visar också att lite mer än var tionde församling också upplevt det som definieras som "annan hotfull händelse". I enkätens öppna svar till församlingsföreträdare har ett flertal sådana händelser kommit upp som exempel på sådana saker som inte nödvändigtvis riktar sig gentemot församlingen, men som ändå är hotfull och präglar församlinglivet. Narkotikaförsäljning och narkotikamissbruk lyfts ofta fram som exempel på andra hotfulla händelser. En företrädare för ett frikyrkosamfund beskriver till exempel i de öppna svaren i enkäten att det sker droghandel runt deras lokaler och att "det upplevs hotfullt att langare och köpare möts på vår parkering" (Företrädare, frikyrklig församling).

Återkommande våldsbrott och skillnader mellan samfund

Även om det är fyra av tio församlingar generellt i Sverige som minst en gång har utsatts för ett våldsbrott, blir det tydligt av figur 7 hur utsattheten skiljer sig åt mellan samfunden och hur vissa samfund är mer utsatta än andra. I likhet med den internationella forskningen om våldsbrott, där judiska och muslimska församlingar var mer utsatta än andra samfund, återfinns liknande mönster även i den svenska kontexten. Alla de fyra judiska församlingarna i Sverige har drabbats av fler än sex våldsbrott under året. Ungefär var femte muslimsk församling som

Figur 8. Utsatthet för vissa typer av våldsbrott minst en gång under året, procent.

Kommentar: Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2. Avrundning av tal förekommer i figuren.

deltagit i undersökningen har också utsatts för något våldsbrott minst sex gånger under det senaste året. Drygt fyra av tio av församlingarna inom detta samfund har dock angett att de inte utsatts för något våldsbrott alls.

Bland de kristna samfunden är det främst de katolska församlingarna som svarat på enkäten, som angett att de varit utsatta. En femtedel av dessa har utsatts för fler än tio våldsbrott under uppföljningsperioden, men som framgår av figur 7 har det återkommande våldet primärt koncentrerats till ett fåtal församlingar. I de andra samfunden är våldutsattheten mer spridd. En anledning till att Katolska kyrkan utmärker sig i resultatet är svårt att generalisera till samfundet i sin

helhet givet svarsfrekvensen, men kan enligt företrädaren i fokusgrupperna vara att religion och etnicitet ofta sammanblandas när det kommer till våldsbrott mot katolska företrädare och medlemmar:

“Det kan ju i vårt fall så är det ju väldigt många nationaliteter som ingår i vårt samfund. Det kan vara andra skäl till att vi utsätts än religiös tillhörighet. Det kan vara etniska skäl - språkskäl. Svårt att sortera tycker jag, vad som ligger bakom brotten” (Företrädare, Katolska kyrkan).

När det kommer till de andra kristna samfunden är det framför allt i Svenska kyrkan som det relativt sett, är mer vanligt att församlingsföreträdarna utsätts för hot eller

våld. Sex av tio svenskkyrkliga församlingar har någon gång utsatts under året. Det kan exempelvis jämföras med drygt fyra av tio bland de ortodoxa församlingarna och tre av tio inom de frikyrkliga församlingarna i undersökningen. Systematiken i våldsutsattheten skiljer sig också åt. Var femte svenskkyrklig församling anger att de utsatts för våld mer än sex gånger, vilket är dubbelt så mycket som bland de frikyrkliga och ortodoxa församlingarna.

Minst utsatt för våldsbrott är de buddhistiska sammanslutningarna där drygt en tiondel upplevt något enstaka våldsbrott under året. När diskussioner förs i fokusgrupperna kring detta resultat, identifierar företrädaren för det buddhistiska samfundet vilka dessa enstaka fall var och indikerar att detta inte nödvändigtvis är något återkommande problem utan förklarade att en av dessa incidenter skedde: ”*..i samband med Burmas problem. Då var det ett brott i anslutning till en villa där buddhister samlades.*” (Företrädare, buddhistisk sammanslutning)

Variationer inom våldsbrottskategorin

Tittar vi närmare på några utvalda kategorier av våldsbrott och hur utsattheten för dessa varierar mellan de olika samfundet, finns det i likhet med ovanstående avsnitt i huvudsak fyra samfund som sticker ut. Vad gäller förekomsten av hot om våld anger tre av fyra judiska församlingar att detta har skett minst en gång, och i dessa tre församlingar har

hoten förekommit fler än tio gånger under året. Drygt fyra av tio muslimska församlingar i undersökningen anger det samma. I båda de här fallen anger en tydlig majoritet av de drabbade församlingarna att hoten förekommit fler än sex gånger.

Hot om våld är även mer vanligt förekommande inom Svenska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna, än exempelvis de frikyrkliga församlingarna som svarat på enkäten. Lite drygt var fjärde svenskkyrklig församling och var femte ortodox församling har uppgett att de utsatts för hot om våld någon gång, men inte på samma systematiska sätt som för de judiska respektive muslimska församlingarna.

När det kommer till fysiskt våld i form av knuffar, slag och sparkar som visas i figur 8, är det återigen de judiska och muslimska församlingarna som mer vanligen är utsatta för detta och då även på ett mer systematiskt och återkommande sätt. Tre av de fyra judiska församlingarna i Sverige anger att de utsatts för någon form av fysiskt våld och drygt var femte muslimsk församling i undersökningen anger det samma.

Vad gäller utsattheten för hot i samband med gudstjänster, meditationer eller bön, föreligger även detta vara något som i huvudsak återfinns bland de judiska, muslimska, katolska och de ortodoxa församlingarna. Att just hot i relation till gudstjänster, bön och meditation lyfts fram här, är för att religionsutövning utgör en väsentlig del av religionsfriheten som regleras

i Regeringsformen 2 kap. Att få samlas och be, meditera eller fira gudstjänst ihop utgör i många religioner navet för religionsutövandet. Detta är också tillfällen som samlar många människor och som ofta på förhand annonseras. Det gör att dessa tillfällen kan betraktas som särskilt riskutsatta för planerat våld, som då på ett tydligt sätt hotar religionsfriheten. Hälften av de fyra judiska församlingarna har upplevt hot i samband med gudstjänster, lite drygt en tredjedel av de katolska församlingarna som svarat på undersökningen, en fjärdedel av de muslimska församlingarna och en femtedel av de ortodoxa.

Två typer av sårbarhet i relation till våldsbrott

I diskussionerna kring förekomsten av hot och faktiskt våld i fokusgrupperna och i de öppna enkätsvaren framträder två olika typer av sårbarheter som förklarar varför samfundet drabbas. Den ena formen av sårbarhet kopplas till församlingars öppna karaktär och de aktiviteter som bedrivs där, medan den andra handlar om en sårbarhet som är direkt relaterad till församlingars religiösa tillhörighet.

Sårbarhet baserat på öppenhet

Öppna religiösa byggnader som har en stor mängd aktiviteter som är öppna även för de som inte är medlemmar medför särskilda

utmaningar när det gäller utsatthet för våldsbrott. Inom Svenska kyrkan, som jämfört med andra samfund utöver de judiska och muslimska oftare utsätts för hot om våld, framhålls denna problematik inte minst i samband med kyrkans diakonala och själavårdande arbete. De olika våldsincidenterna kopplas också till att människor med olika typer av psykiska och sociala problem ofta söker sig till deras öppna kyrkor. Till exempel kan det uppstå hotfulla situationer vid ensamarbetet i samband med exempelvis ekonomisk bidragshantering, själavård eller stängning av kyrkolokaler där folk gömt sig på toaletter. En företrädare för en församling i Svenska kyrkan beskriver situationen så här:

“De flesta incidenter är kopplade till människor som söker sig till kyrkan utifrån psykisk ohälsa. Därför arbetar vi med att ge medarbetare ökad kunskap kring lågaffektivt bemötande samt ta fram handlingsplaner kopplat till extra utsatta situationer t.ex. ensamarbete.” (Företrädare, Svenska kyrkan)

Också andra företrädare för församlingar inom Svenska kyrkan lyfter fram att hot om våld och det fysiska våldet främst uppstår när *“Människor söker sig hit på grund av besvikelser på kyrkan eller sociala problem”* (Företrädare, Svenska kyrkan).

Upplevelsen av församlingarnas våldsutsatthet är således tydligt kopplade till att kyrkorna är öppna och tillgängliga för vem som helst. Samtidigt framhålls det att viljan att vara öppen, ibland kan göra att det finns brister i

säkerhets-tänkandet, vilket en företrädare från Svenska kyrkan påpekar under fokusgruppen:

“Jag har i många år jobbat som diakon och jag tänker på att det är i vardagen som ju mycket hot och våld uppkommer och att det mycket beror på att vi vill vara öppna. Ibland utför vi saker som kanske socialtjänsten gör, men vi har inte på något sätt samma säkerhetstänk som finns i socialtjänsten. Vår grej är ju att vi vill vara öppna. Vi vill inte vara en socialtjänst. Vi vill inte ha låsta dörrar och så vidare. Men det finns generellt sett när jag ser till mina kollegor i församlingarna då som diakoner som arbetar med människor som kanske är instabila som har väldigt svåra livssituationer... Folk som har kastat saker på mig... när jag har sagt nej till någon.” (Företrädare, Svenska kyrkan).

Det är inte bara inom Svenska kyrkan denna problematik upplevs utan företrädare från frikyrkosamfund pekar i fokusgrupperna på att församlingar med öppna kyrkor och öppen hjälpverksamhet gör att deras lokaler ibland används för knarkhandel och liknande.

“Vi har ju mycket hjälpverksamheter. Det är klart att vi öppnar upp för människor som inte är kyrkvana. Men det är varmt och skönt och det finns en toalett och till slut är ju den toaletten kanske också en smidig plats att utbyta droger på.” (Företrädare, frikyrkligt samfund).

Sammanfattningsvis visar materialet att de våldsbrott som drabbar kyrkorna primärt är kopplat anställdas utsatthet i sin yrkesutövning och utifrån samfundens öppna

förhållningssätt snarare än deras religiösa tillhörighet.

Sårbarhet baserat på religiös tillhörighet och etnicitet

Medan församlingarna inom Svenska kyrkan och frikyrkosamfundet främst betonar social utsatthet som en bidragande orsak till hot om våld eller fysiskt våld i församlingslivet, präglas de judiska, muslimska och i viss mån de ortodoxa församlingarnas erfarenheter av mer systematisk utsatthet för hot och hat riktat mot dem som trossamfund. Till exempel lyfter en företrädare för judiska samfundet fram i en intervju att: *”Vad gäller avsiktliga hot och hat så är det 100% baserat på att vi tillhör det judiska samfundet. Det är ju inget annat som ligger bakom det”* (Företrädare, judiskt samfund).

Det är, som tidigare nämnts i kapitlet, svårt att avgöra om våldsbrotten är relaterade till religion eller etnicitet. Flera företrädare från minoritetssamfundet pekar på just en sammanblandning, vilket gör att sårbarheten antas bero på både etnicitet och religion. En företrädare för ett muslimskt samfund i fokusgrupperna pekar på denna dubbla sårbarhet. *“Hos oss kan majoriteten av brotten relateras till att man är muslim och också att man också har utländsk bakgrund. Vi har fått brev om att vi också är invandrare kommer förstöra deras land.”* (Företrädare, muslimskt samfund).

En annan företrädare för en annan muslimsk inriktning stämmer in i att *“Hot och hat riktas både mot att vi är invandrare och utifrån vår religiösa tillhörighet. Att vi inte hör hemma här”* (Företrädare, muslimskt samfund). Att församlingar där en större andel av dess aktiva medlemmar tillhör en annan etnisk bakgrund än majoriteten, lyfts också fram som en förklarande faktor till varför vissa religiösa samfund är mer utsatta för våldsbrott i den amerikanska kontexten, som inte handlar om religionstillhörigheten i sig självt (Ulmer & Scheitle, 2020). Det visar på komplexiteten kring att undersöka religiöst motiverade hatbrott som skilt från hatbrott motiverad utifrån etnisk bakgrund. Inte minst eftersom klassificeringen i den officiella brottsstatistiken avgörs utifrån gärningspersonens motiv snarare än brottsoffrets upplevelse.

I fokusgrupperna och de öppna enkätsvaren framkommer det dock många exempel på att individer felaktigt antas tillhöra en viss etnicitet eller religion baserat på deras utseende eller klädsel. En imam beskriver till exempel hur han felaktigt kallats arab enbart på grund av att han är muslim. En annan berättelse kommer från en ortodox företrädare som i enkätsvaret beskriver hur han misstagits för att vara muslim: *“När jag bär min kamilavka tror folk att jag är muslim och skriker åt mig att jag ska ut ur landet. De ser bara min huvudbonad och inte korset runt min hals”* (Företrädare, Ortodox församling).

Liknande exempel framkommer även i amerikansk forskning, där det beskrivs hur

sikher blivit utsatta för religiöst motiverade hatbrott på grund av att de felaktigt identifierats som muslimer (Ulmer & Scheitle, 2020). Detta illustrerar tydligt den koppling mellan synlighet och utsatthet –även om den religiösa eller etniska tillhörigheten misstas– som framgår i Brå:s rapporter som diskuterar religiöst motiverade hatbrott, där faktorer som religiös klädsel spelar en betydande roll (Brå, 2021).

Att judiska och muslimska församlingar i högre grad lever med en systematisk och återkommande våldsutsatthet framgår inte bara från deras egna beskrivningar, utan bekräftas även av företrädare från andra samfund, särskilt när samfunden samverkar kring det interreligiösa arbetet. En företrädare inom en av Svenska kyrkans församlingar belyser detta genom att påpeka att det förekommer *“Hot mot judiska och muslimska företrädare i samband med våra interreligiösa samlingar”* (Företrädare, församling Svenska kyrkan). På liknande sätt beskriver en frikyrklig representant att de *“...har regelbundna besökare som är eller har varit muslimer och som upplever hot eller våld”* (Företrädare, frikyrklig församling). I ett annat öppet enkätsvar från en frikyrklig församlingsföreträdare beskrivs en situation där hot uppstod i samband med en hyresverksamhet:

“Vi hyrde ut vår kyrka till en eritreansk-ortodox grupp för att fira sin nationaldag. Vi blev hotade av en annan eritreansk-ortodox grupp med en annan politisk uppfattning, som också försökte

få oss att inte hyra ut till den första gruppen. Vi stod på oss och vägrade ge efter för hotet” (Företrädare, frikyrklig församling).

Återkommande utsatthet för hotfulla brev eller e-post är ett av det vanligaste våldsbrottet utifrån den här rapportens resultat. Men det är ett mer återkommande problem för de judiska, muslimska och ortodoxa församlingarna i undersökningen än övriga samfund. I övriga samfund är mottagandet av sådana hotfulla brev huvudsakligen isolerat till enstaka tillfällen under året. Hälften av de judiska församlingarna anger att de fått hotfulla brev eller e-post minst sex gånger under året. Motsvarande siffra bland de muslimska församlingarna är en dryg femtedel och en tiondel av de ortodoxa församlingarna. De muslimska företrädarna i fokusgrupperna betonar hur vanliga hotfulla brev är, och att dessa hot ofta även har förverkligats.

“Bara i min församling har jag samlat in alla brott som vi fått kännedom om. Och det är väldigt olika typer av brott. Hotfulla brev är vanligt! Det senaste hotbrevet var: " jag vet att ni har program om det datumet och då ska vi bränna ner er lokal.” Det är så vanligt förekommande. Skickar ritningar på grishuvud. hotmejl, hatmejl. Det finns väldigt många exempel som vi kan komma med. Vi hade mordbrand 2017. Gärningsmannen hällde bensin och orsakar brand på fasaden och vi hade ungefär 11 personer i församlingen. Tack vare larmsystemet kunde vi rädda medlemmar. Men 25 procent förstördes.” (Företrädare, muslimskt samfund)

Överlag framkommer det i fokusgrupperna samt i de öppna enkätsvaren att det finns en stark oro bland medlemmar i både judiska och muslimska samfund över de hot och den fientlighet de upplever. Det lyfts också fram att denna oro ofta åtföljs av en utbredd känsla av otrygghet och psykisk ohälsa bland medlemmarna. Både företrädare från judiska och muslimska samfund lyfter fram att många upplever att man inte kan bo kvar i Sverige på grund av den otrygghet man upplever. En judisk företrädare belyser hur den öppna antisemitismen bidrar till en ökad oro bland samfundets medlemmar.

“Det faktum att öppen antisemitism uttrycks på våra gator, skolor och arbetsplatser och maskeras som Israelkritik är något som gör många oroliga och rädda. Hat och hot mot barn/ungdomar tas inte på allvar utan bortförklaras med att förövaren har det tufft just nu och att vi på grund av det inte ska göra någon stor sak av det. Det är förhållanden som man inte hade accepterat mot någon annan minoritet men som sker varje dag i Sverige just nu.” (Företrädare, judisk församling)

Men samtidigt som det lyfts fram en stor oro, så beskriver också en företrädare i en muslimsk församling hur det hotfulla klimatet har blivit vardag och hur hot och hat mot dem är något de måste lära sig att leva med.

“De som har hänt att det har blivit en vardag att leva under en viss hot och hat. Därför har man släppt allt negativ tänkande och försöker bara sitt vardagsliv (...). Det finns inget annat alternativ, börjar man bry sig om saker och

ting, då kan man kollapsa. Det är bäst släppa allt och koncentrera till sin verksamhet.”

(Företrädare, muslimsk församling)

Sammanfattningsvis visar resultaten att våldsbrott med en tydlig koppling till religiöst eller etniskt motiverat hat och fördomar mot minoriteter, skapar stor oro och otrygghet bland både församlingarna och deras medlemmar. Brotten påverkar inte bara den direkta trygghetskänslan utan bidrar också till en upplevd utsatthet som kan påverka församlingarnas dagliga verksamhet och vilja att öppet uttrycka sin religiösa identitet.

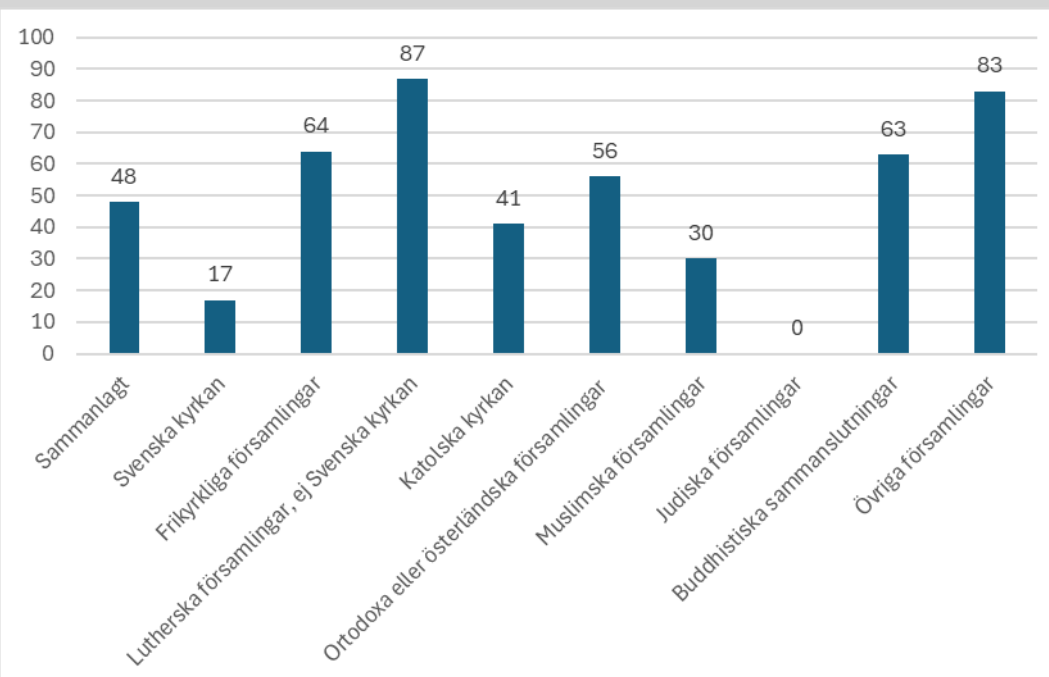
Förebyggande rutiner i församlingen

Givet den utsatthet som församlingar upplever, är frågan hur det preventiva arbetet ser ut i församlingarna för att förebygga att hot, hat och trakasserier drabbar dem. Detta kan inkludera åtgärder för att trygga församlingens lokaler, men även arbetet med att skapa en trygg och säker miljö för engagerade människor, såsom utbildning, kommunikation och samverkan med externa aktörer. Tidigare forskning har visat att de församlingar som utsätts för flest brott också ofta har det mest omfattande preventiva arbetet på plats (Scheitle, 2018)

I figur 9 framgår det dock att nästan hälften av alla församlingar saknar rutiner för förebyggande åtgärder när det kommer till att motverka hot, hat eller trakasserier mot

församlingens medlemmar och företrädare. Bland de församlingar som är mest drabbade av våldsbrott är det framför allt de judiska församlingarna och Svenska kyrkans som redan har etablerade rutiner. De mindre utsatta församlingarna så som frikyrkliga församlingarna och de buddhistiska sammanslutningarna saknar mer vanligen förebyggande rutiner. En representant från de buddhistiska sammanslutningarna som deltagit i en av fokusgrupperna menar att det troligtvis saknas rutiner eftersom man inte upplever samma grad av risk eller utsatthet som andra samfund.

Figur 9. Församlingen saknar rutiner för att förebygga att församlingsföreträdare eller medlemmar utsätts för hot, hat eller trakasserier, procent

Kommentar: Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

I fokusgrupperna lyfts det även fram av muslimska företrädare att avsaknaden av rutiner till stor del beror på brist på resurser. Många muslimska församlingar har inte någon anställd personal som kan ta ansvar för det förebyggande arbetet eller säkerheten. Detta lyfts även fram bland andra samfund. En företrädare för Svenska kyrkan påpekar att minskade resurser är en central faktor i relation till det förebyggande arbetet, särskilt för församlingar där man drar ner på tjänster. Det innebär mer ensamarbete i kyrkan. Just riskerna som ensamarbete utgör för personal på kvällar och i samband med exempelvis hembesök lyfts även fram av de frikyrkliga församlingarna.

Det framgår också i fokusgrupperna att frågan om rutiner ofta är något som hanteras på en lokal nivå och att det saknas ett nationellt eller generellt samarbete kring dessa frågor. Det medför att det är upp till varje enskild församling att ta ansvar för säkerhetsrutiner. En företrädare för en frikyrklig församling lyfter bland annat fram att det finns väldigt olika rutiner beroende på den lokala kontexten och huruvida församlingen finns i en större stad eller på landsbygden. En företrädare för Svenska kyrkan påpekar också att rutiner kan variera avsevärt mellan församlingarna, och att det kan finnas väldigt olika åsikter inom en och samma församling kring om det finns tillräckliga rutiner beroende på om man frågar en vaktmästare eller en kyrkoherde. Detta eftersom

säkerhetssituationen ser så olika ut baserat på vilken funktion och arbetsuppgifter personen har.

Det finns samtidigt många goda exempel på hur på hur församlingarna arbetar för att öka tryggheten i sitt förebyggande arbete. I en ortodox församling har man engagerat församlingens scouter för att hjälpa och stötta medlemmar på olika sätt, såsom att erbjuda trygghet och säkerhet vid samlingar eller vid andra aktiviteter. Att utbilda ideella i säkerhetstänk vid större samlingar förekommer också även inom andra samfund så som frikyrkorna. I de judiska församlingarna finns det ett säkerhetsbolag som stöttar både församlingen och de enskilda medlemmarna i frågor om säkerhet.

Överlag framgår det att även om det finns goda exempel på samverkan mellan trossamfund, kommuner och blåljusinstanser kring säkerhets- och brottsförebyggande arbete. Samtidigt upplever en del församlingar att samarbetet ändå ofta brister eller helt saknas. I fokusgrupperna framhåller flera att deras församlingar känner sig bortglömda och upplever ett tydligt bristande intresse från kommuner, regioner och länsstyrelser att engagera sig i frågor som rör säkerhet, brottsförebyggande arbete samt krisberedskap och civilt försvar. Många församlingar anser att de har en viktig roll att spela i dessa frågor, men upplever ändå att de inte inkluderas i arbetet.

Sammanfattningsvis finns det betydande variationer i det preventiva arbetet, både

mellan olika trossamfund och mellan församlingar inom samma samfund. Arbetets utformning och omfattning påverkas av faktorer som tillgång till resurser, den lokala kontexten samt den enskilda församlingens struktur och prioriteringar.

Sammanfattande punkter kapitel 4

- Under perioden våren 2023 till och med våren 2024 har drygt fyra av tio församlingar i Sverige utsatts för någon form av våldsbrott minst en gång.
- De vanligaste formerna av våldsbrott sker i digitala miljöer, där drygt en av fyra församlingar har fått hot eller påhopp på sociala medier. Räknas alla icke-fysiska hot in (sociala medier, e-post, telefon) har över en tredjedel av församlingarna drabbats.
- Judiska och de muslimska församlingarna i undersökningen är särskilt utsatta för systematiska och återkommande våldsbrott både i form av hot, hat och fysiskt våld jämfört med andra samfund. Samtliga judiska församlingar i Sverige har drabbats av fler än sex våldsbrott under året, och omkring var femte muslimsk församling i undersökningen har utsatts minst sex gånger.
- Det finns två olika typer av sårbarhet för våldsbrott bland församlingarna där samfundstillhörigheten blir väsentlig:
 - Den första sårbarheten för våldsbrott är kopplat till öppenhet och verksamhet främst inom Svenska kyrkan och frikyrkor, där hotet och våldet oftare är relaterat till människor i social utsatthet som söker hjälp i sin situation.
 - Den andra sårbarheten för våldsbrott är kopplat till religiös tillhörighet och etnicitet främst bland judiska och muslimska församlingar, men även delvis de ortodoxa. Våldsbrotten är tydligare kopplat till religiöst och/eller etniskt motiverat hat och fördomar mot minoriteter.
- Nästan hälften av alla församlingar saknar rutiner för förebyggande åtgärder mot hot, hat och trakasserier. Judiska församlingar och Svenska kyrkan har mest etablerade rutiner.
- Församlingarnas preventiva arbete varierar både mellan och inom samfunden. Arbetet påverkas av faktorer så som den faktiska risken för att utsättas för brott, resurser, lokal kontext och församlingens organisering.

**En fördjupad analys
av trossamfundens
utsatthet för brott
och dess
konsekvenser**

I DETTA KAPITEL sammanförs och jämförs resultaten från de två föregående kapitlen, med fokus på egendomsbrott och våldsbrott. Här lyfts betydande skillnader fram mellan dessa brottstyper. Kapitlet inleds med en analys av skillnader i utsatthet för egendoms- och våldsbrott både mellan och inom församlingar under perioden våren 2023 till våren 2024. Därefter undersöks hur geografisk kontext och församlingarnas synlighet påverkar deras utsatthet. Vidare diskuteras hur större händelser, konflikter och offentliga debatter påverkar församlingarnas upplevda säkerhetssituation. Kapitlet belyser även i vilken utsträckning församlingar väljer att avstå från uttalanden och aktiviteter på grund av oro för hot och hat. Avslutningsvis behandlas församlingarnas vilja att samarbeta över religionsgränserna för att motverka antireligiösa hatbrott.

Skillnader och likheter mellan egendomsbrott och våldsbrott

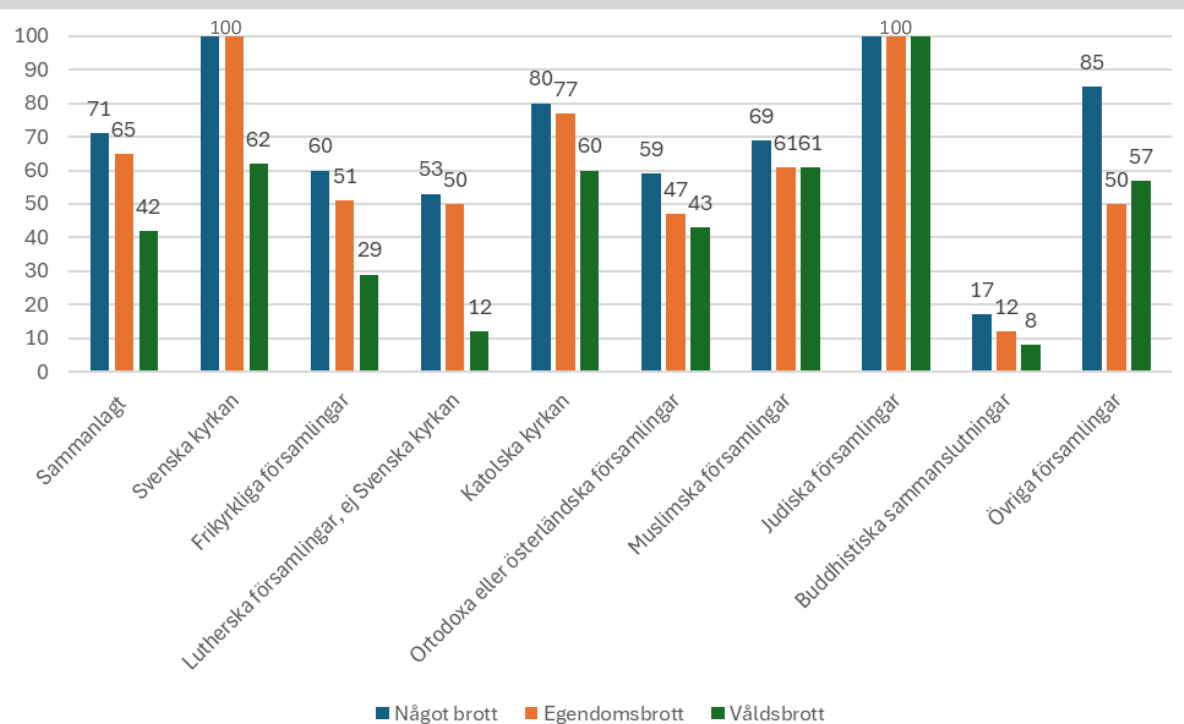
En grundläggande skillnad mellan egendomsbrott och våldsbrott som syns både i den här undersökningen och i liknande studier, är att egendomsbrott är mer vanligt förekommande i församlingslivet än våldsbrott (jmf Ulmer & Scheitle, 2020). En anledning till detta återfinns i de två förklaringsmodellerna om varför vissa församlingar blir utsatta och vilka faktorer som bidrar till den ökade sårbarheten.

Egendomsbrotten antas vara mer vanligt förekommande eftersom dessa brott mer vanligen uppstår i stunden eller för att möjligheten plötsligt uppstår (Ulmer & Scheitle, 2020). Tröskeln för att begå ett egendomsbrott antas således vara lägre än för ett våldsbrott utifrån teoretiska förklaringsmodeller. Våldsbrotten riktas istället mer ofta mot enskilda personer eller företrädare samt motiveras mer vanligen utifrån brottsoffrets religiösa tillhörighet. (Ulmer & Scheitle, 2020).

Sammanlagt har drygt sju av tio församlingar under det senaste året blivit utsatta för något brott minst en gång i Sverige. Det är mer vanligt att församlingarna utsätts för egendomsbrott än våldsbrott, och resultaten i denna studie visar därmed på samma mönster som den amerikanska studien (se figur 10). Även om jämförelser mellan olika studier och länder ska göras med försiktighet, indikerar resultaten från den här undersökningen en större utsatthet för de svenska församlingarna när det kommer till såväl egendomsbrott som våldsbrott än församlingarna i USA.

Skillnaden mellan de två brottskategorierna återfinns framförallt inom Svenska kyrkan och bland de frikyrkliga församlingarna i undersökningen. I jämförelsen framgår dock hur den här skillnaden inte på samma sätt återfinns inom de muslimska, judiska och ortodoxa församlingarna. Dessa samfund utsätts för både egendomsbrott och våldsbrott i nästan lika stor utsträckning. Inom de ortodoxa församlingarna återfinns visserligen

Figur 10. Jämförelser mellan egendomsbrott och våldsbrott de senaste tolv månaderna, procent

Kommentar: Kategorin "något brott" är ett adderat index av kategorierna egendomsbrott och våldsbrott. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

en skillnad, men glappet är betydligt mindre än i de andra kristna samfundet.

I fokusgrupperna återkommer motsvarande tema som redogörs för i kapitel 4, om hur våldsbrotten ofta är fler och grövre, mer religiöst motiverade och eskalerande i skala för främst de judiska och muslimska företrädarna. Bland annat uttrycker en företrädare för ett muslimskt samfund det på följande sätt *"Det är lite mer grövre grejer nu - som anlagd brand eller skott mot moskéer"* (Företrädare, muslimskt samfund)

Den geografiska kontexten

I följande del jämförs skillnader i brottsutsatthet mellan församlingar i storstäder, medelstora- och mindre städer samt på landsbygden. Den geografiska inledningen bygger på en självuppskattning där församlingarna själva angett geografisk placering.

Att region och geografi har betydelse för församlingars brottsutsatthet framgår tydligt av statistiken över polisanmälda hatbrott, särskilt när dessa delas upp på polisregioner. Enligt Brå:s sammanställning av ärenden markerade som hatbrott är storstads-

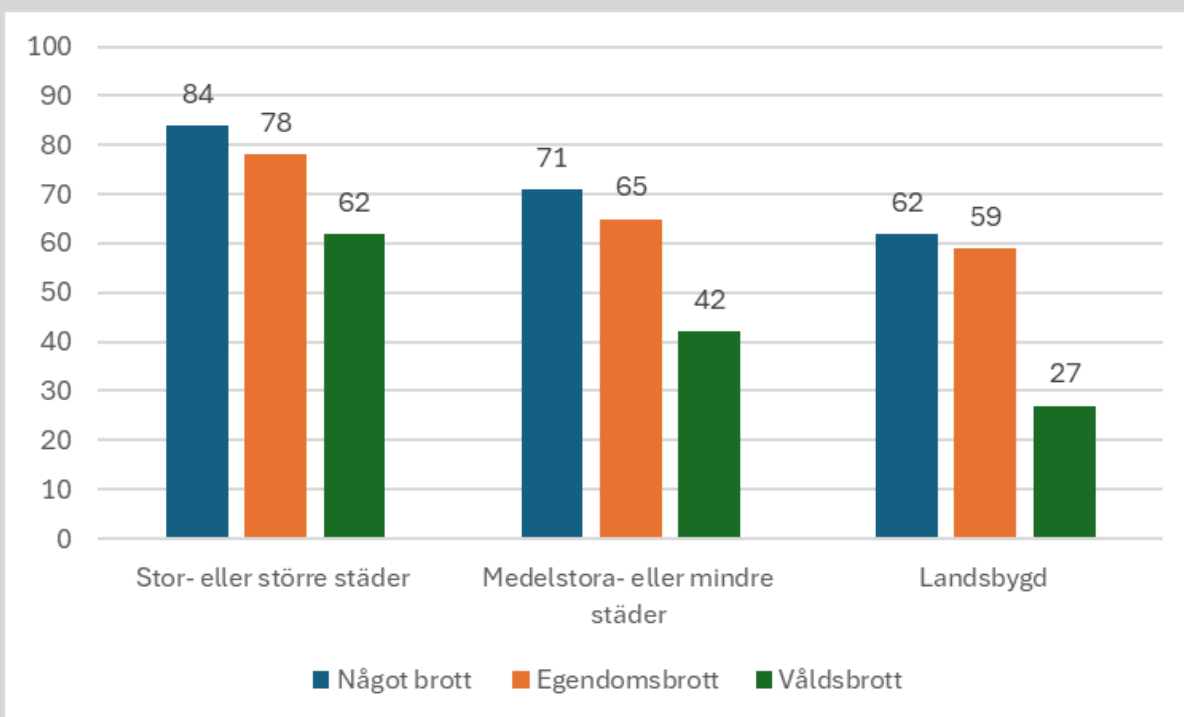
regionerna Stockholm (polisregion Stockholm), Göteborg (polisregion Väst) och Malmö (polisregion Syd) överrepresenterade vad gäller andelen polisanmälda hatbrott i stort. Polisregion Syd, där Malmö ingår, hade under 2022 flest anmälda religiösa hatbrott, följt av de andra två storstadsregionerna (Brå 2023). När brottsklassificeringarna i denna undersökning delas upp efter de tre geografiska indelningarna –orstäder, medelstora eller mindre städer samt landsbygd– framträder ett resultat som liknar det som framkommer gällande de polisanmälda hatbrotten. Oavsett samfund är det tydligt att församlingar i stora eller medelstora städer oftare har utsatts för någon form av brott.

Drygt åtta av tio församlingar i de större städerna anger att de har blivit utsatta för ett egendomsbrott och ungefär sex av tio församlingar har utsatts för våldsbrott. Det kan jämföras med församlingar på landsbygden, där sex av tio församlingar har blivit utsatta för egendomsbrott, men hälften så många har drabbats av våldsbrott. Det finns således ett tydligt centrum mot periferiperspektiv när det kommer till att förstå vilka församlingar som mer vanligen utsätts för brott, som framgår av figur 11. Framför allt blir skillnaden som störst vad gäller utsattheten för våldsbrott, vilket församlingsrepresentanterna diskuterat i kapitel 4 när det kommer till vilka församlingar som har rutiner för att undvika hot och hat, och vilka som inte har det.

En anledning till de geografiska skillnaderna beror givetvis på att det religiösa landskapet på landsbygden och i städer, framför allt de större städerna, skiljer sig åt. Till exempel anger nästan bara var femte muslimsk församling och var tionde ortodox församling att de finns i mindre städer. En handfull av dem återfinns i vad de själva beskriver som på landsbygden. Det är i stort sett enbart Svenska kyrkan, frikyrkliga församlingar och de buddhistiska sammanslutningar som återfinns på landsbygden.

Samtidigt framgår det av både de öppna enkätsvaren och i fokusgrupperna att just skillnaderna mellan stad och land likväl speglar hur församlingsföreträdarna tänker kring församlingens utsatthet för brott och risker. Utöver att det i enkätundersökningen i sin helhet finns en liten underrepresentation av församlingar på landsbygden i den mån det varit möjligt att beräkna, är detta delvis också kopplat till föreställningsbilden hos de landsbygdsförsamlingar som väl deltagit, att det inte finns särskilt mycket att oroa sig för.

Figur 11. Församlingarnas utsatthet för minst ett brott uppdelat på stad och land, procent

Kommentar: I figuren framgår de additiva index som skapats i kapitel 3 och 4. Den geografiska kategoriseringen bygger på församlingarnas självskattning av var de återfinns. För Svenska kyrkans församlingar har cyberangreppet räknats bort för att inte påverka landsbygdsresultatet i egendomsvariabeln.

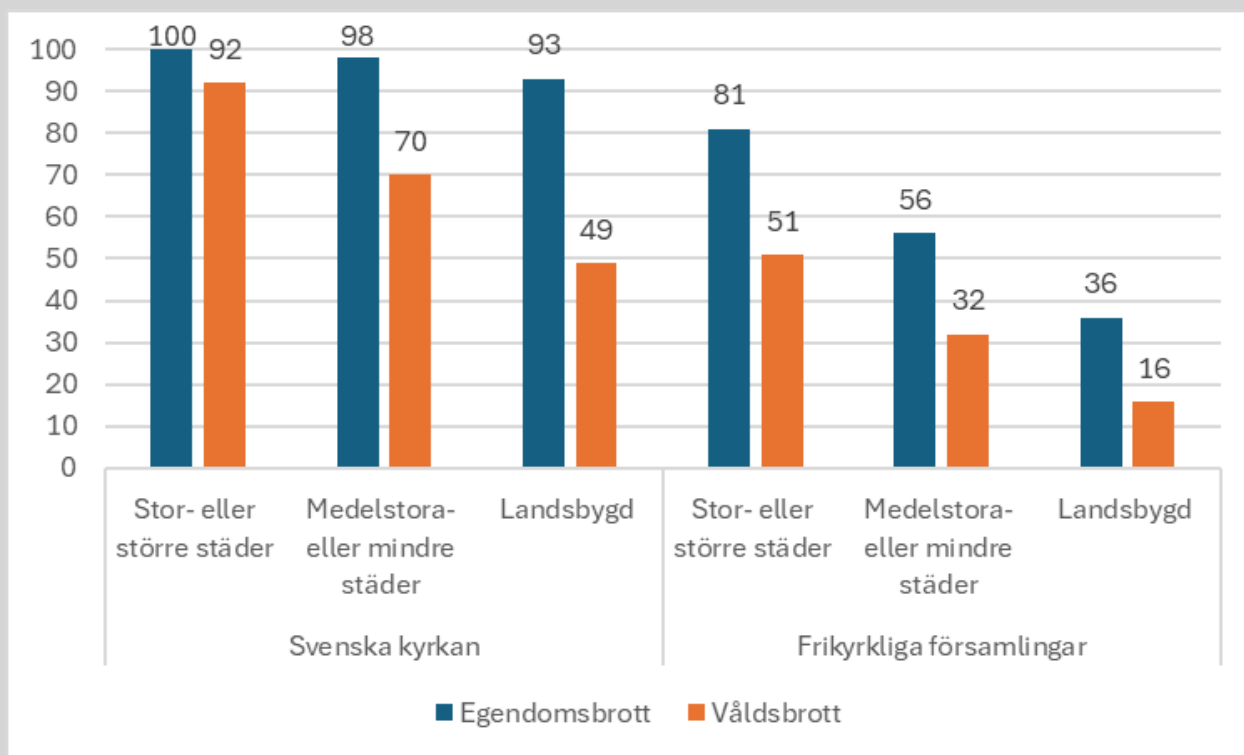
En företrädare för en buddhistisk sammanslutning på landet anger exempelvis i enkätens öppna svar att *“Vår grupp är en fredlig liten sammanslutning för meditation och det finns ingen oro eller rädsla”* (Företrädare, Buddhistisk sammanslutning)

Detta gäller även de fåtal muslimska församlingarna som återfinns på landsbygden och som i enkätsvaren uttrycker att *“vi är inte oroade”* (Företrädare, muslimsk församling). I fokusgrupperna lyfter en av de muslimska företrädarna också upp hur detta kan bero på att personer på mindre orter känner varandra i högre grad och att den sociala kontrollen också medför att de muslimska

församlingarna i mindre samhällen eller i mindre städer inte heller är lika utsatta som i större städer.

I fokusgrupperna framgår det också hur området där församlingen ligger, spelar roll för utsattheten. Till exempel lyfter en av de ortodoxa företrädarna i fokusgruppen fram att de kan se skillnader mellan den egna församlingen som ligger i ett lugnt villakvarter i en större stad och en anhängs församling som ligger mitt i en större stad, där utsattheten för brott är större. Liknande erfarenheter lyfts fram av en företrädare för ett frikyrkligt samfund, som påpekar att församlingar i socioekonomiskt utsatta

Figur 12. Svenska kyrkans och frikyrkliga församlingars utsatthet för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: Den geografiska kategoriseringen bygger på församlingarnas självskattning av var de återfinns. För Svenska kyrkans församlingar har cyberangreppet räknats bort för att inte påverka landsbygdsresultatet i egendomsvariabeln.

områden ofta drabbas hårdare. Som exempel nämner företrädaren en skjutning som inträffade utanför en församlingslokal i ett sådant område.

Att brottsutsattheten skiljer sig mellan stad och land, blir som tydligast när brottskategorierna delas upp inom respektive samfund. Eftersom det enbart är Svenska kyrkan och frikyrkosamfunden som återfinns i tillräckligt stor utsträckning på landsbygden, är det dessa två samfund som redovisas i figur 12. Likväl är det kvalitativa materialet från andra samfund också är inne på samma resonemang.

Som framgår av figur 12, är skillnaderna mellan församlingarna inom sitt respektive samfund tydliga när det kommer till dess brottsutsatthet, framförallt gällande våldsbrott. Det är till exempel mer än tre gånger så vanligt att de frikyrkliga församlingarna som återfinns i stor- eller större städer utsätts för våldsbrott än frikyrkliga församlingar på landsbygden. Den geografiska platsen spelar alltså en betydande roll för att förstå församlingars brottsutsatthet.

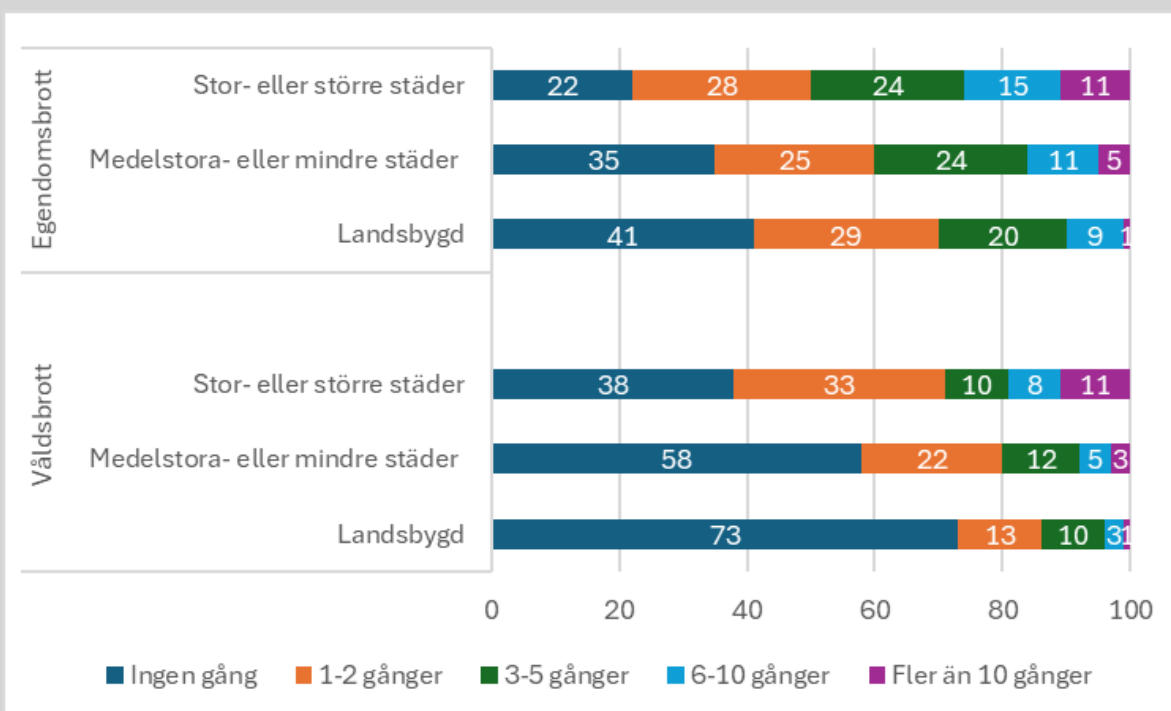
Detta framgår också av de öppna enkätsvaren, där en representant från en församling inom Svenska kyrkan menar att *“Det inte finns någon märkbart förhöjd hotbild mot just vår lilla landsbygdsförsamling”* (Företrädare, församling Svenska kyrkan).

Liknande resonemang lyfts även fram av en företrädare för en frikyrklig församling *“Vi är en liten församling med landsbygd omkring oss så vi känner inte något hot som finns i de större städerna”* (Företrädare, Frikyrklig församling). I de fall det uttrycks någon form av oro eller erfarenhet av brott bland just landsbygdsförsamlingarna är det huvudsakligen kopplat till egendomsbrott: *“För oss som frikyrklig församling på landsbygden är fysiska inbrott i*

våra lokaler det största “hotet” (Företrädare, Frikyrklig församling) eller i form av yttre större hot *“Vårt största hot är Putin och kopparstölder”* (Företrädare, församling Svenska kyrkan).

Skillnaden i att verka som församling på landsbygden eller i städer när det kommer till brottsutsatthet, syns också i brottsfrekvensen. I figur 13 framgår hur ofta de två brottskategorierna sker, där bilden som framträder vad gäller att bli utsatt någon gång i relation till stad och land också kvarstår när det kommer till hur ofta församlingarna är utsatta.

Figur 13. Återkommande brottsutsatthet och jämförelser mellan stad och land under de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: I figuren är alla samfund inkluderade

I fokusgrupperna framhåller en företrädare för ett frikyrkligt samfund att utsattheten i stadsmiljöer tydligt hänger samman med öppna kyrkor som har omfattande verksamhet och många människor i rörelse. *“Öppenheten bidrar till fler tillfällen att utsättas”* (Företrädare, frikyrklig församling). Det ökar risken för brott och incidenter till skillnad från om lokalen oftare är stängd.

Undantag från den slutsatsen kan möjligtvis gälla för den tiondel av församlingarna på landsbygden som upplevt sex eller fler egendomsbrott under det senaste året. Det är dock mer än dubbelt så vanligt att församlingar i större städer upplever samma återkommande problem, där var fjärde församling blir utsatta för egendomsbrott minst varannan månad. Nästan var femte församling i större städer utsätts också för någon form av våldsbrott sex gånger eller fler, medan detta är nästan hälften så vanligt i de medelstora eller mindre städerna och än mer sällan förekommande på landsbygden.

Religioners synlighet

I fokusgrupperna framkom en annan viktig aspekt som påverkar utsattheten för hatbrott och hatmotiverade egendoms- och våldsbrott: församlingens synlighet i samhället och dess relation till var församlingarna finns någonstans. Denna aspekt bekräftas av tidigare studier om hatbrott med antireligiösa motiv, som de som genomförts av Brå där myndigheten funnit att hatbrott ofta är

kopplade till olika former av synlighet, exempelvis genom religiös klädsel (Brå 2021b).

Synlighet kan förstås på flera sätt. I fokusgrupperna påpekade en representant från ett muslimskt samfund att en moskés utsatthet i hög grad beror på om människor är medvetna om att det är en moské eller ej. En annan representant för ett annat muslimskt samfund betonade att synlighet också handlar om hur välkänd en moské är, och att denna kännedom spelar en avgörande roll för dess utsatthet. Mer kända och synliga församlingar, oftast i storstäder, tenderar att uppleva en större utsatthet. Synligheten handlar således inte enbart om fysiska kännetecken, utan även om den allmänna kännedom och uppmärksamhet som församlingen har i det omgivande samhället.

“Hur känd är församlingen i media spelar roll. Om någon vill skicka ett hotbrev så kanske man söker på Google och då kanske en församling i Härnösand inte dyker upp utan då kanske de är de större mer kända moskéerna.” (Företrädare, muslimskt samfund)

En annan viktig aspekt av synlighet är att det i många fall inte är uppenbart att en församling bedriver religiös verksamhet i sina lokaler. Det innebär att omgivningen inte känner till att det rör sig om en religiös byggnad. Detta kan leda till att församlingen betraktas som vilken aktör som helst i samhället. En representant för en hinduisk församling påpekar att deras utsatthet för brott inte har handlat om deras religiösa tillhörighet: *“Man vet inte att det är ett tempel. Utsattheten vi har upplevt kunde lika*

gärna varit riktad mot en förskola.”

(Företrädare, hinduisk församling).

Detta belyser i sin tur hur även en mindre synlighet av den religiösa verksamheten kan påverka omfattningen av trakasserier eller brott.

Samtidigt visar denna undersökning att synlighet inte alltid innebär en ökad sårbarhet för brott utan handlar om vilka allmänna attityder som finns mot en religiös grupp. Till exempel framgår det i fokusgrupperna från en buddhistisk representant att även om vissa lokaler är diskreta eller ligger avskilt, finns det buddhistiska verksamheter som är synliga men att detta i sin tur inte är ett problem utan de ofta uppskattas av omgivningen.

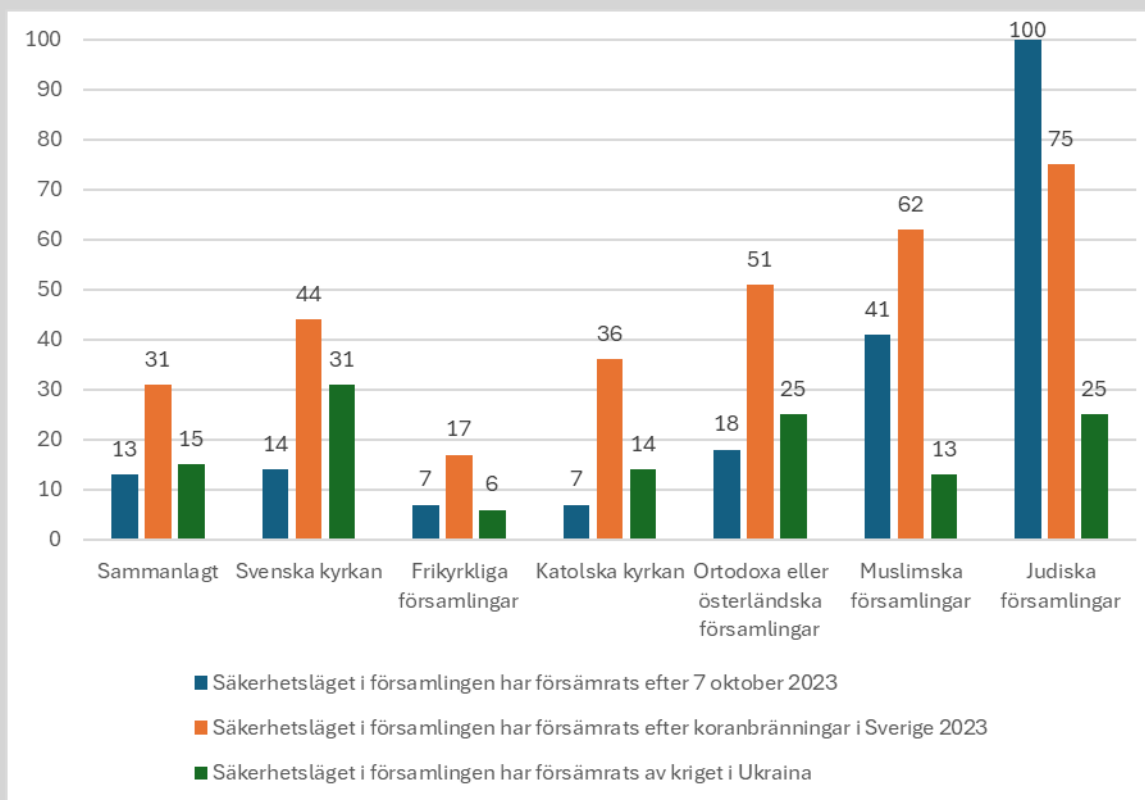
Transnationella händelser och trossamfundens säkerhetssituation

Som tidigare nämnts i kapitel 1 har ett stort antal studier visat att omfattande omvärldshändelser och intensiv medierapportering om politiska händelser och evenemang kan bidra till ökad fientlighet mot specifika religiösa samfund (King & Sutton, 2013; Hanes & Machin, 2014; Vergani et al. 2022). I denna undersökning har församlingarna därför fått frågan om de upplever att deras säkerhetsläge har förändrats i ljuset av tre större händelser: Koranbränningarna i Sverige, konflikten mellan Hamas och Israel samt kriget i Ukraina.

Som framgår av figur 14 är det framför allt koranbränningarna som upplevs vara de

händelser som haft störst påverkan för församlingens säkerhetsläge oberoende av samfundstillhörighet. Ungefär en tredjedel av församlingar uppger att säkerhetsläget för dem har försämrats efter koranbränningarna i Sverige 2023. Vidare anger lite mer än var sjunde församling att säkerhetsläget försämrats till följd av kriget i Ukraina. En liknande andel rapporterar också en försämring efter den 7 oktober 2023, när kriget mellan Palestina och Israel började eskalera.

Figur 14. Säkerhetsläget i församlingen har försämrats efter tre transnationella förändringar, procent

Kommentar: I figurens sammanlagda resultat ingår även de samfund som av utrymmesskäl inte särredovisas i figuren. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

Tidigare studier har visat att både antisemitiska och anti-islamiska hatbrott tenderar att öka i samband med intensifierad medierapportering, särskilt vid våldsamheter kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina (Vergani et.al. 2022; Brå, 2024 a-b). I figur 14 framgår att det är mer vanligt att de judiska församlingarna anger att deras säkerhetssituation försämrats efter den 7 oktober 2023 när konflikten mellan Hamas och Israel började eskalera. Alla de fyra judiska församlingar anger att säkerhetsläget försämrats sedan dess. Detta bekräftas också av tidigare undersökningar, som visar en

ökning av antalet polisanmälda hatbrott med antisemitiska motiv efter den 7 oktober 2023 (Brå, 2024; Mattson et al., 2024). I de öppna svaren i enkäten beskriver en representant för en judisk församling hur den försämrade situationen har tvingat dem att vidta förstärkta säkerhetsåtgärder.

“Hot mot oss judiska församlingar som kommit upp i samband med 7e oktober. Vi har sett en ökad aktivitet utanför och runt vår församling i form av informationssamling av aktiviteter och fastigheten senaste 6 månaderna. (...Vi) kommer därför arbeta mer med att utöka bevakningen i form av fler vakter under evenemang samt

system/verktyg för att underlätta arbetet kring bevakning och säkerheten av vår församling.”

(Företrädare, judisk församling)

I fokusgrupperna lyfter en företrädare fram hur detta bland annat manifesterade sig under Förintelsens minnesdag utanför en av synagogorna: *“Det skreks åt äldre personer - bland annat överlevare - att de skulle lyfta telefonen och ringa Netanyahu. De skrämde folk som kom till en minnesdag för förintelsen”* (Företrädare, judiskt samfund).

I en undersökning av Brå granskades även hur förekomsten av islamofobiska hatbrott påverkats efter den 7 oktober (Brå, 2024b). Även om ökningen av dessa brott inte var lika framträdande som ökningen av brott med antisemitiska motiv, framgick det att islamofobiska hatbrott också hade ökat i viss utsträckning. Detta överensstämmer med resultaten från denna undersökning där närmare fyra av tio muslimska församlingar upplevt en försämring av säkerhetsläget. Det är också värt att notera att en femtedel av de ortodoxa församlingarna också anger att de påverkats av händelserna den 7 oktober, vilket är mer vanligt än i de övriga samfund.

När det gäller koranbränningarna är det också mer vanligt förekommande att de muslimska, judiska och ortodoxa församlingarna upplever ett försämrats säkerhetsläge än andra samfund. I de öppna svaren i enkäten framkommer framför allt en växande oro bland de muslimska församlingarna i Sverige när det kommer till just koranbränningarna

och de antimuslimska tendenser som blivit synliga i samband med detta.

Sammanfattningsvis är det tydligt utifrån figur 14 att de spänningar som uppkommit i församlingslivet i samband med koranbränningar och konflikter i Mellanöstern också påverkar samfund som vid första anblick inte är direkt berörda av händelseutvecklingen. Bland annat lyfter en företrädare för syrisk-ortodoxa kyrkan fram hur det finns en växande otrygghet i deras församling i ett öppet enkätsvar.

“Med koranbränningar och upptrappningen av konflikten mellan Palestina och Israel har den allmänna säkerhetskänslan för medlemmar i den syrisk-ortodoxa församlingen försämrats. Människor känner sig mer otrygga och osäkra på grund av den ökande spänningen och risken för våldsamheter. Den ökade spänningen och konflikten kan leda till ökade hot och hatbrott riktade mot medlemmar i den syrisk-ortodoxa församlingen. Det kan innefatta verbala hot, trakasserier, vandalisering av egendom och i värsta fall fysiska attacker.” (Företrädare, ortodox församling)

Även en representant från en frikyrklig församling lyfter fram hur den ökade polariseringen bidrar till att allmänna säkerhetsläget har försämrats:

“Efter den 7 oktober har polariseringen ökat vilket har medfört att säkerhetsfrågorna fått ett ökat fokus. Vi kommer att under den kommande 12-månadersperioden skapa tydligare rutiner och vidta åtgärder för att dels öka vårt

säkerhetsmedvetande samt dels vidta nödvändiga åtgärder.” (Företrädare, frikyrklig församling)

Den transnationella påverkan framgår tydligt i de öppna enkätsvaren, där flera församlingar uttrycker oro för terrorism och våldsbejakande islamism som en följd av koranbränningarna, men också en allmän oro över de ökade spänningarna i världen, inte minst på grund av Rysslands invasion av Ukraina. Framför allt är det församlingar i Svenska kyrkan som rapporterar om en ökad beredskap till följd av det förändrade säkerhetsläget och hotbilden från Ryssland. Av församlingar inom Svenska kyrkan uppger nästan en tredjedel att de upplever ett försämrat säkerhetsläge som en direkt följd av Rysslands krig i Ukraina. En företrädare för en församling inom Svenska kyrkan beskriver det så här: *“Vi arbetar med att utveckla beredskapsplaner i händelse av krig. Vårt pastorat och våra församlingar ligger längs hela ostkusten, vilket gör hotbilden här mycket aktuell.”* (Företrädare, församling Svenska kyrkan)

Även andra konflikter påverkar svenska trossamfund och illustrerar hur internationella händelser kan få konsekvenser för den svenska situationen. En företrädare för en muslimsk församling lyfter exempelvis fram en oro för de spänningar som råder på Balkan givet Rysslands ökade aggressivitet i den regionen. Samtidigt beskriver en representant för en annan ortodox församling hur ökade oroligheter i församlingens

hemland i närheten av Ryssland, påverkar deras verksamhet och medlemmar i Sverige. En företrädare för en ortodox kyrka belyser även hur konflikterna i Mellanöstern, särskilt den utsatta situationen för kristna i regionen som ofta är ortodoxa, har stor inverkan på deras församlingsmedlemmar. Dessa observationer bekräftar, i linje med tidigare forskning, att globala händelser upplevs ha en påverkan på religiösa församlingar och deras medlemmars situation i Sverige.

Utöver de händelser som lyfts fram i enkätundersökningen framkommer det i fokusgrupper och öppna svar att muslimska och judiska församlingar upplever att säkerhetsläget inte enbart påverkas av omvärldshändelser, utan också i stor utsträckning av debatten i Sverige. Till exempel lyfter flera muslimska företrädande fram hur svenska politikernas uttalanden påverkar muslimers situation i Sverige. Det betonas särskilt hur negativa uttalanden från regeringsföreträdare om muslimer upplevs få direkt negativa konsekvenser för dem och förstärker känslan av utsatthet.

“Under en månad fick vår församling tre fysiska attacker som fångades upp på säkerhetskameror och av vittnet. Det var klotter, det var krossade fönster och ta ner skyltar. Attackerna började några dagar efter att två kända politiker pratade illa om oss (muslimer (...)). Det är jätteviktigt med yttrandefrihet. Politiker får säga det de vill - det är en viktig rättighet. Men jag tänker hur kan vi hantera det här utan att inskränka yttrandefrihet. Vi hoppas

politiker ska ha förståelse för att förstå hur ett uttalande på Twitter eller liknande kan leda till fysiska attacker. Det här pratas det för lite om. För oss är det glasklart att attackerna har med politiska uttalande att göra.” (Företrädare, muslimskt samfund)

Företrädare från samtliga muslimska samfund framhåller i fokusgrupperna att negativa uttalanden om muslimer från politiker och andra offentliga aktörer har en betydande inverkan på attityderna gentemot muslimer i samhället. Detta påverkar inte bara muslimska församlingar negativt utan bidrar även till en minskad tillit till myndigheter och staten utifrån både ett församlingsperspektiv och på personnivå. I vissa fall överväger individer att lämna Sverige eftersom de inte längre känner sig välkomna. En representant för ett muslimskt samfund i fokusgrupperna sammanfattar detta på följande sätt: *“Politiker behöver föregå med gott exempel och skapa en atmosfär där religionsutövning är accepterat. De måste också tydligt ta avstånd från oacceptabla handlingar mot alla grupper i samhället.”* (Företrädare, muslimskt samfund).

I intervjuer med företrädare för de judiska samfunden lyfts det fram att de upplever att antisemitism inte alltid tagits på allvar av politikerna. Inte minst påverkar den aktivism som finns inom kultursektorn och bland vissa politiker, många judar i Sverige negativt där de belastas och beskylls för Israels politik i Mellanöstern som ett exempel.

I fokusgrupperna framkommer det att detta bland annat resulterar i att *“religionsutövning*

får ske bakom stängda dörrar och det väldigt svårt att få vara den man är och vara öppen med sin identitet” (Företrädare, judiskt samfund).

Sammanfattningsvis är det ett genomgående mönster i materialet hur både internationella konflikter, efterföljande medierapportering och inhemsk politisk debatt upplevs försämra församlingarnas säkerhetsläge i Sverige och ökad oro för vad som kan hända. Även om oron inte är genomgående i alla samfund, blir polariseringen i samhället och det internationella säkerhetsläget likväl märkbara för de församlingar och samfund som direkt eller indirekt berörs av konflikter. Detta präglar och påverkar också deras vardagliga församlingsarbete. Det har även föranlett en intensifiering av deras beredskaps- och säkerhetsarbete.

Att avstå ifrån uttalanden och aktiviteter på grund av oro för hot och hat

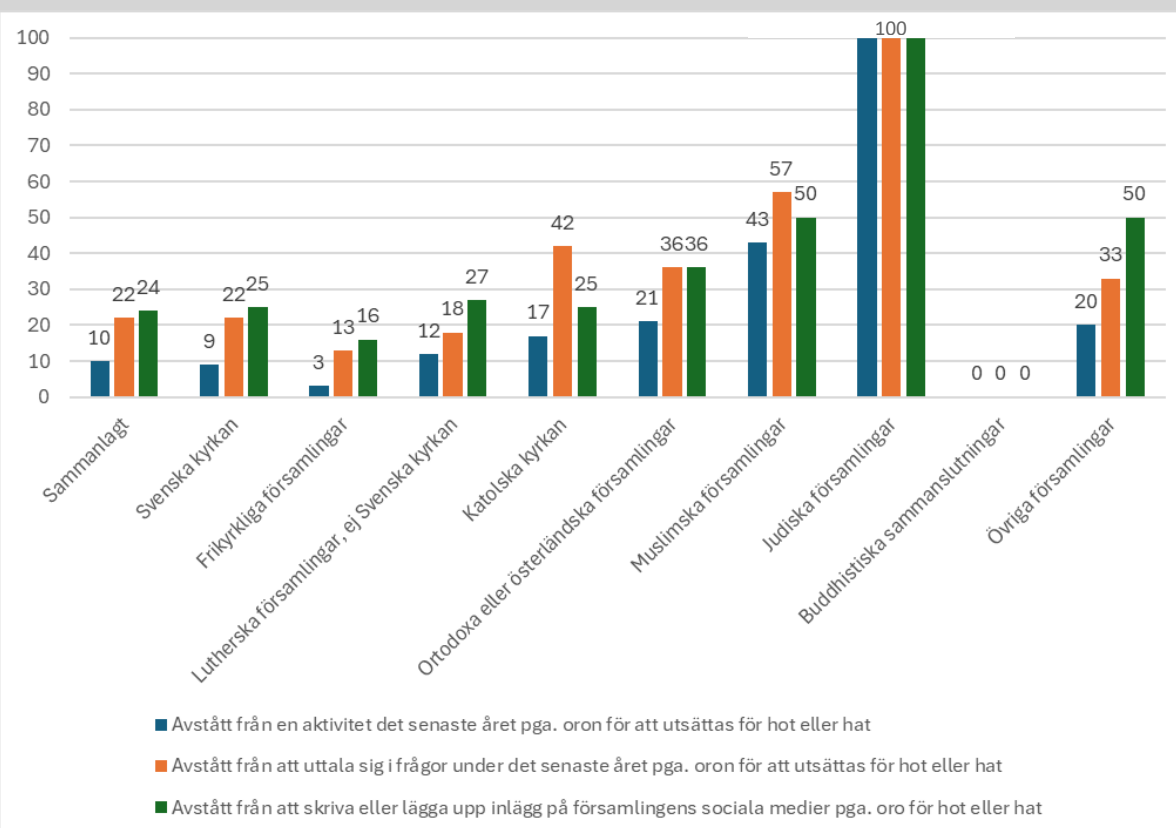
Risken att utsättas för hot, hat och kränkningar på det sätt som lyfts fram i det här kapitlet, kan leda till att samtalen i de offentliga rummen krymper när församlingsmedlemmar och församlingsföreträdares röster tystnar. Hot och hat påverkar inte bara människors och församlingarnas dagliga liv negativt. Det utgör i det längre perspektivet även ett allvarligt hot mot demokratin när det demokratiska samtalet tystnar, vilket såväl forskningen som politiken lyfter fram som en konkret risk (SOU 2020:56; Scaramuzzino &

Scaramuzzino 2021; Nadim, Fladmoe & Wessel-Aas 2016).

Den nyckelroll som civilsamhällesorganisationer besitter för att få till stånd en fungerande demokrati, betonas också i regeringens egen politik för det civila samhället. I propositionen som bär just namnet "Politiken för det civila samhället" betonas hur civilsamhället generellt: "...kan ge

röst åt olika gruppers behov, värderingar och intressen. De kan agera påtryckare och kritisera den offentliga maktutövningen och på så sätt fungera som en motvikt till och dialogpartner för den offentliga makten" (Prop. 2009/10:55, s. 42).

Figur 15. Församling har avstått från aktiviteter på grund av oron för att utsättas för hot eller hat under de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: Frågan om att avstå från att skriva eller lägga upp inlägg på församlingens sociala medier är beräknat enbart för de församlingar som angett att de finns på sociala medier. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

Medan det finns forskning och undersökningar om civilsamhällets krympande utrymme i relation till hot och hat i Sverige, saknas djupare kunskap om just trossamfundens situation givet heterogeniteten bland församlingar och samfund i det svenska, religiösa landskapet. Detta saknas trots att religion identifieras som en särskild riskfaktor för utsatthet för hot och hat (jmf ex. MUCF 2021; Scaramuzzino och Scaramuzzino 2021).

När församlingsföreträdarna fått frågan kring om församlingen avstått från både uttalanden och aktiviteter under det senaste året på grund av oro för att motta hot eller hat, anger mellan var tionde och var femte församlingar att de gjort detta. Men som framgår av figur 15 skiljer det sig mellan samfunden. Framför allt är det mer vanligt förekommande att inte uttala sig inom de judiska församlingar där alla fyra församlingar i Sverige anger att de ofta avstår från såväl aktiviteter, som uttalanden oberoende av om detta sker digitalt eller på annat sätt.

Mellan var femte och sjätte muslimsk församling i undersökningen anger att de avstått från uttalanden, medan drygt var tredje ortodox församling gjort det samma. Drygt fyra av tio muslimska församlingar har avstått från en aktivitet under det senaste året på grund av sin oro, medan två av tio ortodoxa församlingar gjort detta.

En judisk företrädare lyfter fram att den växande antisemitismen har lett till att medlemmar på olika sätt döljer sin judiska identitet av rädsla för fördomar, hot och trakasserier. På liknande sätt identifierar en fokusgruppsrepresentant från ett muslimskt samfund, en trend där framför allt kvinnliga medlemmar avstår från att engagera sig offentligt, då de känner oro för att bli utsatta.

Bland muslimska församlingar märks en ökad oro bland medlemmar, och exempel lyfts fram där individer väljer att inte avslöja sin muslimska tro av rädsla för negativa konsekvenser och diskriminering. Vissa väljer också att avstå från att besöka moskén. I en fokusgrupp framhåller en företrädare för ett muslimskt samfund att det försämrade säkerhetsläget gör att fler föredrar att anordna aktiviteter i hemmen i stället för att delta i gemensamma aktiviteter i moskén.

“Sedan har vi märkt ökning av att man håller program hemma. Detta är något som finns i vår tradition - man behöver inte ha moskén för att hålla program. Vi har sett att antal program i hemmen har ökat. Det beror ibland på säkerheten. Till exempel kan de säga: den här är en stor högtid och den är känd och det finns en ökad risk. Ibland sprids falska rykten om att moskén är hotad och då kan leda till att några 100 samlas vid andra ställen.” (Företrädare, muslimskt samfund).

Digitaliseringen har gjort församlingslivet mer sårbart för hot och hat, i likhet med vad som redan pekats ut när det kommer till civilsamhällets utsatthet för hot och hat

generellt (Scaramuzzino 2020). Fyra av fem församlingar i den här undersökningen anger att de har ett konto på sociala medier och av dessa har nästan en fjärdedel avstått från att göra inlägg där på grund av oron för hot eller hat.

Församlingarnas digitala närvaro tar sig två huvudsakliga former: "religion online" där sociala medier används som digital anslagstavla för fysiska möten eller skapa samhällsdebatt, samt "online religion" där den digitala plattformen själv utgör församlingsgemenskapen (Helland 2000, jmf Cambell 2020). I båda fallen vittnar församlingar om hur ett hårdnande debattklimat påverkar deras digitala närvaro och fått dem att avstå från att publicera information.

Att använda sociala medier som en anslagstavla för att få människor att komma till församlingsverksamheten i fysiska lokaler är numera inte en självklarhet för att alla. Till exempel belyser en företrädare för en muslimsk församling i de öppna enkätsvaren att annonsering av församlingsverksamhet via sociala medier är något de slutat med under året då "*...det riskerar att det kommer folk som vill oss illa. Vi får hitta nya vägar för att informera om när våra verksamheter är för de som vill komma*" (Företrädare, muslimsk församling). Även en ortodox församlingsföreträdare lyfter upp hur de digitala hoten påverkar församlingens verksamhet inne i församlingslokalerna: "*Hot förekommer via Youtube och andra sociala*

medier. detta oroar oss mest. Vi vet inte när de ska slå till, därför är vi ständigt oroliga och i vakt i kyrkan" (Företrädare, Ortodox församling).

I relation till att vara en röstbärande roll i den offentliga samhällsdebatten på sociala medier lyfter Svenska kyrkans representanter upp att avståendet som görs "*... är ju en följd av ett hårdare debattklimat också i sociala medier men även allmänt. Vi har ju företrädare för Svenska kyrkan som slutat twittra, som Antje Jackelén, på grund av det.*" (Företrädare, Svenska kyrkan).

Församlingar som använder digitala medier som en central del av församlingsgemenskapen, beskriver hur de nogt överväger sina uttalanden för att undvika hot och hat. En företrädare för en frikyrklig församling, som kombinerar fysiska och digitala gudstjänster, betonar att församlingens stöd till det judiska folket är "*... en sak som gör att man tänker sig för hur man talar och skriver på sociala medier och hur våra Youtubegudstjänster produceras*" (Företrädare, frikyrklig församling). På liknande sätt lyfter en företrädare från ett judiskt samfund fram en oro över att publicera material i sociala medier. De poängterar dock att hat och hot riktas mot dem oavsett innehåll, då även inlägg om till exempel dans kan bemötas med negativa reaktioner.

Andra områden där församlingar avstår från uttalanden eller aktiviteter är ofta kopplade till teologiska och värderingsmässiga frågor. Framför allt lyfts HBTQI-frågan upp, där både församlingar med mer progressiv och liberal

hållning samt församlingar med mer traditionella religiösa värderingar avstår från uttalanden och aktiviteter för att undvika hot eller hat. HBTQI-frågan är generellt ett ämne som just identifierats som ett område där hot och hat mot civilsamhällesföreträdare i Sverige är mer vanligt förekommande (MUCF 2021, Scaramuzzino & Scaramuzzino 2021).

Som exempel anger församlingar hur de valt att tona ner annonseringen av sina regnbågsgudstjänster under Pride för att undvika hot och hat. Detta sker samtidigt som andra församlingar anger att de helt avstår från uttalanden i HBTQI-frågan som en strategi för att hantera spänningen mellan församlingens traditionella religiösa värderingar och vad de upplever som samhällets normer. Inte minst sker detta i relation till rädslan för att förlora bidrag från staten i relation till demokrativillkoren om att acceptera samhällets grundläggande värderingar (jmf Prop 2023/24:119).

Detta utgör ett exempel på komplexiteten i hur oron för hot och hat i relation till vissa värderingsmässiga frågor leder till samma handling i form av att avstå från verksamheter och uttalanden. Däremot ligger det helt olika bakomliggande motiv i relation till församlingarnas grundläggande teologiska hållning.

Nio av tio församlingar vill samarbeta över religionsgränserna för att motverka antireligiösa hatbrott

Utvecklingen mot att samhället polariseras och att människor interagerar alltmer med personer som har liknande åsikter och värderingar som en själv, drivs bland annat av sociala mediernas och algoritmernas tendens att skapa så kallade "filterbubblor" (Pariser 2012). Detta bygger upp ett tydligare "vi" mot "dem"-tänk där oliksinnade aldrig möts, utan enbart pratar om varandra; inte med varandra (Putnam 2000). Detta riskerar att också öka motsättningarna även mellan religiösa grupper, inte minst när internationella konflikter får återverkning på församlingarnas säkerhetssituation i Sverige på det sätt som det här kapitlet visar.

Som motvikt till detta, särskilt när det gäller de transnationella konflikternas påverkan, framstår det interreligiösa samarbetet och betydelsen av religionsdialog som viktigt. Nio av tio församlingar i undersökningen anser att trossamfunden behöver samarbeta mer över religionsgränserna för att motverka antireligiösa brott i Sverige. Det är exempelvis mer vanligt att församlingarna efterlyser sådana gränsöverskridande samarbeten, än att de efterfrågar mer samarbete inom sitt eget samfund eller religionstillhörighet, där motsvarande siffra är nästan åtta av tio församlingar.

Även om båda perspektiven är betydelsefulla, ser församlingarna själva att ett ökat samarbete över religionsgränserna mellan trossamfundet är viktigt för att tillsammans motverka de antireligiösa hatbrotten i Sverige.

Den typen av samarbete kan dock paradoxalt också öka församlingarnas utsatthet och säkerhetsläge. När församlingar visar stöd för andra religiösa grupper riskerar de själva att bli måltavlor för hot och hat med ökad risk för att avstå från sådana aktiviteter i framtiden.

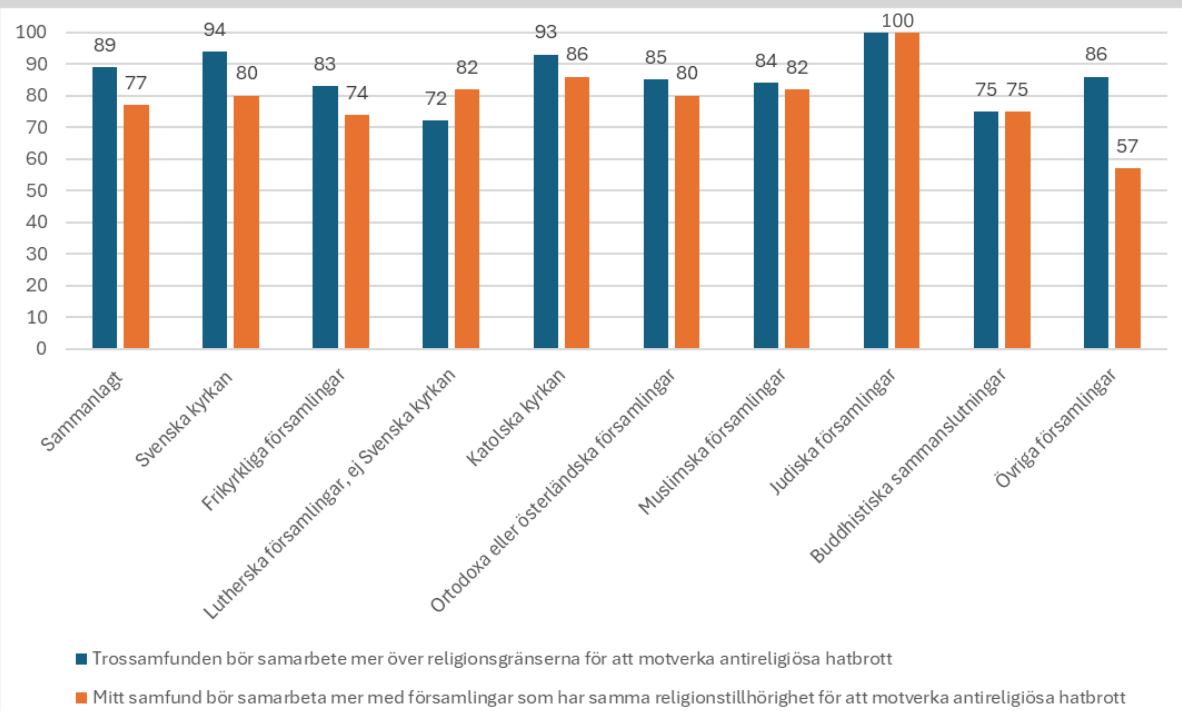
Detta illustreras särskild genom hur två kristna församlingar upplevt hot och hat i samband med Förintelsens minnesdag. En representant från en församling i Svenska kyrkan beskriver i de öppna enkätsvaren incidenten: *“Vi hade en samling på Förintelsens minnesdag där ett hot nådde oss. Vi valde att genomföra samlingen ändå, men hade bilar från Securitas på plats, samt kontakt med polisen”* (Företrädare, församling Svenska kyrkan). Liknande erfarenheter framkommer i ett svar från en företrädare för en frikyrklig församling:

“Bara som en kommentar deltog vi i en manifestation för att uppmärksamma förintelsedagen 2024. Eftersom det tidigare förekommit hot och trakasserier i samband med tidigare manifestationer så var vi lite mer förberedda den här gången. Nu gick det bra. Men vår församlings stöd till det judiska folket är en sak som gör att man tänker sig för.” (Företrädare, frikyrklig församling)

Sammanfattningsvis innebär den direkta utsattheten som den judiska minoriteten, men

även muslimska samfund, upplever att sårbarheten också får indirekta konsekvenser för andra religiösa samfund när de genomför stödande aktiviteter eller uttalanden. Eftersom den typen av aktiviteter kräver resurser och motivation på lokal nivå, innebär det följaktligen att engagemanget med religionsdialog och interreligiösa samarbeten riskerar att bortprioriteras om församlingarnas egen säkerhetssituation påverkas negativt. Detta trots att det är just sådant samarbete som i hög utsträckning efterlyses av församlingarna som en del i lösningen för att minska de antireligiösa hatbrotten.

Figur 16. Viljan att samarbeta över religionsgränserna för att motverka antireligiösa hatbrott, procent

Kommentar: Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och generaliserbarheten för vissa samfund är begränsad, se kapitel 2

Sammanfattande punkter kapitel 5

- Drygt sju av tio församlingar i Sverige har under det senaste året blivit utsatta för något brott. Egendomsbrott är generellt vanligare än våldsbrott, men judiska, muslimska och delvis även de ortodoxa församlingarna är lika utsatta för såväl egendomsbrott, som våldsbrott.
- Det finns tydliga skillnader mellan stad och landsbygd. Församlingar i städer är betydligt mer utsatta för både egendoms- och våldsbrott än församlingar på landsbygden. Detta gäller även församlingar inom samma samfund.
- Internationella händelser har påverkat församlingarnas upplevda säkerhetsläge under våren 2023 till och med våren 2024. Koranbränningarna i Sverige upplevs ha haft störst påverkan i det lokala församlingslivet, där tre av tio församlingar rapporterar ett försämrat säkerhetsläge, med särskilt stor oro inom judiska, muslimska och ortodoxa församlingar. Efter eskaleringen av konflikten mellan Israel och Hamas den 7 oktober 2023, har judiska församlingar rapporterat ett kraftigt försämrat säkerhetsläge. Samtidigt har kriget i Ukraina främst försämrat säkerhetsläget hos

församlingar inom Svenska kyrkan, men delvis även bland de ortodoxa församlingarna.

- Svenska politikernas uttalanden och den offentliga debatten har enligt muslimska och judiska företrädare en direkt påverkan på församlingarnas säkerhetssituation och medlemmarnas upplevda trygghet. Negativa uttalanden från politiker upplevs leda till ökade hot och attacker mot församlingarna.
- Den digitala närvaron har gjort församlingar mer sårbara för hot och hat, vilket påverkar hur de kommunicerar om sina aktiviteter och hur de uttrycker sig i samhällsdebatten. Var fjärde församling med sociala mediekonton har avstått från inlägg av säkerhetsskäl. Dessutom väljer drygt två av tio församlingar att avstå från uttalanden och aktiviteter av rädsla för att utsättas för hat och hot. Bland judiska, muslimska och ortodoxa församlingar i undersökningen är det något mer vanligt förekommande att undvika deltagande i det offentliga samtalet och avstå från församlingsaktiviteter utifrån denna oro.

- Nio av tio församlingar anser att ett ökat interreligiöst samarbete behövs för att motverka antireligiösa brott. Detta skapar paradoxalt nog en ökad risk för hot och hat som en indirekt konsekvens för församlingar tillhörandes samfund som annars inte upplever samma typ av sårbarhet som framför allt de judiska och muslimska församlingarna.

Polisanmälningar, rättsväsende och försäkringar

DET HÄR KAPITLET undersöker församlingarnas benägenhet att polisanmäla de brott som de utsatts för under våren 2023 till våren 2024. Kapitlet belyser även församlingarnas erfarenhet av kontakt med rättsväsendet i samband med dessa anmälningar. Avslutningsvis undersöks vilka faktorer som spelar roll för församlingarnas val att inte polisanmäla brott de utsätts för, där relationella överväganden, förtroendet för polisen samt försäkringsaspekter blir avgörande.

Polisanmälningar

Frågan om människors benägenhet att polisanmäla brott de utsätts för, är ett forskningsområde som är välbeforskat. Forskningen visar på komplexiteten kring att förstå varför människor väljer att anmäla respektive inte anmäla. På individnivå visar exempelvis Brås nationella trygghetsundersökning hur fyra av fem personer i Sverige som under de tre senaste åren utsatts för ett brott, valt att inte polisanmäla detta (Brå 2024). Forskningen kring varför mörkertalet är så stort visar att brottets karaktär är viktigt för att förstå anmälningsfrekvensen i relation till faktorer så som skam, rationella övervägande kring vad en anmälan skulle kunna leda till, förtroende för rättsväsendet, men också brottsoffrets relation till gärningspersonen (se ex. Buil-Gil, Moretti, & Langton, 2021). Detta gäller

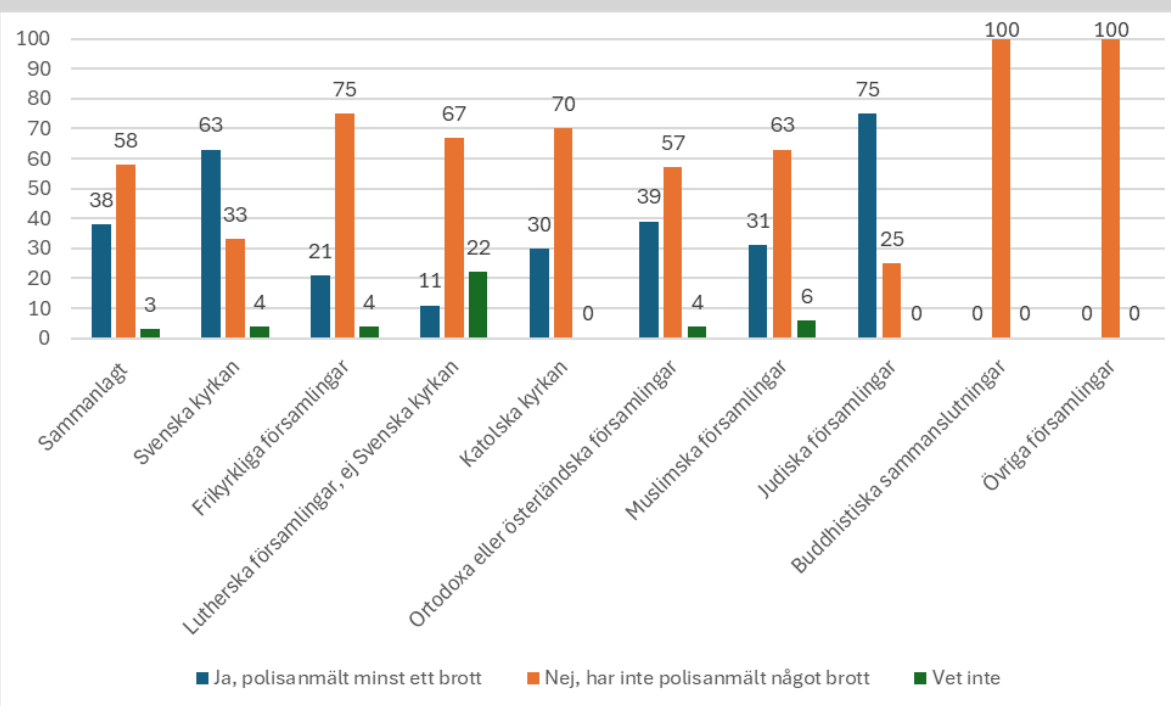
generellt, men även i relation till utsattheten för hatbrott (Brå 2020). En tidigare studie utifrån amerikansk kontext visar på ett problem i relation till församlingarnas benägenhet att polisanmäla, som även nämnts tidigare i den här rapporten - nämligen polisväsendets bristande kunskap som felaktigt klassificerar religiösa hatbrott som etniska hatbrott (Gerstenfeld 2003).

Det finns relativt lite kunskap i Sverige om församlingars förhållande till polisanmälningar och erfarenheter i kontakten med rättsväsendet. Det här kapitlet syftar därför till att få en fördjupad kunskap om församlingarnas benägenhet att polisanmäla, deras perspektiv på erfarenheterna av polisväsendet i relation till detta, men också bidra till diskussionen om varför mörkertalet uppstår gällande rapporteringen av brott som samfunden utsätts för. Detta trots medvetenheten om kapitlets begränsade möjligheter att belysa alla komplexa aspekter av denna problematik.

Fyra av tio brottsutsatta församlingar har polisanmält ett brott

Av samtliga församlingar som under våren 2023 till våren 2024 angav att de utsatts för något brott oavsett karaktär, har nästan fyra av tio församlingar polisanmält minst en av dessa incidenter. Det innebär således att sex av tio drabbade församlingar inte har gjort en polisanmälan en enda gång. Detta trots att det framgår av tidigare kapitel att många av

Figur 17. Församlingen har polisanmält minst ett brott under de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: Enbart församlingar som angett att de utsatts för minst ett brott under de senaste 12 månaderna ingår i figuren. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och att N-talet för vissa samfund är mycket små givet att det är ett fåtal församlingar som utsatts för brott. Generaliserbarheten för vissa samfund är begränsade, se kapitel 2.

församlingarna är utsatta för återkommande brottslighet. Mörkertalet gällande trossamfundens utsatthet är således än större än vad som framgår av figur 17, då den endast visar en miniminivå baserat på församlingar som polisanmält åtminstone en incident.

När resultaten särredovisas på samfundstillhörighet, behöver beaktande tas till att det i vissa samfund finns ett lågt antal svarande eftersom det är just ett fåtal församlingar som faktiskt varit utsatta.

Likväl visar figur 17 hur anmälningsbenägenheten är som störst bland de judiska församlingarna, som också

konstateras vara utsatta för upprepade brottslighet. Tre av de fyra judiska församlingarna i Sverige har gjort minst en polisanmälan under året. Även inom Svenska kyrkan är det mer vanligt att församlingarna polisanmält åtminstone en incident. Nästan två tredjedelar av samfundets församlingar gjort en polisanmäla kring brott som inte var relaterat till cyberangreppet i november 2023.

Tidigare forskning har identifierat ett mönster där benägenheten att polisanmäla följer en upp- och nervänd U-kurva (Baumer 2002). När en individ, eller församling i detta fall, drabbas av enstaka brott antas sannolikheten

för polisanmälan vara lägre. Vid mer frekventa brott ökar benägenheten att anmäla, men om incidenterna blir alltför vanligt förekommande minskar anmälningsbenägenheten igen. Detta resonemang stämmer in på församlingarnas benägenhet att anmäla i det här enkätmaterial.

Församlingar som utsatts för brott en eller två gånger under året, har 22 procents sannolikhet att ha polisanmält något brott under året, jämför med de som utsatts mer återkommande där sannolikheten för att ha polisanmält minst en gång är 52 procent.

De församlingar som alltså mer ofta utsätts för brott av något slag, är mer benägna att också polisanmäla åtminstone en gång under året än när det sker en enstaka gång. Dock är det inte möjligt att –givet undersökningens begränsningar– undersöka om det andra perspektivet på sambandet också föreligger, nämligen vad som händer med anmälningsbenägenheten när brottsutsattheten blir vardagsmat.

Eftersom brott också är tätt sammankopplat med den geografiska lokaliseringen av församlingen, så som påvisas i kapitel 5, är anmälningsbenägenheten även lägre på landsbygden än i stadsförsamlingar. Ungefär en tredjedel av församlingarna i stadsmiljöer, både stora och mindre städer, har polisanmält ett brott under det senaste året, jämfört med nästan en fjärdedel av de brottsutsatta församlingarna på landsbygden.

Erfarenheter av rättsväsendet i samband med polisanmälan

En stående slutsats inom sammanställningar och forskning om polisanmälningar, är att förtroendet för polisen är viktigt (se t.ex. Scheitle, 2018b). Inte minst har (bristande) samverkan eller förtroende för polisen när församlingar velat polisanmäla exempelvis hatbrott lyfts fram som ett problem (Larsson och Stjernholm, 2014). Det är samtidigt svårt att rent metodologiskt undersöka sambandet mellan förtroende för polisen och benägenheten att polisanmäla en incident. Detta beror främst på enkätundersökningarnas tidsmässiga utformning, där frågor om polisens bemötande vanligtvis speglar dåtiden, medan förtroendefrågan mäter nuvarande inställning. Det blir således en växelverkan som påminner om dilemmat om hönan eller ägget kom först; församlingen kan ha ett tidigare förtroende för polisen, som har påverkat beslutet att anmäla ett brott, men också att erfarenheten av att ha gjort en tidigare polisanmälan format det nuvarande förtroendet eller attityden till polisen (jmf Skogan 1994). I de försök på individnivå där riktningen på sambandet försökt undersökas, finns indikationer på att det vid upprepad brottsutsatthet har funnits ett

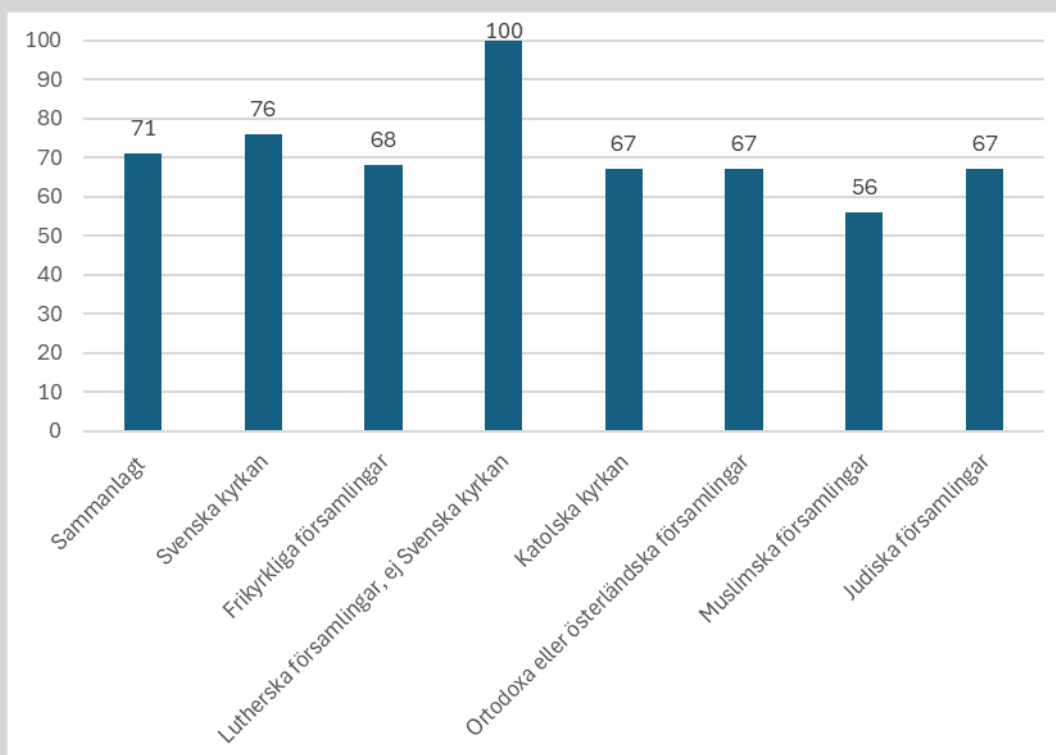
negativt orsakssamband. Beslutet att polisanmäla har alltså huvudsakligen påverkats av erfarenheterna av polisväsendet vid tidigare brott (Zhang, Messner och Liu 2007).

Denna studies upplägg gör det dock omöjligt att fastställa vad som påverkar vad i detta samband. För att hantera frågan kring förtroende, har fokus lagts på att undersöka hur församlingarna upplevt polisens bemötande i samband med en konkret polisanmälan, snarare än att undersöka det generella förtroendet för polisen. Det är dock

viktigt att notera att även denna ansats har liknande begränsningar när det gäller att avgöra orsakssamband.

Likväl framgår det att sju av tio församlingar som polisanmält ett brott, upplevt att de då fått ett positivt eller ganska positivt bemötande av polisen. Samtidigt är antalet svarande inom vissa samfund begränsat, vilket gör att skillnaderna som framkommer mellan samfunden i figuren, inte nödvändigtvis är statistiskt signifikanta. Där det återfinns en skillnad, är att de muslimska församlingarna i undersökningen inte upplevt ett lika positivt

Figur 18. Församlingen har positiv erfarenhet av polisen i samband med polisanmälan, procent

Kommentar: Siffrorna är beräknade på de församlingar som svarat att de haft mycket eller ganska positiva erfarenheter av polisen i samband med polisanmälan på en femgradig skala. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och att N-talet för vissa samfund är små givet att det är ett fåtal församlingar som utsatts för brott. Generaliserbarheten för vissa samfund är begränsade, se kapitel 2.

bemötande som Svenska kyrkan och frikyrkliga församlingar. I det senare fallet är det ungefär sju av tio församlingar som polisanmält som upplevde ett positivt bemötande, medan bland de muslimska församlingarna var det lite drygt varannan, när den statistiska felmarginalen inkluderas.

Det varierande förtroendet för polisen finns också på individnivå (Brå 2021a), och kan relateras till hur polisen markerar brott som polisanmäls. Som Brå (2021a) lyfter fram som en anledning till underrapporteringen gällande hatbrott, är att brotten när de väl polisanmäls inte hatbrottmarkeras.

Även om församlingen exempelvis upplevt att brottet de utsatts för varit religiöst motiverat, är det inte nödvändigtvis så att polisen i samband med upptagandet av anmälan gör motsvarande bedömning (jmf Gerstenfeld 2003). Det påverkar då erfarenheten av polisväsendet.

Ser man till församlingarnas erfarenheter av andra delar av rättsväsendet, såsom åklagare och domstolar, framgår det att nio av tio församlingar som haft kontakt med dessa beskriver erfarenheterna som positiva eller ganska positiva. Detta innebär dock att polisanmälan inte har avskrivits direkt, utan faktiskt har gått vidare inom rättssystemet.

I fokusgrupperna uttrycker företrädare från samfund som utsätts för återupprepande brott, en känsla av uppgivenhet över att så många brott inte anmäls och att mörkertalet är så stort, samt att så få ärenden leder till en

rättsprocess. En företrädare från det judiska samfundet påpekade att konsekvenserna av detta är en ökad känsla av otrygghet.

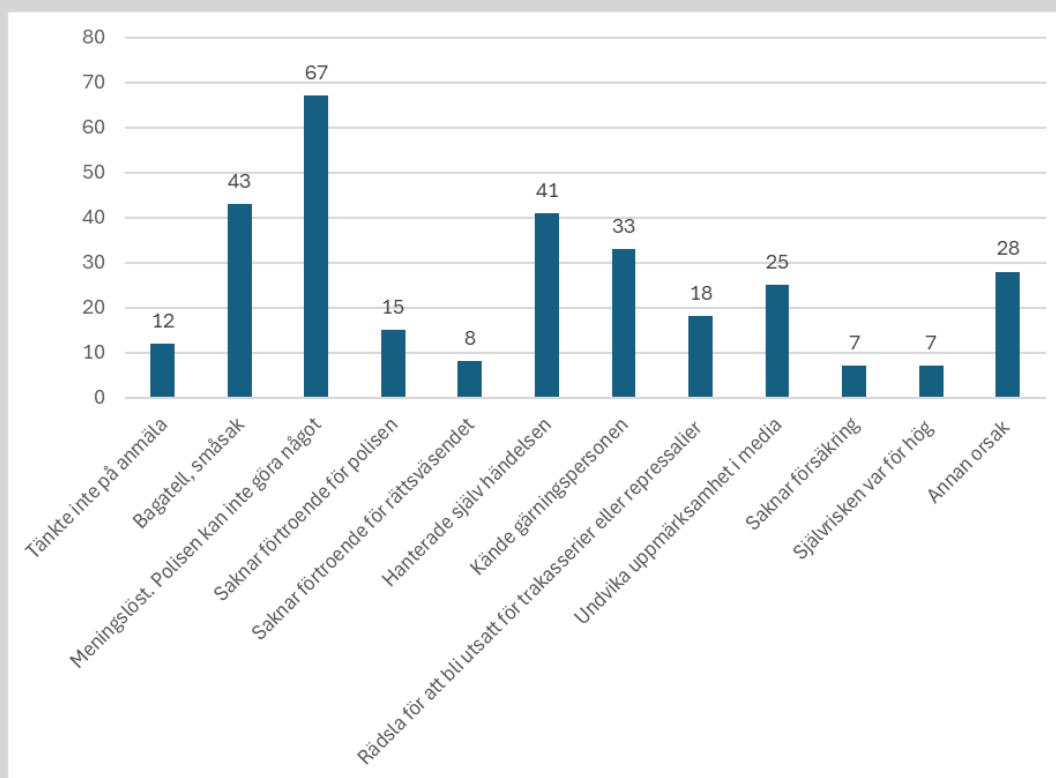
“En konsekvens av att många incidenter eller brott som förbigås inte blir en rättssak är att den upplevda otryggheten blir större att man känner sig mer oskyddad. (...) vilket leder till att man förändrar sitt beteendemönster eller skydda sig på olika sätt till exempel genom att ändra namn eller i alla fall ta bort ett igenkännbart judiskt namn från appar, eller ändra vilka kvarteren man rör sig i. Det varierar från individ till individ. Men den upplevda otryggheten har blivit större.” (Företrädare, judiskt samfund)

Anledningar att avstå från polisanmälan

Som framgår av det här kapitlet, polisanmäls inte majoriteten av brotten som drabbar församlingarna i Sverige. För att förstå hur detta kommer sig undersöks i det här avsnittet varför församlingarna valt att inte polisanmäla brotten.

Den främsta anledningen till att avstå, är att församlingarna upplever att en polisanmälan skulle vara meningslös. Cirka två tredjedelar av församlingarna anger svarsalternativet "att det är meningslöst och att polisen ändå inte kan göra någonting" som en avgörande faktor bakom sitt beslut att inte anmäla. Samma orsak är också mest vanlig bland befolkningen i stort till varför de inte anmäler ett brott (Brå 2008). Vad som inbegrips i meningslösheten är dock svårt att veta.

Figur 19. Anledningar till att församlingar valt att inte polisanmäla ett brott under de senaste 12 månaderna, procent

Kommentar: Det har varit möjligt att ange flera anledningar till att församlingen avstått från polisanmälan.

En anledning till att polisanmälan uteblir för att det upplevs som meningslöst, är att brottet samtidigt uppfattas som bagatellartat eller som en småsak. Drygt fyra av tio församlingar som valt att avstå från polisanmälan anger båda dessa anledningar till att de avstod. De angav också samtidigt mer vanligen att de själva hanterade händelsen samt att de kände gärningspersonen.

Representanter från Svenska kyrkan påpekar i fokusgrupperna att många församlingar strävar efter att lösa konflikter internt. Detta förklaras delvis av teologiska skäl, där det kristna budskapet betonar förlåtelse, försoning och omsorg om individer i utsatta

situationer. Att upprätthålla goda relationer, även med förövare, ses som centralt för att bygga förtroende och kunna erbjuda stöd i det längre perspektivet.

Denna inställning leder ofta till att polisen inte omedelbart involveras, utan att en dialog istället förs, eftersom en polisanmälan kan upplevas som kontraproduktiv i förhållande till kyrkans stödjande arbete. En deltagare i fokusgrupperna påpekar att egendomsbrott ofta är lättare att anmäla, då gärningspersonen sällan är känd och en anmälan ofta är nödvändig ur ett försäkringsperspektiv.

“Vandalism, inbrott och skadegörelse blir ju försäkringsärenden, och då måste vi

polisanmäla. Men när det gäller hot och liknande upplever jag ofta att man på det lokala planet hellre har en dialog med polisen än att göra en anmälan, eftersom det inte hjälper personer i en utsatt situation.” (Företrädare, Svenska kyrkan).

Ett annat sätt att förstå den upplevda meningslösheten som församlingarna ger uttryck för i figur 19, är att det relaterar till det bristande förtroendet för polisen. Det är något mer vanligt att församlingsföreträdarna i enkätundersökningen som angett att de saknar förtroende för polisen som anledning till att avstå från polisanmälan, också uppger att de ser det som meningslöst. Detta är något som även lyfts fram under fokusgrupperna och i de öppna enkätsvaren. Den judiska församlingen som inte polisanmält något brott alls under de senaste tolv månaderna skriver i enkäten att detta bland annat beror på *“...att polisen inte svarar och att allt som vi utsätts för blir ändå nedlagt. Vi står utan rättsskydd.”* (Företrädare, judisk församling).

Beträffande försäkringsfrågorna är det inte nödvändigtvis något som rent siffermässigt utgör en av de mer vanligt förekommande anledningarna till att polisanmälan inte görs. Sju procent av församlingarna anger att de saknar försäkring och att de därför inte vill polisanmäla. Av alla församlingar som deltagit i enkätundersökningen är det fem procent som anger att deras församlingslokaler inte är försäkrade. Komplexiteten kring försäkringsfrågan lyfts dock särskilt fram av de muslimska företrädarna i fokusgrupperna. En

av dessa företrädare förklarar att mörkertalet inte handlar om en lathet till att inte anmäla: *“Man anmäler inte för att man är lat eller passiv. Utan det handlar om försäkringsfrågan.”* (Företrädare, muslimskt samfund). Det framhålls också att det blir svårare att teckna försäkringar eftersom försäkringsbolagen kan bli tveksamma bara de får höra att det gäller en moské. En annan företrädare för ett muslimskt samfund lyfter i fokusgruppen fram en liknande problematik.

“Vi har väldigt svårt att teckna försäkring. Vi har kontaktat alla försäkringsbolag och det är ingen som vill försäkra. Några i ledningen menar att vi kanske inte ska polisanmäla alla händelser då detta kan göra att vi får dålig historik och detta kan göra att vi får ännu svårare att hitta försäkring. Försäkringen blir en bieffekt att vi inte polisanmäler alla händelser. Nu anmäler vi bara de allvarligaste händelserna.” (Företrädare, muslimskt samfund)

Även en av de judiska företrädarna lyfter fram försäkringsfrågan som ett problem. De har visserligen inte upplevt några svårigheter att teckna försäkringar, men försäkringspremierna påverkas negativt av antalet anmälningar som görs. Det kan leda till ökade kostnader och premier. Det framhålls även att möjligheten att få försäkring kan försvåras ytterligare om det framkommer att det rör sig om en brottsutsatt församling, särskilt om polisanmälningar leder till ökad medial uppmärksamhet. En fjärdedel av församlingarna uppger att de undviker att

polisanmäla just för att slippa sådan uppmärksamhet. Tidigare forskning om hot- och hatbrott visar att medierapportering kan öka brottsutsattheten, även om anmälningsbenägenheten samtidigt tenderar att stiga när händelser får större synlighet i exempelvis samhällsdebatten (Brå, 2019b; Warren, Gordon och Rheineberger, 2021). Särskilt vanligt är att de församlingar som avstår från polisanmälningar för att undvika medial uppmärksamhet, också anger att de är rädda för ytterligare trakasserier och repressalier, där dessa olika alternativ till att avstå samspekar med varandra.

Utöver de svarsalternativ som nämns i enkäten framkom ytterligare förklaringar till varför brott inte anmäls i fokusgrupperna. En vanlig orsak som lyftes fram av flera samfund är att det helt enkelt sker för många incidenter. En representant från Svenska kyrkan påpekar att deras öppna kyrkor ofta utsätts för återkommande problem, såsom sprutor på toaletter och hot mot personal, vilket gör att anmälningar inte alltid prioriteras eller ens övervägs.

En annan betydande faktor är resursbrist. En företrädare för muslimska samfund framhöll att bristande resurser och svag administrativ kapacitet ofta gör det svårt att anmäla brott. Många församlingar saknar anställda och har varken tid eller möjligheter att lägga energi på anmälningsprocessen, vilket ofta leder till att den nedprioriteras. Denna situation bidrar till en snedvriden offentlig hatbrottsstatistik, eftersom endast polisanmälda brott tas i

beaktande i det offentliga samtalet. Den låga anmälningsgraden ger då en missvisande bild av trossamfundens verkliga utsatthet.

Orsakerna till att församlingar avstår från polisanmälan är således komplexa och varierar. Medan vissa skäl är gemensamma för många församlingar, som upplevd meningslöshet, finns det likväl skillnader i hur samfund förhåller sig till polisanmälan baserat på deras specifika situation och utmaningar. Särskilt noterbart är hur medial uppmärksamhet och rädsla för fortsatta trakasserier samt försäkringsproblematik upplevs vara mer vanliga anledningar inom de muslimska församlingarna, men även bland andra mer våldsutsatta samfund, utifrån det kvalitativa materialet. Häri saknas mer vanligen också förtroende för polisen som både indirekt och konkret angiven anledning till att avstå polisanmälan.

Sammanfattande punkter kapitel 6

- Fyra av tio brottsutsatta församlingar har polisanmält minst ett brott som de utsatts för under perioden våren 2023 till våren 2024. Detta innebär att mörkertalet är stort, särskilt då majoriteten av församlingarna utsätts för upprepade brott som inte registreras i den officiella brottsstatistiken.
 - Anmälningbenägenheten varierar mellan olika samfund. Judiska församlingar och församlingar inom Svenska kyrkan är mest benägna att polisanmäla minst ett brott under året, medan frikyrkosamfunden i undersökningen har lägst anmälningbenägenhet.
 - Sju av tio församlingar som har polisanmält ett brott upplever att de i samband med anmälan fått ett positivt bemötande från polisen. Dock finns skillnader mellan samfunden, där muslimska församlingar i undersökningen rapporterar mindre positiva erfarenheter än andra samfund.
- Den vanligaste orsaken till att avstå från polisanmälan är upplevelsen av att det är meningslöst. Andra viktiga skäl är att brottet ses som en småsak, att församlingen hanterat händelsen själv, eller att man känner gärningspersonen.
 - Försäkringsfrågor spelar en komplex roll i beslutet om polisanmälan. Särskilt muslimska församlingar upplever svårigheter med att få försäkring, och vissa avstår från att anmäla brott för att detta försämrar chanserna att få församlingens lokaler försäkrade.
 - En fjärdedel av de brottsutsatta församlingarna avstår från polisanmälan för att undvika medial uppmärksamhet och med det riskera ytterligare hot, hat eller trakasserier som påföljd.

**Olyckor och
oavsiktliga
händelser:
Risker och
förebyggande arbete**

DET HÄR KAPITLET fokuserar på församlingarnas sårbarhet inför olyckor och andra säkerhetsrisker. Det belyser både det övergripande säkerhetsarbetet inom trossamfundet och de specifika åtgärder som vidtas för att förebygga olyckor. Dessutom undersöks hur församlingarnas ägandeförhållanden påverkar deras förmåga att implementera säkerhetssystem, med särskilt fokus på de som hyr sina lokaler. Slutligen diskuteras ytterligare hinder och utmaningar som försvårar det preventiva säkerhetsarbetet.

Församlingars utsatthet för oavsiktliga händelser

Religiösa församlingar är inte enbart utsatta för avsiktliga brott och antagonistiska hot utan även för oavsiktliga säkerhetsrisker. Ett tydligt exempel på den typen av utsatthet är egendomsbrotten som ofta hade kunnat drabba vilken byggnad som helst. Här finns det dock alltid en gärningsperson. Men även händelser i form av olyckor utgör en konkret säkerhetsrisk för församlingarna. Olyckor utgör händelser som är oönskade, plötsliga och som orsakar skador på människor, egendom eller miljöer. Det kan handla om exempelvis brand, trängsel och andra skador på lokalen.

Kunskapsnivån om olyckor kopplade till trossamfund är generellt mycket låg, oavsett om det handlar om små eller stora händelser, eller om olyckorna specifikt är förknippade med trossamfundens lokaler. Detta gäller både omfattningen av problemen och frågan om trossamfundens lokaler är mer utsatta för exempelvis bränder eller trängsel än andra platser i samhället. En bidragande orsak till denna kunskapsbrist kan vara att forskning kring till exempel brand främst har fokuserat på kulturarv och kulturhistoriska byggnader, där nya religiösa byggnader ofta inte inkluderas. I dessa studier hanteras också kulturarvsklassade kyrkor på samma sätt som slott, rådhus och parlamentsbyggnader (Arvidsson et al., 2021). Det kan ses som problematiskt då det är viktigt att notera att införandet av skyddsåtgärder i religiösa lokaler kan vara mer problematiskt än i andra byggnader, eftersom dessa platser oftast betraktas som heliga. Dessutom kan vissa element, som eld som används i specifika religiösa riter, utgöra en särskild brandskyddsutmaning. Detta kan skapa konflikter mellan det preventiva säkerhetsarbetet och de religiösa praktikernas behov (Scheitle & Halligan, 2018).

Den generella sårbarheten för oavsiktliga händelser och risker

När det kommer till de svenska trossamfundens utsatthet för oavsiktliga säkerhetsproblem, anger nästan en femtedel av församlingarna att de ibland eller ofta har

haft problem med trängsel i samband med en religiös sammankomst eller annan verksamhet som förekommer i församlingslokalerna.

Drygt en tiondel av församlingarna anger att de ofta har detta problem. Det innebär att trängseln inte nödvändigtvis är kopplat till enstaka, välbesökta högtider eller evenemang, utan något som kontinuerligt sker.

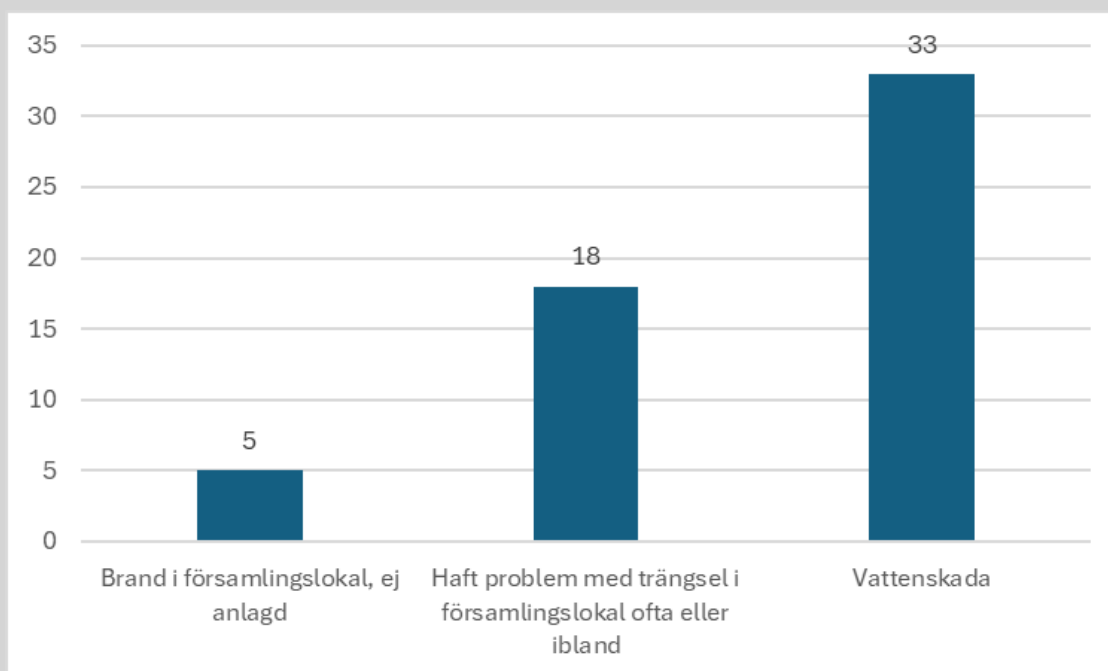
Det är mer vanligt att de muslimska församlingarna tillsammans med de buddhistiska sammanslutningarna i den här undersökningen anger att de har återkommande problem med trängsel. Vad gäller just de muslimska församlingarna, visar en av de få kartläggningarna som gjorts beträffande trängsel och religion i Sverige, att detta just

uppstår i de muslimska församlingslokalerna i samband med fredagsbönen och de större muslimska högtiderna (Gardell, 2018).

Var tjugonde församling i undersökningen har drabbats av icke-anlagd brand under det senaste året. Detta är inte nödvändigtvis samma församlingar som utsatts för anlagda bränder. Istället är det mer vanligt förekommande att Svenska kyrkan, muslimska och ortodoxa församlingar drabbats av icke-anlagda bränder, även om det också finns fall inom frikyrkorna.

Att brand är vanligare inom Svenska kyrkan beror delvis av att samfundet har många fler kyrkobyggnader, som då också löper större

Figur 20. Upplevt oavsiktliga säkerhetsproblem under de senaste 12 månaderna i församlingslokalerna, procent

Kommentar: Frågan om problem med trängsel visar en sammanslagning av församlingar som angett att de ofta eller ibland har haft problem med detta under uppföljningsperioden. Övriga frågor utgör hur stor andel av församlingarna som angett att brand respektive vattenskada förekommit i lokalerna minst en gång under de senaste 12 månaderna.

risk att någon gång börja brinna under året; framför allt om de står obevakade under stora delar av året, så som framkommit i tidigare kapitel.

Samtidigt är det välkänt att det vanligaste säkerhetsproblemet i form av vattenskador i församlingslokaler som förekommer i var tredje församling, riskerar att utgöra omedelbar risk för församlingsmedlemmars säkerhet givet att de kan vara svåra att upptäcka i tid. Hur pass omfattande vattenskadorna har varit har inte undersökts häri, men skulle i värsta fall kunna i sig självt utgöra en fara när vattnet kommer i kontakt med lokalernas elsystem eller om vattenskadade konstruktioner i form av tak eller innertak riskerar att kollapsa. När det gäller förekomsten av vattenskador, verkar det inte föreligga några samfundsspecifika skillnader som går att urskönja.

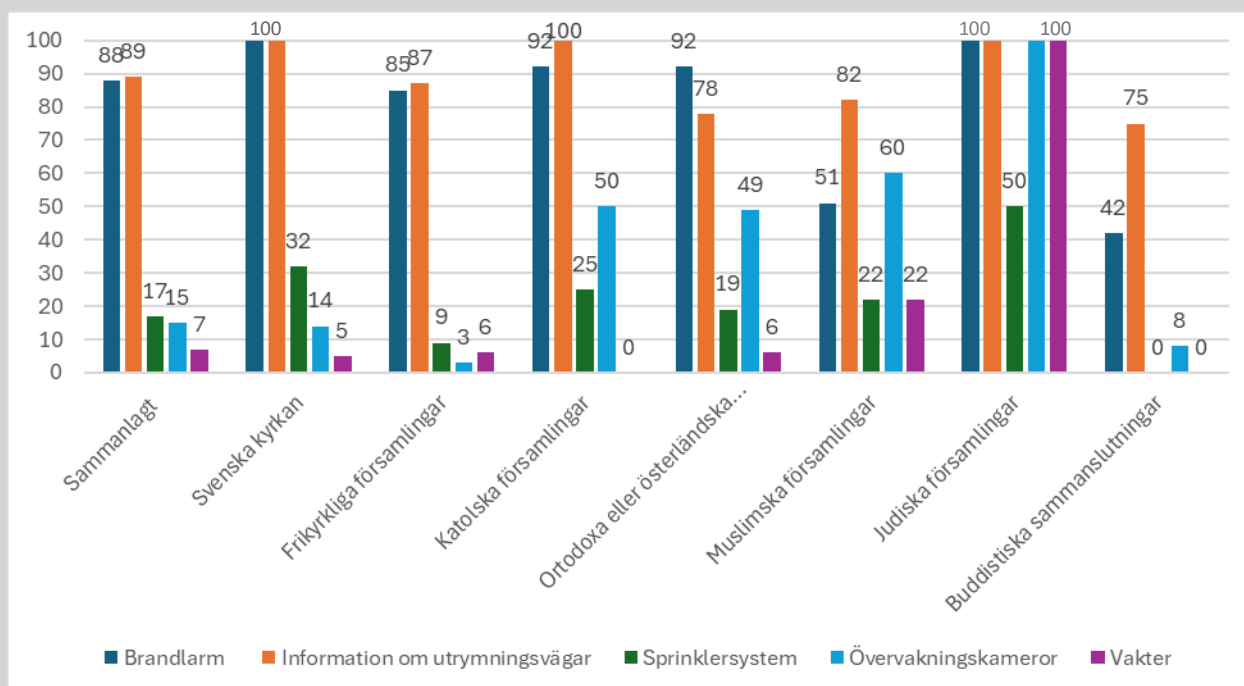
Förebyggande säkerhetsåtgärder

Ett sätt att snabbare upptäcka exempelvis brand, är att arbeta med ett aktivt brandskydd som en del av församlingens förebyggande säkerhetsarbete. Detta arbete gäller dock inte enbart brandskyddet, utan relaterar i stor utsträckning också till att minska risken för hot och hat mot församlingen, på det sätt som tas upp i kapitel 4. Detta blir som mest tydligt vad gäller förekomsten av övervakningskameror eller vakter i samband med religiösa sammankomster. De samfund som varit mer utsatta för brott arbetar i större utsträckning

förebyggande för att motverka hot och hat. Övervakningskameror och vakter blir då två exempel på sådana strategiska åtgärder som församlingarna vidtagit för att även förebygga hot och hat.

Alla de fyra judiska församlingarna i Sverige har både övervakningskameror och vakter vid sina församlingslokaler. Lite drygt var femte muslimsk församling i undersökningen har någon gång använt vakter i samband med religiös sammankomst och sex av tio muslimska församlingar har övervakningskameror. Detta mönster överensstämmer med hur det även ser ut i USA, där det är mer vanligt att muslimska och judiska församlingar också har detta (Scheitle, 2018). Av de ortodoxa och katolska församlingarna i undersökningen har hälften av församlingarna valt att använda sig av just övervakningskameror som en del av säkerhetsarbetet, vilket är mer vanligt än inom exempelvis frikyrkorna och Svenska kyrkan.

Figur 21. Förebyggande säkerhetsåtgärder som finns i församlingen, procent

Kommentar: I figurens sammanlagda resultat ingår även de samfund som av utrymmesskäl inte särredovisas i figuren. Notera att det i figuren förekommer siffror som inte är signifikant skilda från varandra och att generaliserbarheten för vissa samfund är begränsade, se kapitel 2.

I fokusgrupperna framkommer det att många samfund verkar sakna nationella riktlinjer, vilket innebär att säkerhetsarbetet i stor utsträckning överlämnas till varje enskild församling. Muslimska, katolska och buddhistiska företrädare framhåller att kunskapen om säkerhetsfrågor ofta är begränsad inom församlingarna och att det saknas tillräcklig insikt om förebyggande åtgärder. För muslimska församlingar pekas dessutom begränsade resurser ut som ett särskilt hinder för att bedriva ett effektivt säkerhetsarbete.

När det kommer till det konkreta brandskyddet som förebygger såväl anlagda som icke-anlagda bränder, har drygt nio av tio

församlingar brandlarm och information om utrymningsvägar i sina församlingslokaler. Även om majoriteten av församlingarna har grundläggande brandskyddsåtgärder, visar figur 21 hur det finns skillnader mellan samfunden. Det är vanligare att de muslimska församlingarna och buddhistiska sammanslutningarna saknar brandvarnare. Att det är just muslimska och buddhistiska samfund som mer vanligen saknar detta brandskydd kan ses som anmärkningsvärt med tanke på att dessa samfund också rapporterar större problem med trängsel i just sina lokaler. Exempelvis har drygt en tiondel av de buddhistiska sammanslutningarna ofta problem med trängsel i sina lokaler och bland de muslimska

är det drygt var femte församling som upplever samma problem. Avsaknaden av brandskydd riskerar då att i kombination med trängsel, få förödande konsekvenser om det skulle uppstå en brand. Detta är också något som företrädarna för samfunden själva lyfter fram i fokus-grupperna.

De hinduistiska och buddhistiska företrädarna i fokusgrupperna betonar att det finns betydande kulturskillnader i synen på brandsäkerhet. Enligt den buddhistiska företrädaren i fokusgruppen upplever många att riskerna i deras lokaler är begränsade och inte tillräckligt allvarliga för att motivera omfattande åtgärder. Samtidigt framhålls i fokusgrupperna ett stort behov av mer lättillgänglig information samt konkreta och praktiska utbildningsinsatser på lokal nivå för att stärka det lokala säkerhetsarbetet. Här finns också arbete att göra för de lokala räddningstjänsterna.

Församlingar som både hyresgäster och hyresvärdar

En faktor som påverkar vilket säkerhetsarbete som är möjligt för församlingarna är huruvida de hyr eller äger sina lokaler. Generellt är det drygt åtta av tio församlingar i undersökningen som anger att de äger sina egna lokaler som de nyttjar för församlingsverksamhet. Lite drygt var tionde församling hyr eller lånar in sig i andras lokaler oberoende av om det är andra samfund eller annan hyresvärd. Övriga antingen både äger

och hyr lokaler eller har inga fysiska lokaler alls eftersom deras församling är enbart digital.

Det är framför allt de muslimska församlingarna och de buddhistiska sammanslutningarna som hyr in sig i någon annan fastighetsägares lokaler. Drygt två tredjedelar av de muslimska församlingarna som deltar i studien anger att de är hyresgäster. Motsvarande gäller också de buddhistiska sammanslutningarna. En tredjedel av de ortodoxa församlingarna är även de hyresgäster, medan de övriga samfunden huvudsakligen äger sina egna verksamhetslokaler. Församlingar hyr ofta lokaler som tillhör andra trossamfund, men i materialet finns också exempel på hur församlingarna samlas i källare, industriområden och hos privata hyresvärdar i enskilda hus.

Förhållandet mellan att vara hyresvärd eller hyresgäst påverkar arbetet med brandsäkerhet. Till exempel lyfter en företrädare för en ortodox församling fram i sitt enkätsvar att de själva inte ansvarar för brandsäkerheten utan att det är Svenska kyrkan som gör det: "*Vi lånar/hyr lokaler från Svenska Kyrkan och det är ägaren som tar ansvar för säkerheten, det är därför vi har mindre bekymmer med brandsäkerhet eller hot och hot som kan finnas för andra trossamfund*" (Företrädare, ortodox församling).

Dock verkar det inte vara lika förekommande att brandlarm finns i lokaler där hyresvärdar

själv inte är ett trossamfund. Även om skillnaderna kan tyckas vara små, är det nio av tio församlingar som själva äger sina fastigheter som anger att de har brandlarm, jämfört med åtta av tio församlingar som hyr. Ägandeförhållandena bidrar således delvis till att förstå varför det är mer vanligt att de muslimska och buddhistiska samfunden saknar brandskydd. När människor tillhörande dessa två trosinriktningar möts, är det således mer vanligt i vad som upplevs som trånga, hyrda lokaler utan brandlarm. Här blir då ansvaret för brandskyddet hyresvärdens, inte församlingen, som istället är hyresgäst. Som företrädare för de muslimska församlingarna lyfter upp i fokusgruppen blir då också ansvaret för säkerhetstänket kring egendomen inte särskilt relevant oavsett kulturell bakgrund eller grundläggande förståelse kring brand- och trängselfaror.

Samtidigt blir det svårt för församlingar att kräva grundläggande brandskyddsåtgärder av hyresvärdar, när det redan upplevs som svårt att få tag på någonstans att vara. Detta lyfts också fram i enkätsvaren om hur vissa församlingar saknar samlingslokaler. När efterfrågan på lokaler är större än utbudet, blir det samtidigt svårt att som församling framföra krav på förebyggande säkerhetsåtgärder givet beroendeställningen som hyresgäst. Ägandeförhållandena kan i sig självt således utgöra en konkret säkerhetsrisk givet den ökade brand- och trängselrisken som religiösa praktiker kan utgöra, vilka inte

nödvändigtvis är relaterade till antagonistiska hot.

Sammanfattande punkter kapitel 7

- Trängsel är ett betydande problem som drabbar nästan en femtedel av församlingarna ofta eller ibland. Framför allt är det mer vanligt förekommande bland de muslimska församlingarna i undersökningen samt de buddhistiska sammanslutningarna.
- Var tjugonde församling har drabbats av icke-anlagda bränder under det senaste året, medan vattenskador är ett mer vanligare problem som förekommit i var tredje församling under uppföljningsperioden. Dessa skador kan i sin tur utgöra ytterligare säkerhetsrisker i det längre perspektivet.
- Det förebyggande säkerhetsarbetet varierar mellan olika samfund. Judiska och muslimska församlingar har i högre utsträckning övervakningskameror och vakter. Många samfund saknar nationella riktlinjer för säkerhetsarbete, som medför att varje lokal församling behöver utforma sina egna riktlinjer, vilket gör att det är lätt att prioritera bort det preventiva säkerhetsarbetet.
- Grundläggande brandskydd som brandlarm och information om utrymningsvägar finns i nio av tio församlingar, men det finns betydande skillnader mellan samfunden. Särskilt

muslimska församlingar och buddhistiska sammanslutningar saknar dessa grundläggande säkerhetsåtgärder, samtidigt som det också är i dessa samfund som problem med trängsel är som störst. Även kulturskillnader och resursbrist kan påverka synen på och möjligheten att genomföra säkerhetsåtgärder.

- Ägandeförhållanden påverkar församlingarnas säkerhetsarbete. Medan de flesta församlingar i andra samfund äger sina lokaler, hyr mer vanligen de muslimska församlingarna och de buddhistiska sammanslutningarna in sig i lokaler. Att vara hyresgäst försvårar möjligheten att installera säkerhetssystem och ställa krav på grundläggande brandskydd eftersom hyresvärden ansvarar för detta arbete.

Avslutande reflektion

I DEN FÖRELIGGANDE RAPPORTEN har vi visat att en betydande del av församlingarna i Sverige utsätts för olika typer av brott. Även om mycket redan görs för att stärka säkerheten för olika samfund, visar resultaten hur många församlingar fortsatt utsätts för hot och trakasserier. Drygt sju av tio församlingar i Sverige har utsatts för någon form av brott under det senaste året. Samtidigt är det tydligt att sårbarheten, utsattheten och säkerheten varierar både inom och mellan samfunden. Brottens karaktär skiljer sig också åt i generella drag –allt från elektroniska angrepp och inbrott till direkta våldshandlingar, hot och anlagda bränder.

Till exempel är judiska och muslimska församlingar i undersökningen särskilt utsatta för återkommande våldsbrott och de egendomsbrott som drabbar församlingarna upplevs mer ofta vara hatmotiverade utifrån deras religiösa tillhörighet. Församlingar i Svenska kyrkan och Katolska kyrkan drabbas i sin tur mer vanligen av egendomsbrott så som till exempel inbrott, något som snarare upplevs vara kopplat till deras öppna lokaler och omfattande verksamheter. De buddhistiska sammanslutningarna står i sin tur inför större utmaningar och risker relaterade till brandsäkerhet och trängsel. Säkerheten och utsattheten kan också skilja sig inom samfunden. Geografiska faktorer spelar till exempel en betydande roll för hur utsatt en församling är, där församlingar i urbana miljöer generellt är mer utsatta oavsett

samfundstillhörighet. Även hur synlig eller välkänd en religiös byggnad eller församling är av allmänheten upplevs spela roll för utsattheten.

Resultaten i studien visar därmed på liknande mönster som tidigare internationell forskning. Egendomsbrott så som inbrott och stöld, handlar mer ofta om tillfälligheter eller är motiverade av ekonomisk vinning, medan skadegörelse riktad mot religiösa minoriteter i större utsträckning upplevs vara mer hatmotiverad (Scheitle, 2016; Ulmer & Scheitle, 2020). Studier av Scheitle (2016) samt Ulmer och Scheitle (2020) har visat att särskilt skadegörelse mot muslimska och judiska församlingar i en internationell jämförelse ofta drivs av hat och fördomar. De visar också att våldsbrott generellt sett är mer kopplade till och motiverade av fördomar och hat riktat mot specifika grupper, och även här är särskilt judiska och muslimska församlingar utsatta.

Säkerhetsutmaningarna för trossamfund speglar i många avseenden bredare samhällsutmaningar. Resultaten belyser att känslan av otrygghet är utbredd och förstärks av större händelser, såsom koranbränningar och konflikter i omvärlden. Framför allt judiska och muslimska församlingar upplever också att den offentliga debatten och politikernas uttalanden har en direkt påverkan på församlingarnas säkerhetssituation och medlemmarnas upplevda trygghet. En konsekvens av den säkerhetsrelaterade oron som respondenterna i den här rapporten

upplever, är att församlingar avstår från aktiviteter. Det är också relativt vanligt att de väljer att inte delta i den offentliga debatten eller uttala sig i sociala medier för rädslan att motta hot eller hat. Konsekvensen blir att trossamfundens röstbärande roll i samhället således minskar.

I likhet med tidigare studier framgår det att mörkertalet gällande polisanmälningar är stort. Den officiella brottsstatistiken är således präglad av en under rapportering beträffande församlingarnas faktiska utsatthet. Även om anledningarna till detta varierar från att det varit en bagatell eller att man själva hanterat situationen, så finns det också en uppgivenhet kring att det är meningslöst eller att en anmälan försvårar framtida möjligheter att få försäkringar. Det framgår också att det inom vissa församlingar finns en oro för att polisanmäla brott eftersom det kan leda till medial uppmärksamhet med efterföljande repressalier.

Även om det inte väcker lika mycket medial uppmärksamhet så visar rapporten att församlingar inte enbart är utsatta för avsiktliga brott och antagonistiska hot utan även för oavsiktliga olyckor. Till exempel framgår det att det finns betydande säkerhetsrisker kopplade till bristande brandskydd bland många församlingar och trängsel vid religiösa sammankomster inom vissa samfund.

Församlingarnas preventiva arbete varierar både mellan och inom samfundet. Beträffande det förebyggande arbetet för att

förhindra oavsiktliga händelser, framgår det att det finns administrativa hinder och begränsade resurser som försvårar församlingarnas möjligheter att genomföra nödvändiga säkerhetsåtgärder. Även i det preventiva arbetet kring brott finns det stora skillnader, med närmare hälften av alla församlingar som saknar rutiner för förebyggande åtgärder mot hot, hat och trakasserier. Skillnaderna i säkerhetsarbetet beror både på den faktiska risken för att utsättas för brott, men också på resurser, lokal kontext och församlingens organisering.

Från församlingarnas sida är det tydligt att det interreligiösa samarbetet är en viktig del av det förebyggande arbetet. Nio av tio församlingar i undersökningen anser att trossamfundet behöver samarbeta mer över religionsgränserna för att motverka antireligiösa brott i Sverige. Samarbetet med offentliga aktörer bedöms vara väsentligt för trossamfundet. Detta gäller inte minst kring möjligheten att få stöd och samordning av det interreligiösa arbetet. Trots att det finns många goda exempel på samverkan mellan trossamfund, kommuner och blåljusinstanser kring säkerhets- och brottsförebyggande arbete finns det också stora brister. Många församlingar känner sig bortglömda och upplever ett bristande intresse från lokala offentliga aktörer att samarbeta med trossamfundet i frågor kring säkerhet och andra samhällsutmaningar.

Sammanfattningsvis visar den föreliggande rapporten att säkerhetsutmaningarna för

Sveriges trossamfund är både omfattande och komplexa. För att möta de utmaningar som framkommit i studien och uppnå varaktiga förändringar behöver flera insatser och aktörer samverka lokalt och nationellt för att tillsammans ta fram handlingsplaner och strategier. Det handlar om att arbeta både förebyggande, men även konkret och praktiskt med utbildningsinsatser och nya verktyg när trossamfundens säkerhetssituation förändras. Samtidigt behöver större frågor, såsom att bygga förtroende och samordning mellan olika aktörer, belysas.

Det finns också fortfarande betydande kunskapsluckor kring samfundens säkerhetssituation. Fördjupad kunskap behövs gällande brottsutsattheten riktad mot religiösa och etniska grupper och individer från olika perspektiv; inte minst intersektionellt. Några sådana exempel på vidare forskning är hur hatbrotten tar sig uttryck i digitala miljöer, hur utsattheten och sårbarheten förändras över tid, kopplingen mellan samfundens utsatthet och pågående samhällsdebatter och internationella konflikter, samt de psykologiska effekterna av utsatthet. Det finns även ett påtagligt behov av att utforska praktiska säkerhetsrisker som bristande brandskydd och trängsel vid religiösa sammankomster, samt hur dessa risker kan hanteras utan att kompromissa den religiösa praktiken.

Att säkerställa trossamfundens möjlighet att verka fritt i det svenska samhället, utan rädsla för hot och våld handlar om att värna

grundläggande demokratiska värden och rättigheter. När församlingar inte uttalar sig i den offentliga debatten eller avstår från aktiviteter på grund av rädsla är det ett direkt hot mot centrala demokratiska värden. Resultaten i denna undersökning bör därför betraktas som en utgångspunkt för fortsatt arbete med att stärka trossamfundens säkerhetssituation.

Bilaga 1

Detaljerad sammanställning av enkätundersökningens svarsfrekvens

Trossamfund	Antal församlingar i undersökningen	Antal församlingar totalt	Svarsfrekvens (procent)
Svenska kyrkan	308	591 (1329)*	52,1
Frikyrklig församling	627	1445	43,4
...varav Evangeliska frikyrkan (EFK)*	108	229 (270)*	47,2
... varav Equmeniakyrkan*	287	569 (605)*	50,4
... varav Pingst Sverige*	123	410 (431)*	30
... varav Svenska Alliansmissionen (SAM)*	63	126 (145)*	50,0
Andra frikyrkosamfund	46	111	41,4
Luthersk församling, ej Svenska kyrkan	16	61	26,2
Katolska kyrkan	19	44	43
Ortodox eller österländsk kyrklig församling	61	68 (131)*	89,7
Muslimsk församling	97	248*	39,1
Judisk församling	4	4	100
Buddhistisk sammanslutning	20	34	58,9
Övrig församling	32	116	27,6
Totalt	1184	2611	45,3

Kommentar: Svarefrekvensen för Svenska kyrkan är beräknade på antalet ekonomiska enheter som leds av en och samma kyrkoherde. Det medför att ett svar kan representera fler än en församling, som tillsammans utgör så kallade pastorat. I den här undersökning används dock enbart begreppet församling. På liknande sätt organiserar sig även vissa ortodoxa samfund, vilket medför att ett svar även inom detta samfund kan representera två eller fler församlingar. Svarefrekvensen inom den frikyrkliga kategorin är beräknat utifrån att 117 församlingar är anslutna till två eller fler frikyrkosamfund (samt EFS). Dessa har i beräkningen av svarefrekvensen delats upp så att de fördelas jämt mellan respektive samfund, för att inte räknas dubbelt. För mer diskussion kring dessa fleranslutna församlingar, se Hagevi 2024. Inom de muslimska församlingarna återfinns de 235 församlingarna som uppbär statsbidrag från SST samt ytterligare 13 församlingar som inte uppbär statsbidrag. I övrigt är det totala antalet församlingar beräknade utifrån de senaste tillgängliga officiella siffrorna från SST:s, samfundens eller samarbetsorganens egna officiella siffror.

Referenser

Ahmed, R. (2014). *Säkerhet och krisberedskap i Sveriges moskéer*, Stockholm: Islamiska samarbetsrådet

Ahmadi, F., & Cetrez, Ö. (2024). *Mångfaldsbarometern 2024*. Högskolan i Gävle

Berggren, L. (2014). *Blodets renhet: En historisk studie av svensk antisemitism*. Arx Förlag.

Brå -Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott*. Rapport 2008:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå - Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Antisemitiska hatbrott*. Rapport 2019:14 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå -Brottsförebyggande rådet, Brå (2021a). *Islamofobiska hatbrott*. Rapport 2021:3 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå - Brottsförebyggande rådet. (2021b). *Polisanmälda hatbrott 2020. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*. Rapport 2021:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå - Brottsförebyggande rådet (2023). *Polisanmälda hatbrott 2022. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*. Rapport 2023:16. Stockholm

Brå - Brottsförebyggande rådet. (2024a) *Polisanmälda hatbrott med antisemitiska motiv under hösten 2023. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen 7oktober - 31 december 2023 respektive 2022*. Stockholm

Brå - Brottsförebyggande rådet. (2024b) *Polisanmälda hatbrott med islamofobiska motiv under hösten 2023. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen 7oktober - 31 december 2023 respektive 2022*. Stockholm

Baumer, E. (2002). Neighborhood Disadvantage and Police Notification by Victims of Violence. *Criminology* 40:3.

Borell, Klas 2012. *Islamofobiska fördomar och hatbrott*. En kunskapsöversikt, Stockholm: SST 1

Bourns, W., & Wright, W. D. (2004). A study of church vulnerability to violence: Implications for law enforcement. *Journal of criminal justice*, 32(2), 151-157.

Buil-Gil, D., Moretti, A. & Langton, S. (2021). The accuracy of crime statistics: assessing the impact of police data bias on geographic crime analysis. *Journal of Experimental Criminology* 18:515-541.

- Campbell, H. (2020). "What Religious Groups Need to Consider When Trying to Do Church Online". I Campbell, H. (red). *The Distanced Church: Reflections on Doing Church Online*. Digital Religion Publications.
- Cohen, J. (2018). Left, right, and antisemitism in European public opinion. *Politics and Religion Journal.*, 8, 341-371.
- Chaves, M. (2004). *Congregations in America*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Disha, I., Cavendish, J. C., & King, R. D. (2011). Historical events and spaces of hate: Hate crimes against Arabs and Muslims in post-9/11 America. *Social problems*, 58(1), 21-46.
- Gardell, Mattias 2018. *Moskéers och muslimska församlingars utsatthet och säkerhet i Sverige*. Uppsala: Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism.
- Ghanea, N. (2024) *Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, on her visit to Sweden*. A/HRC/55/47/Add.2, United Nations Human Rights Council at its fifty-fifth session
- Hagevi, Magnus 2024. Fleranslutna församlingar närhet i relationen med samfund In: Ulrik Josefsson och Magnus Wahlström (ed.), *Bonusförsamlingen: En studie om frikyrkoförsamlingar som är anslutna till fler än ett samfund* (60-95). Uppsala: Institutet för Pentakostala studier Forskningsrapporter från Institutet för Pentakostala studier
- Hanes, Emma & Stephen Machin. 2014. "Hate Crime in the Wake of Terror Attacks: Evidence from 7/7 and 9/11." *Journal of Contemporary Criminal Justice* 30(3):247-267.
- Helland, C. (2000). "Religion Online/Online Religion and Virtual Communitas". I Hadden, Jeffery, K. & Cowan, Douglas, E. (red): *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*. London: JAI Press.
- Hodwitz, O., & Massingale, K. (2023). Rhetoric and hate crimes: examining the public response to the Trump narrative. *Behavioral sciences of terrorism and political aggression*, 15(3), 303-320.
- IMY - Integritetsmyndigheten (2022). *Kamerabevakning av religiösa byggnader och kyrkogårdar*. <https://www.imy.se/verksamhet/kamerabevakning/kamerabevakning-pa-olika-omraden/religiosa-byggnader-och-kyrkogardar/> (Hämtat 2025-01-17)
- King, Ryan D and Gretchen M Sutton. 2013. "High Times for Hate Crimes: Explaining the Temporal Clustering of Hate-Motivated Offending." *Criminology* 51(4):871-894.
- Korsell, L. & Källman, L. 2008. *Kulturarvsbrott*. Riksantikvarieämbetet, Brottsförebyggande Rådet samt Statens kulturråd.
- Larsson, G., & Stjernholm, S. (2014). *Främlingsfientliga handlingar mot trossamfund: En kartläggning av religiösa grupper och individers utsatthet i Sverige*. Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund. Stockholm
- Lundgren, L. (2023). *The State and Religious Minorities in Sweden*. Springer Nature.

- Litvak, S., Kivivuori, J., & Kaakinen, M. (2023). Religion and hate crime victimisation: A representative study of young people in Finland. *International Criminology*, 3(1), 12-25.
- Mattsson, C. Malmros, R. & Sager, M. (ed) (2024). *Antisemitism i Sverige efter 7 oktober. Upplevelser och konsekvenser*. Göteborgs universitet. Segerstedtinstitutet
- Maxwell, I. (Ed.). (2007). *Cost Action C17: Built Heritage: Fire Loss to Historic Buildings; Final Report*. Historic Scotland.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF (2023) *Kartläggning av hot och hat mot det civila samhället*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor: Stockholm
- Nadim, M., Fladmoe, A. & Wessel-Aas, J. (2016) *Hatefulle ytringer på internett. Omfang, forebygging og juridiske grenser*. Rapport 2016:17. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Nilson, F., & Wester, M. (2024). "I've got ninety-nine problems...": a starting point for investigating the risk prioritisation paradox. *Journal of Risk Research*, 1-10.
- Pariser, E. (2012) *The filter bubble. What the internet is hiding from you*. London: Penguin Books.
- Pew Research Center, 2018. Global Uptick in Government Restrictions on Religion in 2016. Pew Research Center, Washington, DC. <https://www.pewforum.org/2018/06/21/global-uptick-in-government-restrictions-on-religion-in-2016/> . (Hämtad 2025-01-03)
- Proposition. 2009/10:55. *Politiken för det civila samhället*. Stockholm: Regeringen
- Putnam, R. (2000) *Bowling alone. The collapse and renewal of American community*. Simon and Schuster: New York.
- Samson, M. G. (2020). Protecting religious liberties? Security concerns at places of worship in Chicago. *Geoforum*, 117, 144-153.
- Scaramuzzino, G. & Scaramuzzino, R. (2021). Hot, hat och kränkningar mot ledare. Politisk, rumslig och personlig kontroll av civilsamhället. *Socialvetenskaplig tidskrift 2021:1*
- Scheitle, C. P. (2018). Religious congregations' experiences with, fears of, and preparations for crime: Results from a national survey. *Review of religious research*, 60(1), 95-113.
- Scheitle, C. P. (2018b). *Frequency of contact and relationship quality between places of worship and the police*. Policing: A Journal of Policy and Practice, 12(4), 410-427.
- Scheitle, Christopher P., and Caitlin Halligan. (2018). Explaining the adoption of security measures by places of worship: Perceived risk of victimization and organizational structure. *Security Journal* 31: 685-707.
- Scheitle, C. P. (2016). Crimes occurring at places of worship: An analysis of 2012 newspaper reports. *International Review of Victimology*, 22(1), 65-74.

Skogan, W. G. (1994). *Contacts between police and public: Findings from the 1992 British Crime Survey*. London: HM Stationery Office

Sorgenfrei, S. (2018). *Islam i Sverige: de första 1300 åren. Myndigheten för stöd till trossamfund*.

Sorgenfrei, S., Larsson, G., Lindström, J., & Sandberg, L. (2022). *Koranbränningar i Malmö och Stockholm: En rapport om polisens arbete med fokus på samverkan med muslimska trossamfund*. Södertörns högskola.

SOU 2020:56. *Det demokratiska samtalet i en digital tid - Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat*. Stockholm: Regeringen.

Svenska kyrkan (2024) *Det fortsatta arbetet efter cyberangreppet* (Pressmeddelande 21 maj) <https://www.svenskakyrkan.se/pressmeddelande/3393640/det-fortsatta-arbetet-efter-cyberangreppet?publisherId=1344892&lang=sv&releaseId=3393640&webid=1374643> (Hämtad: 2025-01-09)

Ulmer, J. T., & Scheitle, C. P. (2020). Religious congregations and crime incidents: opportunity and bias. *Journal of Crime and Justice*, 43(2), 193-211.

Vergani M., Goodhardt D., Link R., Adamczyk A., Freilich J. D., Chermak S. (2022). When and how does anti-semitism occur? the different trigger mechanisms associated with different types of criminal and non-criminal hate incidents. *Deviant Behavior*, 43(9), 1135-1152.

Warren-Gordon, K., & Rhineberger, G. (2021). The "Trump effect" on hate crime reporting: media coverage before and after the 2016 presidential election. *Journal of ethnicity in criminal justice*, 19(1), 25-45.

Werner, Y. M. (2015). "Den katolska faran" Antikatolicismen och den svenska nationella identiteten i ett nordiskt perspektiv. *Scandia: Tidskrift för historisk forskning*, 81(1).

Zhang, L., Messner, S. F., och Liu, J. (2007). "An exploration of the determinants of reporting crime to the police in the city of Tianjin, China". *Criminology*, 45(4), 959-984

